

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Qodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Ḥamesh megilot - ‘im Perush Rashi targum Ashkenazi u-ve’ur : hugah bi-sheḳidah rabah u-ve-‘iyun gadol ṽe-nosaf mavo’ ha-sheni ‘al megilat Rut, Ekhah, Qohelet, ṽe-Ester; ṽe-ha-me‘amer ‘al kol megilah u-megilah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

רתסא תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9272

מגלת אסתר

עם

פירוש רש"י ותרגום אשכנזי ובאור

מתורגם ומבואר

מאח

אהרן בן-זואלף מהאללי.

ונוסף אליו

המעמר

מאת החכם המדקדק מוהר"ר

זואלף מאיר

טורה לשון עברי כביח חנוך הנאָרמאלי אשר בפראג.

שנה ת"קצ"ד לפ"ק.

MEGILATH ESTHER

פראג

דרוק אונד פערלאַג דעם משה הלוי לנדא.

גר אס
ד אדמו
שמים
כי אז
כבים,
האור,
הולך,
בהות,
שמים,
עבים.
זי הוא
וינאץ
ס קל'
ג, אך
דיסוד
שעניו
השקד
גי לי

מבוא הספר

ראיתי נכון להקדים למגלה הזאת איזה חקירות וספקות השייכים ונאותים פה, להעיר הקורא עליהם, ולבררם כפי יד ה' הטובה עלי, ואומר: חכמי התלמוד אמרו (ב"ב ה') אנשי כנסת הגדולה כחצו מגלת אסתר, ומה שיחבו כתיבת המגלה לאנשי כנ"הג ולא לעזרא, אף שלדבריהם הי' המעשה הזה בזמן עזרא והוא הי' סופר מהיר והאחרון בכוחני ספרי הקדש? אולי קבלה היחה זאת בידיהם. והנה גם לדעת קנת האומרים מעשה אסתר מאוחר ממה שהוא לדעת חז"ל כלשאר אבאר לקמן מ"מ יכול להיות שאנשי כנ"הג כתובה, כי האנשים האלה לא בזמן אחד וברור אחד היו, רק בזמנים שונים ולכל הפחות בששה או בשבעה דורות זה אחר זה (*), וא"כ אף אם נאמר שהמעשה הי' בזמן המלך האחרון לפרס, הלא שמעון הנדיק הי' משירי כנ"הג כמאמרם (אבות פרק א'), וידענו ששמעון הנדיק הי' בימי אלכסנדר מוקדן (יומא ס"ע א') וע"י אלכסנדר נאבד מלכות פרס כנודע, וא"כ ע"כ הי' המעשה בימי איזה מאנשי כנ"הג, ולכן שפיר נוכל לאמור שהם כתובה:

אולם הם גם אמרו (מגלה ז' א') אסתר בר"הק נאמרה, ובאר הר"י עראמה את דבריהם וז"ל: אנשי כנ"הג העתיקה מספר דברי הימים למלכי פרס, ובאמנע התלכזות ר"הק בררו האמת מן השקר מהכתוב כמנהג הכתובים, ויען כי העתיקה מספרי עכו"ם לא נמלא שם קדושה בחוכה עכ"ל. ובאמת נמלא גם עתה צדינו מגלת אסתר אחרת בלשון יוני, ונוסף בה דברים רבים ממה שנמלאו במגלת אסתר אשר לנו, כמו מלום מרדכי, חפלת אסתר ודומיהם, ורבים מדברים האלה נמלאו גם בשני החדגומים על אסתר, גם בספר יוסיפון בן גוריון לרומיים. ונכון מאוד דברי הר"י עראמה הנ"ל באמרו שנעתיקה מספר ד"הי למלכי פרס, כי כל איש משכיל אשר ישים על לבו לעיין במגלה הזאת, יראה בהסתכלות מעט, איך היא נשתנה מכל שארי ספרי ל"הק הן בנחות ונדקרוק הלשון, הן בחבור המלינה, היותה טובים ונכונים בשארי ספרי חכ"ך כמו במגלה הזאת, ואליגה הנה איזה דברים לדוגמא ומהם נקיש על השאר: מלינו בה איזה מלו' אשר לא נמלאים עוד בשארי ספרי

(* ולא בדעת רמב"ם ז"ל האומר שאנשי כנ"הג מלאם בזמן אחד היו, ובאשר העיר ע"ז הר"י אברהםאל שהקדמתו לנחלת אבות.

מבוא למגלת אסתר

קכה

ספרי חכ"ך, ולקוחים המה לפי הנראה משאר לשונות כמו אנם, המלה הזאת איננה
 במלאת עוד רק פה, ופעם א' בדניאל ב' ארמית; פתשגן היא מלה ארמית, ודומיהם,
 גם לא מלאנו בכל המגלה מלת לאמר אשר רגילה מאוד בשאר ספרי חכ"ך וטובה מאוד
 לנחות הלשון כנודע, וכאשר העיר על טובה ויפיה אדונינו הרמב"מן בבאורו על
 התורה. גם לפי נחות לשון העברי לריך להיות צפרטה א' פסוק ט"ו, וי א מ ר כדת
 מה וכו' כי אחר שהפסיק הענין במאמר מוסגר הארוך מאוד, לריך לכפול עוד פעם
 ויאמר כדרך ל"הק, וכאשר מלאנו דוגמתו כמה פעמים בהכ"ך, ועוד שאר דברים
 קשים מתנגדים מעט לדרכי הלשון והמליצה, אשר לא יעלמו מעיני החוקר, אין
 זאת כי אם הועתקה משפת אחר, וכודע שיש לכל שפה ושפה סגולה מיוחדת בדרכי
 המליצה, מה שאין לזולתה, ולכן המעתיק והמתרגם הנאמן, לריך לדחוק לפעמים
 בהעתיקו, ומשתמש בדברים זרים מעט (ובלצר שלא יהיו מתנגדים לגמרי נגד
 הלשון) מה שאין ראוי ונאות להכותב מעלמו בשפה ההיא, לפי שעין ולב המעתיק
 גם על הלשון אשר ממנו מעתיק. ובלעדי זאת, הלא ידענו מאז אשר נגלו לבבל
 יתערבו בין העמים בכל מדי פרס ושאר המדינות, שכחו הרבה מלשונם העברי,
 כמו שהתאונן ע"ז נתמיה באמרו ובניהם חני מדבר אשודית וגו', ולא ידעו עוד
 לדבר נכוחות בלשון העברי, רק התערבו אותה בלשונות אחרות, ונשאר דובר נחות
 אחר בעיר ושנים במשפחה, ואולי בעבור זאת יחסו כתיבת המגלה לאנשי כנ"הג
 המאותים בזמן מעזרא, ולא יחסו לעזרא, לפי שהוא הי' סופר מהיר, ובוודאי
 אם הוא כתב המגלה הזאת, העתיקה כפי דרכי נועם המליצה, ולא השתמש במלות
 שונות וזרות:

ואחר בנותי בספרים ראה זה מלאתי שכל חכמי התלמוד אשר נשאו ונכתו בדיני
 המגלה, בדיני פורים, ובמעשה מרדכי ואסתר כולם חיו מימות רבן יוחנן בן
 זכאי ואילך, ולא מלאתי שום חנף אשר הי' קודם זמן הזה ודבר דבר מה בעינינו
 האלה, גם מלאנו המחלוקת בין ב"ש וב"ה לענין טומאת ידים חלל שיר וקהלת (ידיים
 פרק ג', עדיות פרק ה') אבל לא ראינו שחלקו ג"כ חלל אסתר כאשר נחלקו בזה
 הדורות האחרונים האמוראים (מגלה ז' א'), ומה שנמלאו במגלת העניית כחוב אה
 יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פורים אינון וכו' (תענית י"ח ב', מגלה
 פ' ב'), והמחבר של מגלת העניית הי' חנניאל בן חזקיה כמאמרם (שנה י"ג), וכבר
 נודע שחנניאל הי' בזמן ב"ש וב"ה? מ"מ אין ראיה מזה, כי בלא"ה אנו מוכרחים
 לאמור שלא חנניאל לבדו חבר כל המגלה, רק הוא החמיל, וסיעתו המה דורות
 הבאים אחריו במרוה והשלימוה, שהרי נכתב בה המעשה מר"י בן שמוע אשר בטל
 השמר, וידענו שר"י בן שמוע הי' תלמיד ר"מ (ר"ה י"ב א'), אשר הי' זמן רב מאוד
 אחר חנניאל הכל, כאשר העיר ע"ז בעל-ספר יוסטין ובעל ס"ה אות ט"ה, ויש
 לעיין בזה בייבי:

ועל

פה,
 מור
 גלה
 הי'
 הגם
 קמן
 אחד
 יא"כ
 הי'
 גדר
 הי'
 אמה
 מנע
 יקוה
 דינו
 סתר
 מלאו
 מאוד
 איש
 היא
 יותר
 ברים
 שארי
 י
 הר'

מבוא למגלת אסתר

ועל זמן המעשה הזה, מתי הי' אשורוש ומי הי'? כבר נתחצטו צו מפרשיה דביס הן מחכמי ישראל והן מחכמי א"הע, גם חז"ל גלו לנו דעתם בזה, ואני לא להכריע ביניהם באחי, לא ארחק ולא אקרב, רק אודיע דעתם בקלרה, והמשכיל יבחר ויקרב. חז"ל אמרו שזה אשורוש הי' מלך השני למלכות פרס הכללית (דהיינו מיוס שנתאחד מלכות מדי עם פרס, והוא מיוס שמת דריוש המדי אשר מלך ג"כ על מלכות צבל) כי לדעתם מלך בראשונה כורש אשר הרשה לבנות הבית, אחריו מלך אשורוש הזה אשר בטל בנין הבית, ואחריו דריוש הפרסי בן אשורוש ואסתר אשר בימיו בנו הבית, ובימיו עלה עזרא ונחמיה לבנות חומת ירושלים, כי לדעתם, אף שמלאכו (עזרא ז' א') אחר הדברי' האלה במלכות ארתחששתא וכו', ומשמע מזה, שהמלך ארתחששתא אשר בימיו עלה עזרא לא הי' המלך הנזכר קודם, אשר בימיו נבנה הבית: מ"מ החליטו ששלשה שמות הי' לו, דריוש, ארתחששתא וכורש, (עיין מזה ר"ה ג' ב', מגלה י"א ב'), ומלאכו עוד מקרא מפורש בעזרא (פרשה ד' פסוק ה' ו' ז') שנאמר וסוכרים עליהם יועלים כל ימי כורש עד דריוש וגו', ובמלכות אשורוש בחלת מלכותו כתבו שטנה וגו', ובימי ארתחששתא כתבו וגו', ונאמר בסוף הפרש' באדין בטלת עד שנת תרתין לדריוש, הרי מפורש שהיו שני מלכים בין כורש לדריוש הפרסי ושמותם אשורוש וארתחששתא אשר שניהם בטלו בנין הבית, אך המפרשים כלתו ונדחקו לפרש כי אשורוש נקרא ג"כ ארתחששתא, והשטנא שנכתבה פעמים אחת היא, ע"ש הראב"ע א). הנה נראה לעין כל, הלחץ הגדול לדבריהם בפסוקים שהבאחי, ועוד מלאחי דבר תימא בדבריהם, שאמרו (מנחות ס"ט א' שקלים ז' א') פתחי' על הקינין פתחיה זה מרדכי וכו', וספרו ממנו מעשה מהנהו שלש נשים דאיייתו קינין וכו', נראה ומוכח מדבריהם שמרדכי הי' צירושלים אחר בנין צ"ה, והלך משושן אחר המעשה אשר קרה לו עם המן, ותמיה לי, מדוע לא נמלא ממנו דבר מה מוזכר בנחמיה? (ב) מדוע שתקו מהאיש הזה אשר הי' גדול ליהודים ומשנה למלך? וגם כאשר באו על החתום כמוזכר בנחמיה פרשה יו"ד, למה לא נמלא שגם מרדכי הזה בא על החתום? וכבר הרגישו דבר מה כעין זה חכמי הוס' (ב"ק פ"א) יעויין שם מה שהוקשה להם על המאמר הזה:

ולדוציא את עלמו מן הלחץ הזה יאמר צפרקי ר"א, שהיו מלכי פרס יותר ויותר ממה שחשבו רז"ל במס' הנ"ל, ובעקבותיו דרכו רוב המפרשים מצני עמינו, גם

(א) ורש"י במס"כ שנה בואת, כי הוא ז"ל הביא ראיה שאשורוש נקרא ארתחששתא ממאמרם במס' ר"ה הנ"ל הוא כורש הוא דריוש וכו', ובאמת שם לא דברו כלל מאשורוש הזה רק מדריוש הפרסי ע"ש.

(ב) כי מה שאמרו מרדכי בלשן זה מרדכי אומן אסתר, הרי לא הזכירו אותו עזרא ונחמיה רק בעלות בימי כורש, אך בעלותו שנית לא הזכירוהו כלל, ולא חשבוהו בשאר העולים פעם שנית לירושלים.

מבוא למגלת אסתר

קבו

גם מאור הגולה רש"י כתב (דניאל י"א ז') וז"ל רז"ל אמרו צם"ע וכו' אלז בספר
 יוספון נכתב שהי' לו לכורש בן אחד ושמו קאמביזה וכו' עכ"ל, ועיין שם בהראש"ע
 דעת ר' משה כהן הספרדי, שכולם חשבו הרבה מלכי פרס, ממה שחשבו רז"ל, גם
 רבינו זרחיה הלוי (בפ"ק דר"ה) כתב שהיו שני ארחתשטא אחד שצטל צנין הציח
 (והוא שנכתב שגא צימיו עזרא ד') ואחר שהרשה לבנות (והוא שמוכר בעזרא ז' ח')
 וכתב עוד אעפ"י שנאמר עוד שלשה מלכים עומדים לפרס וגו' אין כוונת הכתוב
 שלא יהי לפרס רק ארבעה מלכים (כדעת ס"ע, וכדעת ר"ס הגאון) רק חשב הכתוב
 הגדולים והתקיפים וכו', גם הר"י אברבנאל בספרו מעייני הישועה האריך בזה:
 מן הדברים האלה אשר הצאתי נראה לכל, שיש לכל אחד ואחד מן המפרשים
 דרך מיוחד צמנין המלכים, זה הרבה וזה המעט, בפי אשר חשבו למלוא דרך
 האמת והנכון, אך צכולם לא מלאתי מבוא לפרש הפסוקי' הנ"ל אשר הקשיתי
 לשאל, וראיתי צספ' למח דוד שהציא צסס צעל מ"ע שכתב וז"ל מן המפורסמות
 שאין צריך ראייה עליה, שמכורש ועד דריוש האחרון, מלכי פרס
 ארבעה עשר הם עכ"ל, וכן כמלאי' צדברי הימים צלשונות העמים, ולכן
 אודיעם צשמותם. וגם אליגה לפני הקורא דעת חכמי האומות בזה, ועליו לשפוט
 איזה מהם יוכשר יותר להיות אותו אשורוש הנזכר צמגלה, ואומר:

המלך הראשון למלכות פרס הכללית, הי' כורש וימלוך על מדי ופרס, צבל,
 אשור וכנען ושאר מדינות, ימי מלכותו היו ז' שנים, וימלוך תחתיו צנו קאמביזעס,
 הוא כלחם עם מנרים וילכדה, גם העמים צחלק אפריקא ליציער לירענער היו לו
 לעצדים, וממשלתו עד נוציען ואציסיניען, ימי מלכותו ז"ן שנים. אחריו קס איש
 אחד ויאמר כי הוא אח קאמביזעס, ויסב שמו זמערדים (כי לקאמביזעס הי' אח
 ושמו זמערדים והוא נרנח) ולכן לו יאחה המלוכה וימלוך ז"ן חדשים עד כי יודע
 הדבר, ונחגלה כי לא מזרע המלוכה הוא רק בן כהן אחד (*) ויקומו עליו שצעת
 שרי וגדולי פרס ויהרגו אוהו. אחריו מלך איש אחד משצעת שרים הנ"ל ושמו
 דאריוס היסטאספיים (זה דריוש הנזכר בעזרא וצנחמיה) והוא נמלך על ידי נחמה
 הסוס, כי צימים ההם אחר מות בן כהן הנ"ל ומלך אין לפרס, כרתו יחד שצעת
 גדולי פרס הנ"ל צרית והסכימו פה אחד לאמור, שכל אחד מהם יהי' מזומן ומעותד
 ליום מועד צעת עלות השמש עם סוסו לרכוב עליו, והסוס אשר ישמיע קולו צראשונה
 מכל שאר הסוסים הנה הרכוב הסוס הזה יהי' למלך, ויקר שסוס דאריוס הנ"ל
 נחר צראשונה, ע"י תצולות עצדו אעצארעס (?), ולכן הומלך עליהם. דאריוס
 היסטאספיים

(*) דער זקןן זיינעט מוהגירעס :

(?) אעצארעס הזה הי' שומר אורות סוסיו (ויין טטאזאזייטטער) ובשמעו הצרית אשר נכרת ציניהם,
 לקח סוסה אחת ויאסר אותה צמסתרים לען אחד, צמקום אשר יקבלו שם שצעת שרים הנזכרים,
 וצערב לפני יום המועד לקח הסוס אשר ירכב עליו דאריוס, וינהגו אל מקום אשר סוסה הנ"ל
 אסורה ליחמו אל הסוסה, והצוקר אור והאנשים האלה עוצרים עם סוסיהם פני המקום
 הזה, ויחם הסוס של דאריוס צתמול, ויתן קול צנחמה אל הסוסה.

מבוא למגלת אסתר

היסטאספים הזה הי' איש טוב וישר, אוהב לדקה ומשפט, הוא הרשה לנכות הבית בירושלים, לקח בנות כורש ובה זמערדים בן כורש לאשה, גם בן אטאנס אחד משבעה שרים הנ"ל לקח על נשיו, הוא לכד טרסי (טרמליען) באיראפא, ושאר מדינות בארץ יון, הוא הלך להורו (אידיען) וילכוד שם עמים רבים תחת רגליו, וימי מלכותו ל"ו שנים. ומעת אשר הומת בן כהן הנ"ל על ידי שבעת השרים, הוחקן ביניהם שיהיו תמיד אלל המלך זי"ן יועלים וגדולים משרי פרס אשר עמם ישא ויתן בדבר המלוכה, ולאלה שבעת השרים הרשות נחונה לבוא בכל עת שירצו אל המלך מה שלא הורשה לכל איש זולתם. והנה בזה רוב חכמי האומות מודים פה אחד, שלא הי' אחשורוש בעל אסתר, אחד מן ארבעה המלכים שזכרתי, כי המלכים לפני דאריוס היסטאספים לא מלכו י"ב או י"ג שנים, ובמגלת אסתר נמלא כתוב בשנת ששים עשרה למלך אחשורוש; גם לא יתכן לאמור שהי' דריוש הנ"ל, כי ממעשה אחשורוש הזה נראה שהי' טפס ומלך הפכפך, כאשר כנוהו קז"ל, ודריוש הי' איש טוב וישר, לא טפס ולא הפכפך, גם לא הי' דריוש בשנת י"ב למלכותו בארצו רק הלך לארץ יון, ומגלת אסתר ראינו שהי' אחשורוש בשנת י"ב למלכותו בשנת (א)

אחר דאריוס הנ"ל למלך בנו קסערקסעס, הוא הי' איש תפוכות, וכל החכונות אשר יחסו חכמי החלמוד לאחשורוש נמלאים בזה האיש, פעם הי' נדיב, פעם כילי, פעם אכזרי, פעם רחמני, ומטפאותיו ספרו לנו רושמי הקורות, בהליכותו לארץ יון להלחם עם אנשי אטונא (מטהען), בא אל ים אלישה הנקרא העללעספאנט (אשר יקרא היום דמרדמניעו) ורצה לעבור באניות עם העם אשר בארצו, והי' הלך וסער, ומשבריו וגליו הפרידו האניות אנה ואנה, אז המלך הטפס הזה לוח בחמתו להכות הי'ם, ולהשליך בחוכו כנלים ושלשלאות, להכריחו לנות מזעפון. אחד המלכו הלך מיד לארץ מנרים אשר מרדה בחיי אביו, וישימה למם, ובשנת שלש למלכו חזר לארצו, אח"כ הלך להלחם עם טהעסאליען בארץ יון, אבל לא הלחם במלחמה

(*) ומעתה חשוב ותחזקו פירוש המקרא בעזרא ד' ה', וסוכרים עליהם יועלים וגו' אשר הקשיתי לשאל לעיל, כי בימי כורש סכרו יועלים לבטל הבנין, ואמר הכתוב ובמלכות אחשורוש כתבו שטנא לדעתי הוא קאמניועס, ואמר בתחלת מלכותו, לפי שלא הי' רק זמן מועט בתחלת מלכותו בארצו, ושאר השנים הי' בארצות אחרות להלחם נגד אונאיו, ואמר אח"כ כובימי ארתחששתא כתב וגו' הוא בן כהן הנ"ל ובימיו ג"כ נבטל בנין הבית והוא בטלח עד שנת תרתין לדריוש הוא דאריוס היסטאספים. ואל תתמה על שני השמות בלשון העמים ממה שהם בלשון העברי, ולאמור שהי' ארתחששתא זמערדים, או אחשורוש קאמניועס? כי אולי ברוב העתים וימים, וע"י רוב העתקות נשנו השמות בלשון העמים ונתבלבלו, או יאמר, הלא נודען שהי' למלכי פרס לפעמים שני שמות ויותר ובאשר הביא זאת יוסיפון בן גוריון בספרו. והבן עוד ההפרש הנמלא באגרת השטנא בעזרא ד', נאמר די יבקר בספר דכרניא די אבהתך וגו', ובעזרא ה' כאשר כתבו השטנא לדריוש, נאמר סוק י"ז יתבקר בבית גמיוא די מלכא וגו', ושם לא נאמר די אבהתך, אין זאת כי אם שדריוש הזה הוא היסטאספים, והוא לא הי' מזרע המלוכה, ולכן לא יוכלו לאמר לו די אבהתך, אבל באגרת הראשונה אשר שלח ארתחששתא או זמערדים אשר אמר שהוא בן כורש, איך שפיר ביה די אבהתך דעזרא?

מבוא למגלת אסתר

קבו

במלחמה הזאת, כי נפל מעמו עם רב, וישוּב לאִנּוּ נעֻזָּב ונכֻּאָה לִבָּב צִשְׁנָת שֶׁשׁ לַמְּלֻכּוֹתָיו, וּמִן הַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה, לֹא הִשְׁגִּיחַ עוֹד עַל מַמְשַׁלְתּוֹ וּמַלְכוּתּוֹ, וַיַּעֲזוֹב אֹתָהּ בַּיַּד יוֹעֲלָיו וְשֵׁרָיו, וְהוּא פָּנָה לַחֲשׂוֹנוֹת בְּנֵי הָאָרֶץ, יִיָּן וּתִירוֹשׁ לִקְחוֹ לִבּוֹ, וּנְרַחַם מִשֶׁר לִבָּאוּ, וַיְמִי מַלְכוּתּוֹ הָיוּ כ"א שָׁנִים. וְהִנֵּה רוֹב מַחְכְּמֵי הָאוֹמוֹת הַסְּכִימוֹ, שָׁזָה הִי' אֲחֲשׁוּרוֹשׁ הַנִּזְכָּר בַּמַּגֵּלָה אֲסֶתֶר, כִּי מִמֶּנּוּ נִדְעָ שֶׁהִי' צִשְׁנָת שָׁלֹשׁ וּצִשְׁנָת שֶׁשׁ וּגַם מֵאֵז וְהַלָּאָה חֲמִיד בַּשּׁוֹן הַצִּירָה, גַּם מַעֲשֵׂיו מוֹכִיחִים עָלָיו שֶׁהִי' אֲחֲשׁוּרוֹשׁ הַזֶּה, כִּי הִיבְטַר מְאִישׁ תְּהַפּוּכוֹת כִּזֶּה לַעֲנוֹשׁ אֶת אֲשֶׁתּוֹ קֶשֶׁה עַל אֲשֶׁר לֹא בָּאָה לַפְנֵי וּלְפָנֵי עֵדֶת שְׂכוּרִים? הִיבְטַר מְאִישׁ כִּזֶּה, לַמְסוֹר עִם רֹב עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיַּד אֹהֲבָיו עַל לֹא חֲמַם בְּכַפֶּס? אִי לַלוּת לְהַשֵּׁר הַגְּדוֹל מִכָּל הַשָּׂרִים, לְהַלְבִּישׁ מַרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי וּלְהַרְכִּיבֵהוּן בְּרַחֲבוֹת, תַּחַת אֲשֶׁר הִרְשִׁהוּ לַפְנֵי יָמִים מַעֲטִים לְהַשְׁמִיד כָּל הַיְּהוּדִים? (

אֲחֵרָיו מֶלֶךְ בְּנוֹ אֲרַטְאֲקֶסֶרְקֶסֶס לְאַנְגִּימָאנוֹס וְהוּא אֲרַחֲשֶׁשְׁתָּא אֲשֶׁר בְּיָמָיו עָלָה עֲזָרָה וְנַחֲמִיָּה, לְבָנוֹת חוּמַת יְרוּשָׁלַיִם, יְמֵי מַלְכוּתּוֹ הָיוּ ל"ח שָׁנִים, וְלִדְעַת קֶנֶת מַחְכְּמֵי הָאוֹמוֹת, וּגַם לִדְעַת יוֹסִיפּוֹן בֶּן גּוֹרִיוֹן, הִיָּה הַמֶּלֶךְ הַזֶּה אֲחֲשׁוּרוֹשׁ צַעֲלֵ אֲסֶתֶר, (וְאִם יוֹקֶשֶׁה אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁהִי' אֲחֲשׁוּרוֹשׁ קֶסֶרְקֶסֶס אֲוֲרַטְאֲקֶסֶרְקֶסֶס הַנ"ל, הֲלֹא מַרְדֵּכִי הַגִּלְגַּל מִירוּשָׁלַיִם וּמֵאֵז עַד עַתָּה הוּא זָמַן רֹב, וְאֵיךְ יִחִיָּה מַרְדֵּכִי שָׁנִים רַבּוֹת כִּאלֵּה? נִשְׁיָב ע"ז הַיֶּאֱחָךְ מִפּוֹרֶשׁ בְּקֶרֶת שְׁמַרְדֵּכִי הַגִּלְגַּל מִירוּשָׁלַיִם, הֲלֹא נוֹכַח לֵאמֹר מֵה שִׁנְתָּב בַּמַּגֵּלָה אֲשֶׁר הַגִּלְגַּל יוֹסֵב עַל קֵישׁ, וְלֹא עַל מַרְדֵּכִי; וְאִם בְּכָל זֹאת יִפְלֹא צַעֲיָיִךְ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּזָמַן רֹב כִּזֶּה רַק אֲרַבְעָה דוֹרוֹת מִקֵּישׁ עַד מַרְדֵּכִי? לֵאמֹר בְּאֵמֶת הָיוּ מִן מַרְדֵּכִי עַד קֵישׁ יוֹתֵר מִד' דוֹרוֹת וְהַכְּתוּב לֹא הִפְרֵנוּ רַק הַחֲשׁוּבִים וְהַנּוֹדְעִים, כִּדְרָכּוֹ חֲמִיד; וְהָרִי לִדְעַת חֲז"ל, הִי' קֵישׁ הַנִּזְכָּר בַּמַּגֵּלָה אֲבִי שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ, וּלְפ"ז בּוֹדֵאֵי נַחֲסֵר בַּמִּקְרָא כִּמֵּה וְכִמֵּה דוֹרוֹת). אֲחֵרָיו מֶלֶךְ בְּנוֹ קֶסֶרְקֶסֶס הַשְּׁנִי מ"ה יָמִים וְנִרְחַם מִן אֲחִיו זַאֲגֵדִיאָנוֹס בֶּן פִּלְגַּשׁ אֲבִיו. הוּא מֶלֶךְ ז' חֲדָשִׁים וְנִרְחַם מֵאֲחִיו דָּאֲרִיוֹס אֲבוֹס אֲשֶׁר מֶלֶךְ כ' שָׁנִים. אֲחֵרָיו מֶלֶךְ בְּנוֹ אֲרַטְאֲקֶסֶרְקֶסֶס מִנְעַמָּאן וַיְמִי מַלְכוּתּוֹ הָיוּ מ"ו שָׁנִים, וְאִיזָה מִפְּרָשִׁים חֲשַׁבּוּ לֵאמֹר שָׁזָה הִי' אֲחֲשׁוּרוֹשׁ. וְאֲחֵרָיו מַלְכוּת עוֹד שְׁלֹשָׁה מַלְכִים, וְלֹא אֲרַנָּה לְהַאֲרִיךְ עִמָּהֶם עוֹד, כִּי בְּזָמַן מֵאוֹתֵר כִּזֶּה בּוֹדֵאֵי לֹא הִי' הַמַּעֲשֶׂה, כִּי לֹא נִמְלָא בְּדַבְרֵי הַיָּמִי' שׁוֹם דְּבַר, אִי שׁוֹם הַתְּדַמּוֹת אֲשֶׁר יוֹרֵה עַל אֲמִיתַת הַדְּעָה הַזֹּאת:

וְעַתָּה הִנֵּה הַבְּאֵתִי דְּבָרֵי הַמְּחַמִּים בְּכֻלָּם, וְהַלְּבָבִים מַעֲרָכָה לְקֶרֶת מַעֲרָכָה, לַמַּעַן הַדְּלוֹת כִּי כוֹלֵם נְכוּכִים צַעֲכִין הַזֶּה, וּבְכָל עֵיּוֹן וְהַשְׁקָפָה וְהַחֲבוּנוֹת, לֹא נוֹכַח לְהַרְאוֹת דְּבַר מֵה בְּמוֹפֵת חוֹתֵךְ וּבְרֵאיוֹ בְּדוֹרוֹת, אֲךָ מֵה שִׁדְעֵנוּ מִמֶּנּוּ הוּא אִי ע"ד קִבְלַת רַז"ל, אִי ע"י דְּעוֹת אֲפַשְׁרִיוֹת, וַיִּתֵּר פְּרֻטֵי הַדְּבָרִים יִתְבַּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ בְּצִאוֹרֵי צַעֲזֵרַת הַחוּנָן לְאִדָּם דְּעַת: בְּעַרְלִין בַּחוּדֶשׁ שְׁבַט תְּקַמ"ח לַפ"ק.

אֲהָרֹן בְּהַרְבֵּי הַרּוּפָא
מִו"ה וּוְאֵלֶּף זַע"ל מִהַאֲלָלִי.

(*) וְעֵינָן עוֹד מֵזֶה רְאוּת נְכוּחוֹת בַּסֵּפֶר מְבוֹא הַחֹרֶה לְהַחֲכֵם פְּרָקִיעֵם סֵפֶר חַיִּיבֵהֶן אֲשֶׁר הֵאֲרִיךְ בִּזֶּה.

מבוא השני.

אמר המעמר: אחרי כי גדולים וטובים ממני, אשר קטנם ענה ממחני,
החכמים וואלפואהן ובן זאב, לא עלרו חיל להכריע במאזני
שכלם באיזה זמן היה מעשה מרדכי ואסתר ומי ממלכי פרס הוא המלך הנמנה
הנקרא בשם אחשורוש, לכן גם אנכי ^{אֶשְׁרָה} וכל אגזור אומר בענין הזה, אשר
מאז ועד עתה כסהו ענני הספיקות, ואור האמת חשך בערפי הטענות, שיהגדו
לכל דעות השונות, ולזה שמתי מול מגמת פני כעש, אך להסיר את תלוכת החכם
בן זאב מעל חז"ל שאמרו כי אחשורוש הזה היה המלך השלישי לפרס, ובימיו נכתב
שטנה על היהודים, כי הוא אמר וז"ל: הן אסתר אשר המלך אהב אותה מכל הנשים,
וכל שאלתה ובקשתה לא חשך ממנה, ומרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש, וגדול
ליהודים ודורש טוב לעמו, איככה יוכלו להתאפק ולראות צרע אשר ימלא לבית
אלהינו שהוא בטל מצנין בחי מלאכתו, לא עמדו לבקש מלפני המלך לחד להם
דשום על השלמת הצנין כאשר עשה בנו דריוש אחריו. ויותר, כאשר אמר להם
המלך ואתם כתבו על היהודים בטוב בעיניכם והמה כתבו בשם המלך
וחזרו בטבעת המלך לאבד כל חיל עם ומדינה הנרים אותם, ומי נרים להם
יותר כשמרמים לרי יהודה וצנימין אשר כתבו שטנה לבטל מלאכת הצנין, והיה
להם לכתוב לאבד הנרים האלה, והצנין יוגמר במלכות המלך? ע"כ. ובמחילת כבודו
לא חקר היטיב לא חכמות נפש המלך הנבהל הזה, אף לא מנב מרדכי ואסתר, כי
אם גם המלכה והמשנה משלו כאות נפשם צרוח המלך, בכל זאת היו לריכים מאוד
להזהר בנפשם ולפלס כל דבריהם טרם יוניאם מעל דל שפתם לפני איש הפכפך
כזה אשר כמו רגע יעבור רגונם. ואם היום ירים איש מאשפות להושיצו עם נגידים.
מחר ישא את ראשו מעליו. אף אין ספק, כי היו למרדכי ואסתר גם אויבים
אשר ארצו להם למנוא עלילה להלשינם אל המלך, וא"כ הלא אך לחכמה ישג
להם כי חרש החרישו מצנין ב"המק, כי איך תעז המלכה את פניה לבקש זאת,
הן היא אמרה ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי, ועתה תשאל להכין כסא
ממלכת עמה, ובפרט אם האמין המלך לדברי שטנה די קריחא דך קריחא מרדא וגו'
(עזרא ד' ע"ו), ואם גם הודעה ליהודים להנקם מאויביהם, זה ה' אך לעמוד
על נפשם כמבואר בפנים, אולם לרי יהודה וצנימין, לא עלו על לבם לשלוק יד
ביהודים אך בקשו להשבית המלאכה, כי המה נספחו לבית יעקב כאמרם כי כנס
כדורם לאלהיכם, ולו אנתנו זונאים (שם ד' ב'), ואולי באמת חשבו מרדכי ואסתר
כי בימים הנאים אם תחזק ממלהם על המלך יטו את לבו גם לזה כי מי יודע
כמה ימים אחרי הדברים האלה חיו עוד האנשים ההם, ואולי בקרב ימים מת
המלך או המלכה או מרדכי; הלא תראה כי מרדכי ואסתר אם גם לב המלך בידם,

מבוא השני

קכח

היו לריכס לשמור העת והעונה אשר תוכשר להגיע אל מצוקסס, כי בחדש הראשון כבר נחלה המן, ואך בחדש השלישי שלחו הספרים להשיב את מחשבת המן, ומדוע אחרו עד כה, אם לא כי לא היתה השעה משקפת להם לעשות זאת עד צעת ההיא.

אולם מה יוסיף ומה יחן להסיר ממסלה רבת המכשול אכן נגף אחת, ואם גם לפי דעתי אין מקום לטענת החכם בן זאב, בכל זאת עוד יותרו כהנה וכהנה קושיות ענומות נגד דעת חז"ל אשר כבר העירו גם חכמי ישראל וחכמי העמים הראשונים והאחרונים עיין בדבריהם.

והנה הדעת היותר ראויה לרוב חכמי העמים, היא כמו שהציא החכם אהבהקין בספרו מבוא התורה (חלק שלישי), שמלך הזה הוא קסערקסעס, שחיה בשנת ג' אלפים ושלש מאות לב"ע, כי מלבד שתכונת האיש הנבחר הזה מסכמת למה שמסופר במגלה ממעשיו הנמהרים כמו שמפורש במבוא להחכם יוסף פייקוהו, הציא עוד החכם הנזכר ראיה, כי ספרו לנו רושמי דברי הימים, כי המלך קסערקסעס בשנת השלישית למלכו, קרא לפניו לשוטר הצירה כל שריו וראשי המדינות להמתיק עמהם סוד על דבר המלחמה עם אנשי יון גריקסן, וזה מסכים עם מה שציא במגילה מהמשה אשר עשה בשנה ההיא. ואמר עוד כי כותב המגילה העלים הנלית האסיפה הזאת, כי לא היתה זאת מכוונת ספרו, ואולי יען המגילה הזאת נעתיקה מדברי הימים למלכי פרס כמו שכתב הראב"ע והר"י עראמה, וכבר נודע כי לא הנלית המלך במלחמה הזאת, ולא היתה תפארתו על הדרך הזה, לכן הכחידו הסופרים הפסיים את הדבר הזה, כי תהי' זאת לחרפה שכל השרים עלו ענה לרעה ולא לטובה. גם בשנה השביעית למלכותו שב המלך בחרפה ממלחמת יון אל ארצו, ומיום ההוא והלאה יין וחירוש והענוגות בני אדם יקחו לבו. ובשנה ההיא בחר אחשורוש באסתר מכל הנשים והנערות אשר קבץ. עוד ידמה השם אסתר לשם אהעסטריום אשתו אשר היתה אשת מן.

אך אשר יפלא צעיני לדעת הזאת הוא זה, הלא מודעת זאת כי אנשי יון היו שונאי בנפש את מלכי פרס, ובפרט התקלסו במלך קסערקסעס, ונתנו את שמו לשמנה, כי ספרו לנו ממנו מעשים אשר לא יעשה כ"א איש נבצר מדעת חסר תבונה ולא צינת אדם לו; וא"כ מדוע לח העלו על ספר גם הקורות הוכתבו במגלה הזאת המורים ג"כ על קולר הצנתו ומעוט שכלו? הלא אין להאמין, כי האנשים האלה אשר ארצו לכל מלעדיו למנוח עון לשוא, בלידעו מזה דבר. — את זה ראיתי להעיר, אולי יתעורר איש שדעתו רחבה מדעתי לישר המסלה.

פראג בחדש מרחשון תקצ"ד לפ"ק.

וואלף ברמ'ל נ"ע.

א (א) פֶּאֶלְגַעַנְדֵּעַם עֲרֵאִינָּה
נַעֲמֵעַ וְיָךְ אִין דַּעֲוֵיִי
טַעַן אַחְשֻׁרֶשׁ, דַּעַם אַחְשֻׁרֶשׁ,
וְעֵלְכַעַר, פֶּאֶן הוֹדוּ בִּזְ כּוֹשׁ,
אִיבַעַר הוֹגַדְעֵרְט אֹונֵד וִיעֵבַעַן
אֹונֵד צוֹאֲנַעֲיֹו פֶּרְאִינַעַן רַע־
גִיעֵרְטַע: (ב) אֹום דִּיא צִיִּיט
נַעֲמֵ

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם אַחְשֻׁרֶשׁ הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוֹ
וְעַד-כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה
מְדִינָה: (ב) בַּיּוֹמִים הָהֵם כָּשְׁבַת
הַמֶּלֶךְ

ר ש י

א (א) וַיְהִי בַיּוֹם אַחְשֻׁרֶשׁ. מֶלֶךְ פֶּרַס הָיָה שְׂמֶלֶךְ תַּחַת כּוֹרֵשׁ לַסּוֹף שְׁנַעֲיִים שׁוֹהַ שֶׁל גִּלְוֹת בָּבֶל: הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ. הוּא בְרַשְׁעוֹ מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוֹפוֹ: הַמֶּלֶךְ. שְׂמֶלֶךְ מַעֲלָמוֹ וְלֹא הָיָה מוֹרַע
הַמַּלְכוּת: מֵהוֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ וְגו'. הַמֶּלֶךְ עַל מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע מְדִינוֹת כְּמוֹ שְׂמֶלֶךְ מֵהוֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ
שְׁנַעֲמָדִים זֶה אֲחֵל זֶה וְכֵן כִּי הוּא רֹודָה בְּכָל עֵבֶר הַנְּהַר מִתַּפְסַח וְעַד עֵזָה (מַלְכֵי א' ה') שֶׁהִיא רֹודָה
בְּכָל עֵבֶר הַנְּהַר כְּמוֹ שֶׁהוּא רֹודָה מִתַּפְסַח וְעַד עֵזָה: (ב) כַּשְׁבַּת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרֶשׁ וְגו'. כַּשְׁבַּת־קִיִּים
הַמַּלְכוּת

ב א ו ר

א וַיְהִי, כִּתְבַּת הַרְדֵּ"ק בַּתְּחֵלֶת סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, מֵלֶת וַיְהִי תַמְלָא בַּתְּחֵלֶת הַדְּבָרִים וְאִךְ בְּרֵאשִׁית
הַסְּפָרִים כְּגוֹן זֶה, וַיְהִי בַיּוֹם שְׁפוּט הַזּוֹמְטִים וְדוּמִיָּהִם. וּבִאֲמַת אִינוֹ שֵׁמֶת יִתֵּן
לְגַמְרֵי, כִּי פַעֲמִים הוּא מִזְכּוֹר לְמָה שֶׁלְּאַחֲרָיו בְּסֵפֶה אִוּ בּוֹמֵן, וּפַעֲמִים בְּאִוּרוֹ כְּמוֹ שֶׁתְּרַגְמֵתוּ
פֶה כֹּאֵלוֹ אִמֵּר זֹאת הִיָּה אִוּ אִירַע בַּיּוֹם זֶה, וְאִתְּכֹּם מִפְּרֵשׁ מֵהָ אִירַע ע"ד כֹּלֵל וּפְרַט: הוּא
אַחְשֻׁרֶשׁ, לְפִי שֶׁהִיָּה אַחְשֻׁרֶשׁ אִשְׁרֵי מֶלֶךְ ג'כ עַל מְדֵי וּפֶרַס, וְהוּא אִשְׁרֵי נֹאמֵר בַּעֲזָרָה ל'
וּבַמַּלְכוּת אַחְשֻׁרֶשׁ בַּתְּחֵלֶת מַלְכוּתוֹ וְגו' לְכֵן אִמֵּר פֶּה שׁוֹהַ הִיָּה הַמֶּלֶךְ מֵהוֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ, וְאֹוֹלֵם
אַחְשֻׁרֶשׁ הֵאָזַר לֹא מֶלֶךְ מֵהוֹדוּ, כִּי בַיּוֹם לֹא נִכְשַׁה עֲדִיין אֶרֶץ הוֹדוּ תַחַת מֶלֶךְ פֶּרַס, כֹּאֲשֶׁר
בְּאַרְתִּי כֹל זֹאת הִיָּטִיב בְּמִנּוֹא הַסֵּפֶר. וְאֹוֹלֵם לַדַּעַת חו"ל הַזּוֹמְרִים רַק שְׁלֵשָׁה מַלְכִים מִלְכּוֹ בְּסֵפֶר
לְרִיבִים אֲנַחְנוּ לְדַחֹק וּלְפֶרַשׁ הַמֶּקְרָא הַזֶּה כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הַרְאֵב"ע, שְׁכַתֵּב וַיִּתְּנֵן שֶׁהִי' בַּמַּלְכֵי פֶרַס
הַקְּדֻמוֹנִים מֶלֶךְ שָׁמּוֹ אַחְשֻׁרֶשׁ וְאַנְיָהִם הִיוּ מַלְכִים עַל פֶּרַס וּמְדֵי וְכו' וְדַבְּרֵי כְּבִיאוֹת הַמֶּלֶךְ,
כִּי לֹא רִאִינוֹ וְלֹא שָׁמְעוֹ מִזֹּאת. וְאִין לֹומֵר שְׁבֹא הַכְּתוּב לְשַׁלּוֹל אֵת אַחְשֻׁרֶשׁ אֲבִי דְרִיוֹשׁ הַמֶּלֶךְ,
אִשְׁרֵי מֶלֶךְ קוֹדֵם כּוֹרֵשׁ, כִּי בִלְא"ה יִדְעֵנוּ זֹאת, שֶׁהָיָה אֲבִי דְרִיוֹשׁ לֹא מֶלֶךְ רַק עַל מְדֵי, וְזֹמָה
נִרְאָה שְׂמֶלֶךְ גַּם עַל פֶּרַס כְּמוֹ שֶׁאִמֵּר חֵיל פֶּרַס וּמְדֵי, וְגַם אִמֵּר בְּאֶשֶׁן הַבִּירָה, וְהִיא בַּמַּלְכֵת
פֶּרַס: הַיֵּלֶךְ, שְׂמֶלֶךְ מַעֲלָמוֹ וְלֹא הִיָּה מוֹרַע הַמַּלְכוּת (רַש"י) וְלִפְנֵי יְהִי' אַחְשֻׁרֶשׁ דְרִיוֹשׁ
הַיִּסְטָאֲסִים זֹכְרֵנוּ בְּמ"הֵם (עֵיין סֵפֶר) אֲמַנּוֹס אִין מוֹה רִאִי' כִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מֶקְרָא שֶׁהִי'
מֶלֶךְ עַל אֵלוֹ הַמְּדִינוֹת אֹוֹכֵר, וְאִין הַתּוֹבָה מִכְּרַעַת כֹּלֵל אִם בְּאִוּ לֹו בִירֹוּשָׁה אִוּ בְּכַנְיָשָׁה: מֵהוֹדוּ,
יִקְרָא בְּלֶשׁוֹן הַעֲמִים (חִינְדִיעֵן) וְכוֹשׁ יִקְרָא (עֵטִיף־פִּיעֵן) וּמֶלֶךְ לִפְנֵי גַם עַל מִכְרִים שְׁבִין הוֹדוּ
לְכוֹשׁ, (וְעֵיין בְּמ"הֵם): שֶׁבַע, כִּפִּי אִשְׁרֵי מְזִינוֹ בְּדִנְיָאֵל (ו' ב') כִּכֵּר חֶלֶק דְרִיוֹשׁ הַמְּדֵי הַמַּלְכֵת
לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מְדִינָה, וְעַתָּה נּוֹסֵף עֲלֵיהֶן עוֹד שְׁנַעַי מְדִינוֹת אִשְׁרֵי לֹא הוֹכַחְנוּ אִוּ תַחַת מֶלֶךְ
פֶּרַס וּמְדֵי, כְּמוֹ אֶרֶץ הַשְּׁעִים מִכְרִים וַיִּין וְעוֹד. וְאִתְּכֹּם לֹו יְהִי' טַעַם הַמֶּלֶךְ בְּכַנְיָשָׁה דּוֹקָא עֲדִין
יְהִי' הַכּוֹנֵה עַל אֹוֹתֵן הַמְּדִינוֹת הַנוֹסֵפּוֹת שֶׁלֹא יֵרֵשׁ מִאֲנֻתָיו, כִּי גְבוּל הַמַּלְכִים הַרְאֵבִינֵם לֹא
הִגִּיעַ עַד כּוֹשׁ וְהוּא מֶלֶךְ מֵהוֹדוּ וְעַד כּוֹשׁ: (ב) כַּשְׁבַּת, שֶׁקַּט מַמְלַחְמוֹת כְּמוֹ שְׁכַתֵּב הַרְאֵב"ע,
וְגַם לַדַּעַת רַש"י בְּאִמְרוֹ כַּשְׁבַּת־קִיִּים הַמַּלְכוּת בִּידוּ, תְּהִי' הַכּוֹנֵה דּוֹקָא עַל מַלְחָמָה מֵהָ מִאֲנֻתָיו
נִכְרֵי

ה ט ע ר

א (א) הוּא אַחְשֻׁרֶשׁ, כִּתְבַּת הַמִּבְחָר וְאִין לֹומֵר שְׁבֹא הַכְּתוּב לְשַׁלּוֹל אֵת אַחְשֻׁרֶשׁ אֲבִי דְרִיוֹשׁ
הַמְּדֵי וְכו' כִּי בִלְא"ה יִדְעֵנוּ זֶה וְכו', עֵיין בְּדַבְּרֵי, וְאִין מוֹה רִאִי' כֹּלֵל כִּי כֹּתֵב דְבֵי
הַיּוֹמִים אִינְנוּ אִישׁ תְּלַמּוּדִי דַּתְקָא לִיהַ זֶה לְמָה לִי? תְּפֹוק לִיהַ מֵהַכָּא? אִךְ הוּא בַּתְּחֵלֶת סֵפֶרוֹ
רַלָּה לְסַמֵּן אֵת אַחְשֻׁרֶשׁ וְלֹא סַמֵּן עַל פְּסוּקִים הַבְּאִים.

עשה

מגלת אסתר א

הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּר־וּשׁ עַל כִּסֵּא
מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה:
(ג) בְּשָׁנָה שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוּתוֹ עָשָׂה
מִשְׁתֵּה לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו הַיָּלֹ
פָּרָס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי

המדינות

תרגום אשכנזי קכט

נעהמליך, דאדער קעניג ווייע=
דער רוחיג זאם אויף זיינעם
טהראנע אין דער רעזידענץ
שושן; (ג) אונד דיעס וואר אים
דריטטען יאהרע זיינער רעגיע=
רונג, גאבער איין גאסטמאהל
אללען זיינען פירשטען אונד
שטאטטס= בעדיענטען, דען
בעפעהלס האבערן דעם פער=
המדינות

וישען אונד מעדישען העערעם אונד דען פארשטעהערן דער פראפינצען, וואבייא ער
זעלכסט

ר ש י

המלכות בידו ורכותינו פיראזהו בענין אחר במסכת מגילה: (ג) הפרתמים. שלטונים בלשון
פרס

ב א ו ר

נבני כי לא מלינו שמרדו עבדי דרוש היסטאספס נגדו להסירו מן המלוכה: הבירה, העיר
אשר המלך יושב בה תקרא בירה, ולדעת הראב"ע פרושו ארמון: (ג) בשנת שלש, חזר ובאר
שנת על כסאו דהיינו שקט מלחמות היה בשנת שלש למלכו, ומקודם לכן לא היה לו פנאי
לשבת בהשקט רק נלחם עם סוגיו: עשה משחה, לדעתי היה טעם המשתה בעבור שכל
את אויביו, ולקח מהם מלקוח ושלל סוגלת מלכים, ועשה להם משתה בעבור שמחתו, ובעבור
הראות את השלל והנזה: הפרתמים, הראב"ע כתב שפרשו מזרע המלוכה, ואינו נכון, כי
בדניאל (ח') נאמר להביא מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים, הרי מפורש שפרתמים
אינם מזרע המלוכה. ולדעתי פרושו חזונים ושרים בלשון המלחמה, וזה הוא מה שכתב
הש"י שלטונים בלשון פרס, שזולטים על אנשי המלחמה, כמו שרי אלפים שרי מאות
ובו' ובאלו אמר פה הפרתמים של חיל פרס ומדי, ומלחתי און לי, כי המתרגם השני תרגם
פרתמים, איסרתתיגין, וכן תרגם המתרגם הראשון על הפסוק ונתן הלבוש והסוס וגו' (להלן
וי"ו טי"ח) ותרגום יונתן בכתוב וילא מלכ פלשתיים וגו' (ש"א י"ג) תרגם גם כן על מלכ
אסרתתיג. והשעור חיל פרס ומדי כלל, הפרתמים פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט,
ולא היה גם מאנשי חיל כי אס הפרתמים, וכן תרגמתי. והנה לפי הנחת הנגינה גם לכל
שריו ועבדיו כלל, ואח"כ פרט מי הם דהיינו חיל פרס ומדי וגו', ואינו מן הנמנע שיהי' כלל
מה

ה מ ע מ ר

(ג) עשה משחה, כתב הראב"ע ו"ל: ויש אומרי' שנא' ושתי, והוא הישר בעיני ע"כ, וזה נכון
כי יגיד עליו רעו את משתה אסתר (לקמן ב' י"ח), גם נראה מה שזוה להביא את ושתי
להראות את יסיה, שהי' זה בימי חתונתה ועוד לא ראו אותה השרים והעמים ולזה נקט
שתיא לפניו להראותם את האשה אשר בחר בה. הפרתמים, אמר המבאר, הראב"ע כתב שפירושו
מזרע המלוכה ואינו נכון ע"ס. ובוודאי לא נעלם מעיני הראב"ע הפסוק בדניאל שהביא הוא
עלמו, כי זה לאונו מזרע המלוכה ולא נודע אם המלה עברית או פרסית כי לא מצאנוה רק
בדניאל ובמגלה ע"כ. ולכן נראה כי זה שניחת המצתיק וכ"ל לא נודע אם המלה עברית או
פרסית כי לא מצאנוה רק בדניאל ומזרע המלוכה (ואחו' תחלת המאמר כדרכו) ובמגלה. והמעתיק
לא הבין זה וכתב מזרע המלוכה בראש הפסוק. ובדניאל פי' הרב כמו הסגנים, והרד"ק אמר בשרשים
וא"ל כתב כי המ"ס נוספת כמו המ"ס מן פתאם שלאם והם הפחות של עברנהר פרט. וא"כ לדעתו

תהי'

הרגום אשכנזי

מגלת אסתר א

זעלבסט צוגעגען וואר, (ד) אום
דיא פיללע ויינעם קעניגליכען
רייכטוומס, אונד דיא זעל-
טענע פראכט ויינעם גראסען
האפשטאטס צו צייגען, איי-
נע לאנגע צייט, הונדערט אונד
אכטציג טאגע; (ה) אונד אלס
דיעזע צייט צו ענדע וואר,
שטעללטע ער נאך איין זיע-
בענטעניגעס גאסטמאחל אן,
פיר אללעס פאלק, דאז אין
דער רעוירענץ שושן פארהאנ-
דען וואר, פאם פארנעהם-
סטען ביז צום גערינגסטען אין דעם פארהאף דעם קעניגליכען שלאסגארטענס.

הַמְדִּינֹת לְפָנָיו: (ד) בְּהִרְאֹתוֹ
אֶת-עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת-
יְקָר הַפָּאֶרְת גְּדוּלָתוֹ יָמִים רַבִּים
שְׁמוֹנִים וּמֵאָת יוֹם: (ה) וּבְמִלּוֹאֲתוֹ
הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל-
הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן הַיְבֵרָה
לְמַגְדֹּל וְעַד-קֶטָן מִשָּׁהָה שְׁבַעַת
יָמִים בְּהָצַר גִּנַּת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ:

ובמלאות קרי

הור

ר ש י

פרס: (ד) ימים רבים. עשה להם משתה: (ה) גינת. מקום זרעוני ירקות: ביתן. נטוין
באילות

ב א ו ר

מה חלק פרטי בכלל אחר יותר ממנו, כנודע במלאכת ההגיון: לפניו, שגם הוא היה מוסב
על הזולתן עמהם, וזה יחשב להם לכבוד גדול שראו פני מלכס אשר כפי המנהג והדת לא
היה למוה כי אם לשבעת השרים היושבים ראשונה במלכות שזכר להלן (פ' י"ד), ויש מפרשים
אותו לפי שאמר להלן אלל המשתה של שבעת הימים, שהיה בחצר גינת וגו' וזה המשתה היה
צבות ולפניו, והראשון נראה יותר נכון: (ד) בהראותו, הנז'ת תשמש במקום בעבור, וכמו
שזכרנו זה היה סבת המשתה: עושר כבוד מלכותו, טעם כבוד כעס ומאשר לאזינו עשה
את כל הכבוד הזה (בראשית ל"א ח') וטעם עושר קבון רב, והוא סמוך על סמוך, וכן יקר
חפצרת גדולתו, טעם יקר דבר המעולה מאוד, ונקרא כן להיות אינו נמלא כל כך בשאר
הדברים, מלאון הוקר רגלך מבית רעך (משלי כ"ה) ודבר ה' יקר בימים ההם (ש"א ג')
וכן כאן שלא הי' עוד נתפארת גדולתו בשאר המלכים: ימים רבים, יש סותרין אותו בהראות
ימיו רבים, או יאמר כמו שכתב רש"י ימים רבי' עשה להם משתה ויהי' מן בהראותו עד ימים
רבים כמו מאמר מוסגר, אך שהנגינה אינה מסכמת כ"כ לזה הפירוש: שמונים ומאת יום, נאה
לפי משפט השכלי לאמור, שלא כל השרים היו בכל יום ויום על שלחן המלך, כי איך ירחקו כל השרים
המוהיגים זמן רב כזה ממדינותיהם ומשמרתיהם בלי שזיך לסדר ותקון קבון המדיני, אינו ני
אם ביום האחד היו איזה שרים ממדינה זאת, וביום אחר איזה שרים ממדינה אחרת, עד כי
עבר הכוס על כל אחד ואחד משריו ועבדיו במלכותו, ובעבור זאת נמשך הזמן עד ק"ם יום:
(ח) הנמצאים, מלה זרה בדקדוק, כי ראוי להיות ה"ל"די בקמץ (הראב"ע) ומלאנו לה רעוה
אתם נשקאים (יחזקאל כ'): ביתן, כמו בית והגון' נוסף והוא סמוך, וכמו שכתב הרד"ק בשו"ת
אית

ה מ ע ר

תהי' גם הרוי' ש גרונית ולזה תחליף נתי"ת. (ד) שמונים ומאת יום, עיין בבאור, אולם באמת
אין להכריע כי ימי משתה התמידו כ"כ, אך שיעורו כי שמונים ומאת יום הראה את עושר כבוד
מלכותו, ופתח את דלתי היכלו, ובא כל אים לראות את אוכרות המלך ובתי נכתיו, ובאותן
הימים עשה גם משתה לשריו ולא נתפרש כמה ימים, ובמלאכת הימים עשה משתה לכל העם.

מגלת אסתר א

(ו) חֹזֵר וְכִרְפָּס וְתַכְלֵת אַחֲזֵן
בַּחֲבִלֵי-בֹיץ וְאַרְגָּמָן עַל-גְּלִילֵי
כֶסֶף וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ מְטוֹת וְהָב
וְכֶסֶף עַל רִצְפַת בְּהַטּוֹשֵׁשׁ וְדָר

ח' רכתי וסחרח

ר ש י

תרגום אשכנזי קל

(ו) (דיא אומהענגע) ווייס, גרין
אונד היטמעלבלויא, דורך שני
רע פֿאַן ביסוס אונד פורפור אן
זילבערנען שטאַנגען אונד
מאַרמאַרענען זיילען בעפֿע-
סטיגט; דיא זאַפֿאַס גאַלדען
אונד זילבערן, רוהענד אויף
עסטריך פֿאַן בהט, שש, דר
אונד

באילנות: (ו) חזר כרפס ותכלת. מיני בגדים לנעונים פרס להם למטות: אחז בחבלי צוף
וארגמן. מרוקמים בפילי צוף וארגמן אחזן פרס להם על גלילי כסף ועל עמודי שש: מטות
זהב וכסף. ערך לישב עליהם לסעודה: על רצפת. קרקעות של בהט ושש וגומר מיני אבנים
טובות

ב א ו ר

אית, ובאו כאן שלשה סמוכים רטופים: (ו) חזר, לבן, ותרגום לבן חיוור, ומה נאמר עתה פניו
יחזרו (ישעי' כ"ט) בהראות עיני הפעל, כנה הנושא בזה הלשון, כי המבוש יחלבו פניו, וכן
בלשון חז"ל המלבין פני חבירו ברבים, ומה הענין חורי יהודה (ירמיה ב"ז) והמה שריס גדולים,
אולי הלבו לפנים השרים במלבושי לבן. ורבי יואל בספרו זמירות ישראל (שיר נ"ד) נתן טעם אחר
בזה הענין מלשון חירות (פרייהיהו) המתנגד לענין אסירה וקשור. והנה נקב יקרא ג"כ חזר
(חיינע עפֿלונג) כדכתיב ויקיב חר בדלתו (מ"ב י"ב) לפי שכל גוף עבור מילל מאחוריו, אך באיפתח
בו נקב וכנסו בו קרני האור ויתלבן אותו המקום, והוא ג"כ ענין פתיחת המתנגד אל הסתום,
וכן ענין מלות (תפֿפֿען, פֿרייה, חונגעבונדען) נרדף בל"א: ברפס, ירוק. והוא מורכב מן בר,
מקום מרעה הבהמות מלא דשאים וירקות, ומן פס, שהוא לשון לבנע כמו שתרגם המתרגם כתונת
פסים פרגוד מזוייר וכו'. וטעם תכלת ידוע. ונחסר לפ"ז עלם הדבר, והראוי יריעות של חזר
וכו' היו אחוזים ומדובקים על ידי חבלי צוף בגלילי כסף וכו', ומלת אחז בלשון יקיד, מוסב על
כל אחד ואחד. ולדעת הר"ל כג מלת אחז מוסב על חזר במקרא שלפניו דהיינו שהחזר היה אחז
ביריעות של חזר וכו', ולדעת קצת וכן דעת רב במגלה, טעם חזר כמו חרומי, בגדים העשויים
נקיים נקבים ממעשי מחט, ולפ"ז לא נחסר פה עלם הדבר, אבל אין הנגינה מסכים לפירוט,
כי לדבריהם מראות כרפס ותכלת נשואים על חזר וכריך לפ"ז להיות מלת חזר בטעם המפסיק
יותר מטעם לגרמי, כי טעם לגרמי הוא רק ממוצע בין מפסיק למשרת. ואע"פ שלדברי האומרים
שחזר הוא לבן, כריך להיות מלת חזר בטעם משרת כדן שלשה שמות רטופים ושויס בנושא או
בנושא שיבוא הראשון בטעם משרת, כמו אךם שח אגוש ודומיהם, מ"מ נוכל לומר לפי שמראה
הכרפס מתיחס יות' לתכל' ממה שמתחם למרא' הלבן כנודע לנעלי החולדות, לבן בא חזר בטע'
לגרמי המפסיק קצת, והדומה לזה נמלא בפסוקים רבים (כמו שכתב הר"ה בשערי זמרה שער
חמישי ע"ג): בחבלי, בפחה, כי הנספר בשש נקודות כמו ותורידם בחבל (יהוש' ב'), ואולם
חבלי יולדה (הושע י"ג) בסגול, כי הנספר בחמש נקודות כמו בטרם יבוא חבל לה (ישעי' ס"ו), והוא
לשון מכאוב: בויץ וארגמן, דבר מבוחר הוא שהבין מין פשתן יקר מאוד הנמלא במלחים והוא
לבן ואינו לבנע, ושהארגמן הוא למר לבנע אדום וירוק (פורפור), ועיין בס' נתיבות השלום
להרמב"מ (שמות כ"ה), והיו א"כ החבליים נארגים יחד מחוטי צוף וחוטי ארגמן ליופי המראה:
גלילי, כלונסאות עגולות, והגליליים האלה היו מונחים בין עמוד לעמוד על ראשם, ובהם
נלמדים היריעות: שש, כמו שיש וכנה עש ועיש (הראב"ע): רצפת, עינו הולעת אבנים
נקרקע, והמתרגם ארמי תרגם בהט קרוסעליבין (קרוסטאוו), ש מרמין (אשרמין), דר
דורא דכרכי ימא, הוא מה שקורין בל"א (פערנאוטטער), וסוחרת תרגו' מלשון סחור, כי אמר
אטונין מזכירין מקסין להון חזר, ואטונין פרושו צוף והוא (ביסוס) הנזכר לעיל כדכתיב טובות
אשון מלחים (משלי ז'), וכן חכמי התלמוד פראו האבנים האלו, ומעתיקי האומות אומרים

תרגום אשכנזי

מגלת אסתר א

וסחרת: (ז) והשקות בכלי זהב
וכלים מכלים שונים ויין מלכות
רב כיד המלך: (ח) והשתיה כדת

אין
ויהא נור דער קעניג איהן געבען קאָנגטע. (ח) דאָ מאַהל גאַנץ אויף דיעועלבע וויינע;
אונד

אונד סוחרת: (ז) דאָ גע=
טרענק דאָרגערייכט אין גיל=
דענען שאַלען אונד פרעכטיגען
געפֿעסען מאַנכערלייא; דעם
קעניגס מונדוויין פֿאַללאַויף,
וויא נור דער קעניג איהן געבען קאָנגטע.

ר ש י

טובות פירשו רבותינו. ולפי משמעות המקרא כך שם: (ז) והשקות בכלי זהב. כמו ולהשקות:
שונים. משונים זה מזה וכן ודתייהם שונות. ורבותינו דרשו מה שדרשו: ויין מלכות רב.
הרבה. ורבותינו אמרו שהשקה אותם כל אחד ואחד יין שהוא זקן ממנו: (ח) כדת. לפי שם
סעודות שנספן את המסובין לשחות בלי גדול ויש שאינו יכול לשחותו כי אם בקושי אבל כאן
אין

ב א ו ר

שארבעה אלו המה מיני שיש רק נשתנו במראיתם ובלבדעם ואומרים (גרינען, ווייסען, געלבען
אונד טווערלען אַראַוואַרן). ואחר שאין בידינו לברר הדבר על מכונו לא תרגמתיס כלל,
כדרך המתרגם המשביל הרמז"מ ז"ל באבני החושן: (ז) והשקות, כמו ולהשקות (רש"י) ואין
לריך לזה כי הוא שם המקרה, שעורו ההשקה היתה בכלי זהב: שונים, משונים זה מזה
במראיתם, והכל להראות כבוד עשיר: ויין מלכות, להפגנת עושרו נתן לכלם מיין המלכות
והוא היין היקר שהי' שותה ממנו המלך בעלמו והיתה שם ממנו לרוב (מדברי הרלב"ג), וכן
הוא מתורגם אשכנזי, ולדעת חד מן חכריא שעורו ויין יין מלכות הפך והנבואה עודד הנביא,
וטעם מלכות על המעולה מאוד כמו ותלבש אסתר מלכות, ויתורגם לפ"ז בל"א (דער וויין
קעניגליך אונד פֿאַן אויף): כיד המלך, אמר חד מן חכריא טעם הי"א הידיעה על המלך
הנזכר, כלומר שהי' לו עושר רב כמוהו, ויתורגם א"כ (וויא נור זין אויך קעניג. וגו'): (ח) והשתיה
כדת אין אונס, רש"י מפי חכמי התלמוד ואיזה תרגומים וקלת מפרשי הספסע, פראו מקרא
זה, לפי שמהגם היה לכמות בעלי הסעודה לשתי' מים אחד גדול רחב ידי', יותר ממה
שיכולין לשחות (והמנהג הזה נהוג עוד אללס, כאשר ספרו לנו רושמי המסעות), לכן אמר
הכתוב פה שהי' השתיה באין אונס לשחות. אך לדבריהם יוקשה. מלת כדת, כי איך אמר
ששתיה היתה כדת, ובאמת היתה הסוך הדת של פרס, כי אין אונס? ואם נאמר לפרשו כמקרא
מסורס, והראוי והשתייה אין אונס כדת שאין מי שיאונס הקרואים לשחות כדת הנהוגה אללס,
זה דחוק, וכל עוד שאפשר לפרשו כפי הסדר שלפנינו הרי הוא משונה ממנו, והנה הרלב"ג
כבר עזב זה הדרך ופירש אין אונס שלא הי' שם שום דבר יאונס את הקרוא מלשחות אם הי'
רלונו בכך, וטעם כדת כמנהג כל איש ואיש, וכדמתרגם הארמי הראשון בהלכתיה וכמנהג
גופא, וכן הוא דעת אבן יחיאל ור"י עראמה, והאחרון מוסיף ואומר שטעם השתיה כולל כל
הסעודה אף המאכלים כטעם שם משחה, וז"ל ואין דעתנו נוטה במה שפירשו המפרשים שתי
על היין עלמו כדעת רש"י ז"ל ע"כ. והרב אבן יחיאל אמר ההיפך, שטעם שם יין כפ' הקודם
על

ה מ ע ר

(ח) והשתיה כדת, המפרשים האריכו בפירוש הספוק הזה זה אומר בכה וזה אומר בכה, ולדעתי
הענין כן הוא, הנה ידוע כי אנשי ההמון אם יתאחדו על שלחן המלך, מאוד יכבד עליהם
עול המלכות, ולא יערב להם כל מעדניו, כי אימתו תנעתם, יבנו כתבנית אדם, לא ירום
איש את ידו ואת רגלו ואין סונה פה ומלפף, ואף כי בארנות הקדם אשר המלך כמלאך הי'
לכחות בעיני העם, ולזה אמר כי כאן היתה השתיה באין אונס על פי הדת אשר נתן המלך
וכמו שמבאר כי כן יסד המלך, והי' כל איש עושה הישר בעיניו ואין מכלים דבר, ויתורגם (דמ)
מחלה

מגלת אסתר א

אִין אִנִּים כִּי־כֵן וַיִּסַּד הַמֶּלֶךְ עַל־
בְּלִיָּדָה בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרִצּוֹן
אִישׁ־וְאִישׁ: (ט) ס
וְשָׂתִי הַמֶּלֶךְ כֹּה עָשָׂתָה מִשְׁתָּה
נָשִׁים בֵּית הַמְּלָכּוֹת אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ
אֲחֶשׁוּרוֹשׁ: (י) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
כְּטוֹב לַבַּיִת לַמֶּלֶךְ בֵּינָן אָמַר

למחומן

ר ש י

הרגום אשכנוי קלא

אונד איבעראלל קיין צוואנג ,
דען דער קעניג האטטעם אל-
לען אויפזעהערן זיינעם פא-
לאסטעם צום גרונדגעזעץ
געמאכט, יעדערמאן גאנץ נאך
זיינעם וויללען צו בעדיענען .
(ט) אויך דיא קעניגין ושתי
גאב איין גאסטמאהל פֿיר דאז
פֿרויענציממער אין דען קעניג-
ליכען געמעכערן. (י) אים זיע-
בענטען טאגע, אלס דער קע-
ניג דורך דען וויין בעואנדערס
וואהלגעמוטה וואר, בעפאהל

ער

אין אונס: יסד. לשון יסוד כלומר כן תקן וכו': על כל רב ביתו. על כל שרי הסעודה שר
האופים ושר הטבחים ושר המשקים: לעשות ככלן איש ואיש. לכל'א' רלונו: (י) ביום השביעי.
רבתינו

ב א ו ר

על כל הסעודה וטעם שחיה על המשקה כפרט, יהי' איך שיהי' לדעת כלם יוקשה טעם ה"א
הידיעה בחיבת כדת, שהיה מן הראויה שתבוא בשו"א הכ"ק, היות הטעם לא על דבר מיוחד
כי אם על מנהגים שונים באישים רבים? ואמר ידידי ר' יואל וז"ל, ידוע שענין דת נרדף
לענין חוק ומשפט, ומלאנו מקרא מלא בתורה ויעשה כמשפט (ויקרא ט') שהכוונה בהדיא על
סדר העשיה, ובתרגום הרמב"ם מן שם (נאך פֿאָרגעטריעבענער ווייזע), וכן ענינו כאן כי אחר
שפרט סדר המשקה שהוא עקר הסעודה, אמר דרך כלל והשתייה, ר"ל כל הסעודה (דפּאָגאַט־
לע וואָהן) וכמו שבארו הר"י עראמה, היה ג"כ כדת הזאת זוכר, שמערכות המאכלים היו
ג"כ ככלי זהב וכלים מכלים שונים ומעדני מלכות רבים כיד המלך, ואמר הכתוב עוד על דרך
יותר כללי אין אונס, מעין שבארו הרב אבן יחיאל, שלא הי' שום מניעה או הכרח או דחק,
לא בשתי' ולא באכילה ולא בשום דבר אחר, כי אם איש כל הישר בעיני יעשה וכל חפצו ימלא
כי כן יסד המלך וגו', כל זה נכלל במלת אין אונס, אף מה שאמרו חכמינו ז"ל מהעדר הכסיה
לשתי, שיחבן לומר שסמכו המעוט על מאמר אין אונס בלבד מבלי לזרף עמו והשתי'
כדת אשר הוא מאמר בפני עצמו עד כאן לשונו, ועל פי פירושו תרגמתי המקרא: יסד,
עשה המלך הלווי הזה ליסוד הנהגת כל רב ביתו, ועל פי הלווי הזה יהיה כל הכותם
במשתה שיעשה רכון איש ואיש למען ישמחו כולם עמו: (ט) גם ושתי המלכה, אף שלמלכי
מזרח יש נשים רבים הנה אחת החביבה על צעלה מרעותיה היא המלכה, וטעם צבית
המלכות ולא צבית הנשים להגדיל הכבוד והתפארת, וצ"ל צבית נחסר, ולדנים כן. אמנם
לדעת חז"ל מן חזריא חסר הנסמך, והשעור משתה נשים נשי בית המלכות, יכלול זה מלבד
נשי המלך אף כל שאר השרות ממשפחתו מטעם ובית יבנה לך ה', וכן אומרים בל"א (דפּאָגַט־
קעניג־ליכע הויג), אבל יוקשה מעט אשר למלך אחשורוש: (י) כטוב, פעל עבר ליחיד על משקל
פעול

ה מ ע ר

וואָהן וואָרדע נאָך דען פֿאָרגעטריעבענען געזעטן גאַנץ לואָנגאַן. ברצון איש ואיש, ואם
יראו האנשים, כי קריסי המלך ישאלו את פיהם למלאות חפצם, אז עוד כל יכלמו וישמחו
ויעט לבם.

לְמַהוּמֵן בְּזַחַת הַרְבוּנָא בְּגַתָּא
 וּבְגַתָּא זֹתֵר וְכִרְכָּם שְׁבַעַת
 הַסְרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת־פְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוּשׁ: (יא) לְהַבִּיא אֶת־
 וְשִׁתֵּי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֹתֵר
 מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים
 אֶת־יָפִיָּה כִּי־טוֹבַת מְרֵאָה הִיא:
 (יב) וְחַמְאָן הַמַּלְכָּה וְשִׁתֵּי לְבוּא
 בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְרִיסִים
 וַיִּקְצָף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמַתּוֹ בְּעֵרְחָה
 קָו: (יג) וַיֹּאמֶר

ער דען זיעכען פֿערשניטטע־
 נען: מהומן, בזחא, הרבונא,
 בגתא, אבגתא, זתר אונד
 כרכם, וועלכע דיא אויפֿוואַר־
 טונג ביים קעניגע האַטטען,
 (יא) דיא קעניגין ושתי אים קע־
 ניגליכען דיאדעם פֿאַר איהן
 צו פֿיהרען, דאָמיט דער אַדעל
 אונד דאָ אויברִיגע פֿאַלק איה־
 רע שענהייט זעהע, דען זיא
 וואַר שענעס אַנועהענס.
 (יב) אַבער דיא קעניגין ווייגער־
 טע זיך אויף דען בעפֿעהל דעם
 קעניגס צו ערשינען, דען
 איהר דיא פֿערשניטטענען אי־
 בערבראַכט. היעריבער ער־
 גריטמטע דער קעניג זעהר,
 אונד געריעטח אין העפֿטיגען
 צאָרן. (יג) ער זאָגטע צו דען
 וויי־

ר ש י

רבותינו אמרו שנת היה: (יב) וחמאן המלכה ושתי. רבותינו אמרו לפי שפרזה בה לרעת
 כדי שתמאן ותהרג לפי שהיתה מפשטת בנות ישראל ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת נגזר
 עליה שתשט ערומה בשבת: ויקצף. ששלחה לו דברי גנאי:
 (יג) כי

ב א ו ר

פעול: הסריסים, העבדים המסורסים, כדנתיב ואל יאמר הכרסין הן אי עין יבש, וכידוע
 שלרוב קנאת אנשי המזרח על נשותיהם, לא יקנו הגדולים למשרתי ביתם כי אם עבדים
 כאלו: (יא) להביא, רבים חתרו לתת טעם על רצון אחזרש מדוע בקם להביא המלכה לפניו,
 אף שהוא נגד הנמוס בפרס? וחכמי התלמוד אמרו מפני שהללו אומרים מדיות גלות וכו',
 וי"א שנשא ושתי באותו השעם, ולכך עשה משתה ורצה להראות האשה החדשה אשר לקח,
 אבל לדעתו מה לנו לחקור אחר דעת ומחשבת בן האדם המאחר על היין, אשר לא ידע בין
 ימינו לשמאלו, הלא עינינו יראו זרות, וגם אולי מה' היתה נסבה לסבב הדבר כדי שתגיע אסתר למלוכה:
 (יב) וחמאן המלכה ושתי, רבותינו דרשו מה שדרשו, ואני לפרש פשוטו של מקרא בלתי, והוא
 כמו שאמר הרלב"ג, כי לגאולה היתה רוצה שיטלח לה אחזרש שרים נכבדים לא סריסים, וטון
 הכתוב לזה באמרו אשר ביד הסריסים, והראב"ע אמר ויתכן היות ושתי ממלכות שמנהג הנשים
 להסתתר, או חשבה כי הוא שבור ע"כ, ובאמת נראה מסוף הפרשה ששתי היתה ממדינה אחרת אשר אין
 האשה מוכרחת בשפחה לעשות ככל העולה על רוח בעלה, כמו בארכות המערב שהנשים גם
 אינן נכנעות ובזויות בארכות המזרח, ואף לדעת חז"ל שאמרו ושתי בת אויל מרוך היתה,
 עיר מולדתה בכל בארץ כשדים, ושואן הוא בארץ פרס: ויקצוף המלך מאור, חז"ל אמרו
 ששלחה לו דברי גנאי וקנטורין בר אהובי' דאבא וכו', וכל זה כפי השיטה שאחזרש לא הי'
 מזרע המלוכה, ויש דמיון קצת בין בר אהובי' לספור הסוס אשר על ידו הומלך דרום
 היסטאסיס, כמו שזכרנו במבוא הספר, גם ראינו גם כי הוא גא־בת מלכות, אמנם נת
 כרש לא בת אויל מרוך (עיין סס), והכתוב עלאן סתם את דכריו ואין ממנו רא' כלל:
 (יג) יודעי

מגלת אסתר א

תרגום אשכנז קלב

וויזען, וויזען שטאאמסטרע-
טהען, דאס איינע וואלדע פֿער-
לעטצונג דער מאיעסטעט אל-
לען געזעטצט אונד רעכטסקונ-
דיגען פֿאָרגעלעגט ווערדען
מיסטע. (יד) [אום איהן ווא-
רען נעהמליך: ברשנא, שחר,
אדמחא, חרשיש, מרס, מרסנא
אונד ממוכן, דיא זיעבען עד-
לען פֿערזיענס אונד מערדענס,
דיא פֿרייען צוטריטט צום קע-
ניגע אונד דען ערשטען ראנג
אים רייכע האַטטען:] (טו) דא-
מיט מאַן געזעטצטעסיג געגען

הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יוֹדְעֵי הָעֵתִים
כִּי־כֵן דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי כָל־יְדֵעֵי
דַּת וְדִין: (יד) וְהִקְרַב אֵלָיו
בְּרִשְׁנָא שְׁתֵּר אַדְמַחְא תַרְשִׁישׁ
מֶרְס מֶרְסְנָא מְמוּכָן שִׁבְעַת
שָׁרִי וּפֶרְס וּמְדִירָאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ
הַיְשָׁבִים רֵאשְׁנָה בַּמְּלָכוֹת:
(טו) בְּדַת מַה־לַּעֲשׂוֹת בַּמְּלָכָה

ושתי

ר ש י

(יג) כי כן דבר המלך. כי כן מנהג המלך בכל משפט לשום את הדבר לפני כל יודעי דת
ודין: (יד) והקרוב אליו. לערוך דבריו לפניו הם כראש אסתר וגו': (טו) כדת מה לעשות.
מוסב

ב א ו ר

(יג) יודעי העתים, יודעים הזמנים ס' הקורות והמאורעות אשר עברו על כל הדורות ועל
כל הארצות כדכתיב (דברי הימים א' כ"ט) והעתים אשר עברו עליו ועל כל ממלכות
הארצות, והמה יועלי המלכות לדעת מה כשר לעשות, הן בדברים השייכים אל המדינה
עלמה, הן בדברים הנוגעים בין מלכות למלכות, וכן הוא מתורגם בלשון אשכנז: כי כן
דבר המלך, רבים ממסרשי המקרא נלחמו בפירוט זה המאמר, ולע"ד נראה כי הוא זה
דבור המלך, שאמר אל יועליו כי דבר כזה הנוגע בכבוד המלך עלמו (ועד וחייעטטטטט
בלע"ז), יש להנחך לפני כל יודעי דת ודין לשפוט עליו, דהיינו חף כי שה' מלך שלט בכל,
הנה לפי שה' נוגע בדבר לא הי' רוצה לסמוך על דעתו: דת ודין, ההנדל בנייהם כזה, שם
דת הוא מה שיקרא בשאר ספרי תנ"ך חוק (חוק געזעטץ), ככל מה שיסדו מנהיגי מדינה
ומדינה לתקון הקבון, ודין הוא ארזכות מה (חוק רעכט), או התקייבות מה (חויגע פֿפֿליכט),
שנסדו על אחת מדתי המדינה, ומלטוף בין שני פרטיה או בין פרטי אחד והכלל, והוא
מענין מדון, בעבור הריב שחעמוד ע"י בלבול הזכויות והחויבים כשפוגעין זו בזו (חוק רעכטט-
טטרייט): (יד) והקרוב אליו, לערוך דבריו לפניו (רש"י) והוא מאמר מוסגר, יאמר בראשלה
החכמים יודעי העתים היו שבעת שרי פרס ומדי היושבים ראשונה במלכות, וכבר ידענו מהחוק
אשר היה במלכות פרס שהיו תמיד אלל המלך שבעת גדולים כאשר בארתי זאת במבוא הספר,
וזה טעם וואיס בני המלך שיכלו לראות המלך בכל זמן ובכל עת שירצו, תחת כי כל איש אחר
אשר יבא אל המלך ולא יקרא דתו לטות: (טו) כדת מה לעשות, שעורו לעשות דבר מה
שהוא כדת, ומוסב למעלה שיפא הדבר לפני יודעי דת ודין כדי שיעשו הם דבר עונש מה במלכה
ושתי

ה מ ע מ ר

(יג) יודעי העתים, המתרגם אשכנזי תרגם כפי פירוש השני של הראב"ע, ויותר נכון כפירוש
הראשון שהם חכמי המולות כי בימים ההם יקרו הוברי שמים מאוד בעיני המלך והבאים, ולא
עשו דבר גדול מבלי לשאול את פיהם, אם גם מן השמים יסכימו על ידם, והם היו וקראים
חכמים בעלם, כי כן מנינו בדניאל (ב' ז') ויקרא המלך לחרטומים ולאשפים ולמכשפים ולכשדים
(וכשדים הנה חכמי המולות כדעת הראב"ע שם) ובסוק י"ב וי"ד קראו אותם בסתם חכמי בכל.

וְשָׂתִי עַל־אֲשֶׁר לֹא־עָשִׂיתָ אֶת־
 מֵאֲמַר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ בְּיַד
 הַפְּרִיָּקִים: ס (טז) וַיֹּאמֶר
 מֹמְכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא
 עַל־הַמֶּלֶךְ לִבְדּוֹ עֹרְתָה וְשָׂתִי
 הַמַּלְכָּה כִּי עַל־כָּל־הַשָּׂרִים וְעַל־
 כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ: (יז) כִּי־יֵצֵא
 דְּבַר־הַמַּלְכָּה עַל־כָּל־הַנְּשִׂים
 לְהַבְּזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעִינֵיהֶן
 בְּאֲמַר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ אָמַר
 לְהָבִיא אֶת־וְשָׂתִי הַמַּלְכָּה לִפְנֵי
 וְלֹא־בָאָה: (יח) וְהַיּוֹם הַזֶּה
 תֵּאֲמַרְנָה וְשָׂרוֹת פָּרְס־וּמְדֵי

ממוכן קרי אשר ר ש י

מוסב על ויאמר המלך לחכמים: (טז) עושה. לשון עון: (יז) כי ילא דבר המלכה על כל הנשים. זו שבזחה את המלך על כל הנשים להבזות אף הן את בעליהן: (יח) תאמרנה שרות פרס ומדי לכל

דיא קעניגין ושהי פערפאהרע, דאפיר דאם זיא דען בעפעהל דעם קעניגס ניכט בעפאלגט, דען איהר דיא פערשניטטענען איבערבראכט. (טז) היערויף זאגטע ממוכן פאר דעם קעניגע אונר דען עדלען: ניכט דען קעניג אלליין האט דיא קעניגין ושחי בעלידיגט, זאגט דערן אללע פירשטען, אללע אונטערטהאנען דעם גאנצען קעניגליכען רייכס: (יז) דען דיא געשיכטע דער קעניגין וירד בייא אללען וויבערן דען ערפאלג האבען, דאס עם איהרע עהעמענער אין איהרע רען אויגען העראבועטצט, ווען עם הייסען וירד: דער קעניג אחשורוש בעפאהל דיא קעניגין ושחי פאר איהן צו ברינגען, אונר זיא קאם ניכט. (יח) נאך הייטע ווערדען דיא פירשטיג נען פאן פרס אונר מדי, דאז, וואס

ב א ו ר

ושתי כפי הדת החקוקה על מרידה במלך כזאת: (טז) לא על המלך וגו', וא"כ אינך לרוך להעריך הדברים לפני כל יודעי דת ודין כמו שחשבת, אבל ילא דבר מלכות מלפניו, ואף כי יהי מעט שלא בדת, הנה הוא לרוך לטובת הכלל: (יז) כי יצא, מלת כי נתינת טעם כלומר דעבור זאת עושה נגד כל העם, לפי שמעשה המלכה לכלחי שמוע אל המלך יגרום ויהי סנה אל כל הנשים מגדולן ועד קטנן, שחבזונה גם הן את בעליהן, וטעם ילא, שיסדך ויתגלגל מזה, כמרגלך בסומי דאוישא לאמור היוא מזה על הנמשך ממנו, וכן דרך ל"א לאמור (עם זויפט דא הינוים), וטעם על כל הנשים אלל הנשים כמו ועליו מטה מנשה: באמרם, האומרים דהיינו אס יודע הדבר ויתפרסם שהמלך לזה להביא את ושתי והיא לא באה. ויש אומרים שהמ"ס תחת נו"ן, כדרכו לפעמים והראוי באמת, ומוסב על הנשים, שחבזונה את בעליהן באמירתן גם המלך לזה והיא לא שמעה אליו, לכן גם אנחנו לא נשמע בקולכם, והראשון הוא יותר נכון כפי המשך הענין וכפי דקדוק המלה: (יח) והיום הזה, יהי אמור והוא הפעול (הראש"ע), ורש"י כתב שנתסר הדבר הזה ושעורו תאמרנה הדבר הזה ומוסב על המאמר האמור צפ' הקודם המלך אחשורוש וגו'. ויתכן לפרש המקרא כפשוטו, שהשרות אשר היו על משנה ושתי, ובאזניהן שמעו דבר המלכה כלומר חשבתה אל המלך, הן הנה תאמרנה עוד היום הזה

מגלת אסתר א

תרגום אשכנזי קלג

אשר שמעו את דבר המלכה
 לכל שרי המלך וכדי בזיון וקצף:
 (ט) אם על המלך טוב יצא
 דבר מלכות מלפניו ויכתב
 בדתי פרס ומדי ולא יעבור אשר
 לא רתבא ושהי לפני המלך
 אחשורוש ומלכותה יתן המלך
 לרעותה הטובה ממנה:
 (כ) ונשמע פתגם המלך אשר
 יעשה בכל מלכותו כי רבה היא
 וכל הנשים יתנו יקר לבעריהן

למגדול

וואס זיא מיט אנגעהערט,
 דיעזע שפראכע דער קעניגין,
 געגען אללע ערלען דעם רייכס
 פֿיהרען, אונד זאָ ווירד דער
 שמעהונגען אונד ערגערניססע
 קיין ענדע זיין. (ט) ווען עס
 דעם קעניגע צלוא געעלליג,
 זאָ ערגעהע איין קעניגליכעס
 וואָרט, (דאָז מאַן צוגלייך אין
 דאָז געזעטצבוך דער פּערזעך
 אונד מערער איינטראַגע, דאָס
 מיט עס אונפֿערברייכליך בלויז
 בע), דאָס ושהי ניכט מעהר
 פֿאַר דעם קעניגע ערשיינען
 דאַרף, אונד דער קעניג איהם
 רע ווירדע איינער איהרער גע-
 שפּיעלינגען שענקען ווירד, דיא
 בעססער איזט אַלס זיא.
 (כ) ווירד דאָז דיא פֿאַללפֿיה-

רונג דיעזעס קעניגליכען אויסשפרוּכס אין זיינעם גאַנצען רייכע, זאָ גראָס עם איזט, בע-
 קאַנטט, זאָ ווערדען אַללע פֿרויען איהרען עהעמענגערן עהרערביעטהונג בעצייגען,
 פֿאַם

ר ש י

לכל שרי המלך. את הדבר הזה והרי זה מקרא קלר: וכדי בזיון. ויש בדבר הזה הרבה בזיון וקצף:
 (ט) דבר מלכות. גזרת מלכות של נקמה שזוה להורגה: ויכתב בדתי פרס ומדי. בספרי
 חוק ומנהג המלכות: ולא יעבור. חוק זה מציניהם שיהא זה חוק ודת לכל הנזה את בעלה:
 אשר לא תבא ושהי. ולכך נהרגה:

ומדבר

ב א ו ר

הזה את אשר שמעו, דהיינו דבר המלכה, לכל שרי המלך, שחשיב כל אחת לבעלה כפי תשובת
 המלכה אל המלך, ויהי אשר שמעו פעול האמירה בחסרון סימן הפעול את כדרכו לפעמים,
 וכן הוא אומר אשר שמעתי הגדתי לכם (ישעי' כ"א) ועוד. וחרין מן חבריא אמרו טעמים אחרים
 בשעור הכתוב, חד אמר טעמו הסוף, את דבר המלכה אשר שמעו, וחד אמר טעם את דבר
 המלכה עולה ויורד, תאמרנה שרות פרס ומדי אשר שמעו את דבר המלכה, את דבר המלכה
 לכל שרי המלך, ובזיון שהוא סמוך סמך עליו ולא פירש, ויש כמוהו בלשון. והמשכיל יבחר:
 וכדי, וכן יהי חמיד די בזיון וקצף בין איש לאשתו, שלא יחסר כלל, ולדעת רעי ר' יואל הטעם
 וכדי בזיון מהאשה כן יהי' די קלף מהאיש: (יט) ויכתב וגו', ולא יעבור מאמר מוסגר הוא,
 כפי מה שתעיד עליו הנגינה, ושעור הכתוב ילא דבר מלכות אשר לא תבוא ושהי וגו' כלומר
 שלא תבוא ושתן המלך וגו', כי זה אחד מהוראות מלת אשר כדלקמן (ב' יו"ד) זוה עליה אשר
 לא תגיד: ולא יעבור, כדי שלא יעבור הדבר הזה עוד לעולם, ככל דת פרס ומדי די לא
 תעדא כנוכר בדניאל: (כ) ונשמע פתגם, דבור וכן בקהלת ובארמית (הראב"ע), ושעור הכתוב
 להודיע בכל המדינות העונש הזה למען תיראנה הנשים את בעליהן, וטעם כי רבה היא, אף
 שהיא רבה, מ"מ ראוי הסתגם הזה להודיע אף במדינות הרמוקות מאוד, ומוסב היא על מלכותו,
 ואולם

פֶּאָם פֶּאַרנעהמסטען ביז צום גערינגסטען. (כא) דיעזער פֶּאַר- שלאָג געפֿיעל דעם קעניגע אונד דען פֿירשטען, אונד דער קעניג טהאַט, וויא ממוכן גע- ראַטהען האַטטע. (כב) ער שיק- טע אויך בריעפֿע אַב נאָך אַל- לען לענדערן ווינעם רייכס, אין אַללען שריפֿט- אונד מונדאָר- טען דער פֿערשיעדענען לענ- דער אונד פֿעלקערשאַפֿטען, אויף דאַס דער מאַן הערר אים הויזע ווין, אונד זיך נאָך דער וויזע ווינעם פֿאַלקעס פֿיהרען קעננע.

לְמַדּוּל וְעַד-קָטָן: (כא) וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כְּדַבַּר מְמוּכָן: (כב) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל-כָּל-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אֶל-מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְאֶל-עַם וְעַם כְּלִשׁוֹנָהּ לְהִזְוֹת כָּל-אִישׁ שָׂרָר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כְּלִשׁוֹן עַמּוֹ: (א) ב (א) אַחַר

הדברים

ר ש י

אלם

(כב) ומדבר כלשון עמו. כוסה את אשתו ללמד את לשונו אם היא בת לשון אחר: (א) זכר

ב א ו ר

ואולם המתרגם אמר ארום גזרתא רבא היא, ולדעתו מוסב על פתגם, ואינו נכון כי פתגם לשון זכר, וכל כי רב הוא, וכמו שהעיר כבר על זה אדונינו הרמב"ם ז"ל בקהלת על הפסוק אשר אין נעשה פתגם, אבל לא מטעמו, כי אדונינו ז"ל אמר גם להבין ראיה שפתגם לשון זכר מן הכא ונשמע פתגם וגו' ואינו ראיה כי הוא ז"ל בעצמו העיר על הכלל אם יבוא הפעל קודם השם לא ישמור את המין והמספר, אולם ראיה אחרת יש שנאמר (דניאל ג' י"ו) על דגא פתגם וגו' ומלת דגא הוא לשון זכר בארמית, כמו שמכינו ודניאל דגא וגו', ולדעת רבי ר' יואל שני ווי"ן ונשמע וכל יחברו המאמרים בסנה. דהיינו כשיהי' נשמע פתגם המלך ככל מלכותו, כי אף שהיא רבה מ"מ יתפשט עם חדוש גדול כזה משוגם המלכה, אז כל הנשים וגו' וכן הוא מתורגם, וגם לדעת הרב חנן יחיאל לא הי' עלת ממוכן דוקא להודיע הדבר הזה, אבל אמר שזה יבוא ממילא: יחנו, בא כנוי רבים וסתרים, והראוי שתגנה: (כא) ויעש המלך בדבר ממוכן, גזר לכתיב נדתי פרס ומדו שלא תבוא ושתי וגו': (כב) וישלח ספרים, אמר ר' יואל אם היה הודעת הפתגם ג"כ בדבר ממוכן, למה פרע שליחת הספרים דוקא, אבל הטעם שעשה כדבר ממוכן, וגם הרחיב דברו כזה ששלח הוא בעצמו ספרים אל כל המדינות לפרסם זה הדבר. וחד מן חכמיא אמר שטעם ושלח השולחים, לא המלך כי אם אנשים רבים היו מפרסמים החדוש הזה בכל המדינות, והראוי אל מדינות המלך, אך אין מזה ראוי כי כתיב ואל משה אמר עלה אל ה', ורבים קן: להיות כל איש, רבים וכן שלמים אמרו שזה היה פתגן הכתב, והחזיקוהו נעבור זה לשוטה, שמטוה על דבר כזה, אמנם אף שאין לכחוש שהיה מלך שוטה, הגה כזה טעו, ולו היה כדנכריהם, היה כתוב פתגן הכתב להנחן דת להיות וגו' בדלקמן (ג' י"ד וח' י"ג), אבל תוכן הכתבים הי' אשר עשתה ושתי ואשר נגזר עליה, וכונת הפרסום הייתה כדי שיתנו הנשים יקר לבעליהן ויהי' עי"ז כל איש שורר בביתו, ולמ"ד להיות למ"ד התכלית: ומדבר כלשון עמו, דרך מליכה, והכוונה כמו שאמר הרלב"ג שיוכל להתנהג עם אשתו כמנהג עמו אף שאינו ממנהג עם אשתו, שהי' להם נשים רבות ממדינות אונות וכנהוג עוד בארצות המזרח, וכמו שזכרנו לעיל, וטעם המליכה להיות הדבור יסוד כל קבץ מדיני, ולשון כל אומה ואומה חנן בוחן אשר בה נוכל להקיש על דעותיה ודרכיה ומדרגתה במעלות השלמות, כמו שהעיר ע"ז החוקר החלמי רבינו משה בן מנחם ז"ל במקום אחר:

ב (א) אחר, לפי הכלל שב"מ שנאמר אחר קמוך, יתכן לאמור זמן מועט אחר שגזר על ושתי

בהקישו

מגלת אסתר ב

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּשְׁךְ חֶמֶת
הַמֶּלֶךְ אֲחִישֵׁרוּשׁ זָכַר אֶת־זוֹשֶׁתִי
וְאֵת אֲשֶׁר־עָשָׂתָה וְאֵת אֲשֶׁר־
נִגְזַר עָלַיָּהּ: (ג) וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־
הַמֶּלֶךְ מִשְׂרֵתָיו יִבְקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ
נְעֻרוֹת בְּתוֹלַת טוֹבוֹת מֵרְאֵה:
(ג) וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־

מדינות

תרגום אשכנזי קלד

ב (ה) אֵלֶם דִּיעֵתֶם אִינִינֵע
צִיִּים פְּאָרְבִּיָא וּוְאָר,
אוֹנֵד דְּעַר צְאָרֵן דְּעֵם קַענִיגִם
אֲחִישֵׁרוּשׁ זִיד גַּעלְעֵגֵט הָאֵטְטֵע,
עֲרוּעֵהנֵטֵע עַר דִּיא וְשֵׁהי,
וּוֹאֵם זִיא בַּעגֵאנְגֵעֵן, אוֹנֵד וּוֹאֵם
אִיבַעַר זִיא בַּעשְׁלֵאָסֵעֵן וּוְאָר־
דַּעַן. (ג) דְּאֲרוּיָף זִאגֵטֵעֵן דִּיא
לִיִּב־בַּעֲדֵיעֵנֵטֵעֵן דְּעֵם קַענִיגִם:
דַּא טֵאָן פִּיר דַּעַן קַענִיגֵי שַׁענֵי־
גַּעשְׁטֵאֵלְטֵעֵטֵע יוֹגֵאֲרִיִילִיכֵע
טַעֲדֵעֵן אוֹיסִזוֹכֵעֵן וּוִירֵר, (ג) זִאָ
זִאָלְטֵע דְּעַר קַענִיג בַּעפֵּעֵהלֶסְהֵאֲבַעַר אִיָן אֲלֵלֵעֵן לַעֲנַרְעֵרֵן זִינֵעֵם רִיִּיכֵם אֲנִזְעֵטֵעֵעֵן, דַּאֵם
זִיא

ר ש י

ב (א) זכר את ושתי. את יסיה ונעלם: (ג) ויפקד המלך פקידים. לפי שכל פקיד ופקיד ידועות

ב א ו ר

בהקיצו מיינו, שככה חמתו, ויתנו לו נערי העזה לקחת בתולה אחרת, והאריכו ימים רבים עם קבץ הבתולות, כי מנינו שזמן לקחת אסתר היה בשנת שבע ומעשה ושתי היה בשנת שלש, ואפשר שבין הזמנים האלו לא היה המלך בשושן, רק נלחם עם אויביו, ועיין מזה במבוא הספר: כשך, המקור מעליו הנפל והוא לשון מנוחה מועף הקודם: זכר, נפה, ויתכן שזכר את יסיה ע"כ וי' ואת אשר עשתה (הראב"ע). ולדעתי שני הווי"ן מחברים המאמר ומפרטים המאמר זכר את ושתי, ושעורו, כי זכר גם אשר עשתה גם אשר נגזר עליה בעבור זאת, התבונן וסקל במאזני שכלו כי ענשה היה גדול מחטאה והלטער על מהירות גזרתו, ולכן יעלו נערי ומשרתיו לקחת אשה אחרת, כי אולי תגרש תמונת אשה החדשה, את תמונת ושתי מנגד עיניו ומקרב לבו וישנאה, ואם תבין במאמרם (במגלה י"ב ב') שאמרו כשם שעשתה כך נגזר וכו', תראה שגם המה דרשו שני הווי"ן, אך באופן אחר: (ב) יבקשו, כבר נודע הוא לכל הקורא בספריהם שמונה יסן ונוסן חלל מלטי המזרח, ונוהג עוד היום חללם, להקבץ מדי שנה בשנה סך מסוים מן נערים יסיה להיות סריסי המלך, ומן נערות יפות להיות פלגשיו בבית הנשים, והדבר הזה כבר נכלל בהמסים והארנוניות שיקח המלך מעבדיו, וכמאמר שמואל לבני ישראל (ש"ח ח'). ואמרו הנערים, כשחבוא העת הקלונה שיבקשו נערות בתולות אל המלך, יפקד המלך פקידים, אשר יקבצו עתה כל נערה בתולה טובת מראה, אף יותר מהסך המסויים, והעם לא יטעק חמם על זה, אבל גם יתענונו בו, בהיות הנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלוך תחת ושתי. ובעבור שלא נכתב ויאמרו אליו, אמר חד מן חבריא שדברו הנערים מה שדברו

ה מ ע ר

ב (א) אחר הדברים האלה, החנם המבאר נלחן לשרה הפסוק על פי הכלל שכל אחר הוא סמוך, וכבר מלתי אמורה (עיין בבאורי לספר יהושע ח' ח') שאין לסמוך כלל על הכלל הזה, ושגם בדברי חז"ל יש מחלוקת בענין הזה ע"ש. זכר את ושתי וגו', לדעתי הו' למלך עוד נשים אחרות בבית הנשים אך כולן היו בנות מלכים ועליהן אמר ממוכן ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה, והמלך הסכים עמו; אך כשך חמתו והיתה דעתו מיושנת, זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואשר נגזר עליה, והבין כיושתי העיזה פניה נגדו יען היתה מזרע מלוכה, ולכן לא רצה עוד לתת בתר מלכות בראש אחת מרעותיה, ולזה השיאו אותו עבדיו ענה לבחור בש עמו כי היא בודקת חכיה קרה למשמעתו אם ירים אותה משכל מלכה על כסא המלוכה.

חרגום אשכנזי

זיא יעדעם שענגעשטאלטע טע יונגפרייליכע מערדען נאך דער רעזידענץ שושן אויפבריינגען, אונד אין דאז קעניגליכע הארעם, אין דיא האנד דעם אגא (דער פערשניטטענע דעם קעניגס, דער דיא אויפזיכט איבער דאז פרויענציממער האט) אבליעפערן, ווא איה נען דיא פארנעשריעבענע זאל בונג גערייכט ווערדע: (ד) דאז מערדען נון, דאז דעם קעניגע אים בעסטען געפיעלע, ווירדע קעניגין שטאטט ושתי. דיעוער פאר=

מגלת אסתר ב

מְדִינֹת מְלָכוֹתָו וַיִּקְבְּצוּ אֶת-כָּל-נְעָרֵה-בְּתוֹלָה טוֹבַת מְרָאָה אֶל-שׁוֹשַׁן הַבִּירָה אֶל-בֵּית הַנְּשִׁים אֶל-יַד הַגָּא סְרִיס הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַנְּשִׁים וְנָתַן תְּמָרְקִיָּהוּ: (ד) וְהַנְּעָרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ

החח

החח

ר ש י

יודעות לו נשים היפות שנמדינתו: תמרוקיהן. הם דברים המלחמין כמו ומורק ושוטף שמן ערב ומיני סמנין ובשמים המטהרין ומעדנין את הבשר:

איש

ב א ו ר

שדברו זינם לבין עצמם, אבל באופן שיכול המלך לשמוע וכדי שישמע: ויקבצו, הוראת זה השורש כשתבוא אחריו מלת אל גם על לקיחת כל אחד מהפרטים גם על הלטרפוחים במקום אחד, ויכלול א"כ כאן, גם הגבייה (דאז זאממען) גם המסירה (דאז טבליעפערן): בית הנשים, כאשר נודע ממלכי מזרח גם בימינו שיש לכל אחד מהם נשים רבות והנה יושבות יחד בבית גדול הנקרא בלשונם הארעק או זערטיו, וכל העבדים המשרתים אותן, וגם השומרים אשר עליהן, מסורסים המה לבלתי יוכלו לחלל כבוד הנשים, וכל איש משארי אנשים, אשר יבוא עליהן הביתה, אחת דתו להמית, ולכן תרגמתו במגלה נב"מ מלת סריסים (פערטניטטענע) ועיין בס' נתיבות השלום להרמב"מ (בראשית ל"ז י"ו): הגא, אין זה שם עלם פרעו שהיה לאיש אחד כמו שחשבו רבים, כי שם כללי לכל סריס הממונה על בית הנשים של מלך, ותקצו סריסים רבים פזותי המדרגה הסריס למשמעתו לעשות כל מלאכת הבית, ועליו לשמור על הנהגת הנשים, גם לתת להן כל לרכיהן, והוא מנונה בלשון ישמעאל (טגא), ואומרו סריס המלך וגו' אינו ממאשר הנערים, כי הם לא יטערו לפרוט אל המלך מי זה הגא שוכרו, אבל הם דברי כותב הספר הרוצה לבאר שם זה לאמור שהוא שם סריס המלך שומר הנשים, ודינו א"כ כמאמר מוסגר: תמרוקיהן, הן דברים המלחמין כמו ומורק ושוטף, מרק הגעשה משמן ערב ומיני סמנין ובשמים המטהרים ומעדנין את הבשר, והטעם שאמרו הנערים אחרי הקבלס אל בית הנשים שם יהי נתון להם תמרוקיהן כראוי וכפי הנוכר למטה (פ' י"ג) וכן משמע מבסקי הנגינה. אמנם לדעת רעי ר' יואל, גם זה יהיה למותר בדברי הנערים, אבל הוא חלק מהמאמר המוסגר המבאר משמרת הגא, אמר שהוא שומר הנשים ושומר נתון תמרוקיהן, כלומר

ה מ ע מ ר

(ג) אל יד חגא, המבאר אמר כי שם הגא (טגא) הוא שם כללי לכל סריס הממונה על בית הנשים של מלך, ולזה החליט כי סריס המלך שומר הנשים הוא מאמר מוסגר (עיין בדבריו); אולם אינו כן, אך שם (טגא) כולל לכל ראש ושר (והנפיהרער) ובא שם לזיה לסמן את סקודתו, אם על אנשי לבא נקרא (והניטטערען טגא) ואם על בית הנשים (קיוזער טגא). ונתון תמרוקיהן, הנכון לדעתי כי נחלק האורק בחולם (ואין זה זר כנודע) והוא בינוני הסועל ובא במקום הסועל כמו בת בבל השדודה (תהלים קל"ז ח') ועוד כמוהו.

איש

מגלת אסתר ב

חרגום אשכנזי קלה

פֶּאֶרְשֵׁלֶאָג גַּעֲפִיעַל דַּעַם קַענִי
גַע, אונד ער טהאט אלזא-
(ה) אין דער רעוידענץ שושן
לעכטע איין מאן יודישער נאָ-
צײַן, אויס דעם שטאַממע
בנימין, מיט נאָמען מרדכי,
איין זאָהן יאיר'ס זאָהן דעם
שמעי, זאָהן דעם קיש, (ו) וועל-
כער אויס ירושלים אין דיא גע-
פֶּאַנגענשאַפֿט גינג, אונטער
דענען, דיא נבוכדנצר קעניג
פֶּאַן בבל מיט דעם יכניה קעניג
פֶּאַן יהודה געפֶּאַנגען וועגען-
פֶּיהרט האַטטע. (ז) דיעזער
מרדכי וואָר פֶּפֿלעגעפֶּאַטער
דער הדסה (דיא נאָמאַהליגע

תַּחַת וְשָׂהִי וַיֵּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינַי
הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: (ה) אִישׁ
יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּירָה וְשֵׁמוֹ
מְרֹדֶכִי בֶן יְאִיר בֶּן-שִׁמְעִי בֶן-קִישׁ
אִישׁ יְמִינִי: (ו) אֲשֶׁר הִגִּידָה
מִירוּשָׁלַיִם עִם-הַגָּלָה אֲשֶׁר
הִגִּידָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ-יְהוּדָה
אֲשֶׁר הִגִּידָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ
בָּבֶל: (ז) וַיְהִי אִמֵּן אֶת-הַדָּסָה

סגול כלל מקיף היא

ר ש י

(ה) איש יהודי. על שגלה עם גלות יהודה כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגויים ואפילו משבת אחר הם: איש ימיני. מבנימן היה כך פשוטו ורבותינו דרשו מה שדרשו: (ז) לו

ב א ו ר

כלומר נתינת תמרוקיהן שיהיה כדת, ויתורגם כל"א (דער דיא אויפֿזיכֿט חיבער דאָן פֿרויענע ציוויער האַט, אונד זיח דיח פֿאָר געטריעבענע זאָלכונגען בעפֿבֿאָכטען (עסט), ונכון לפ"ז שם הסועל ונתון, שהוא זר מאוד בפירוש הכתוב. וחד מן חבריא אמר שטעמו הסוך כמו ונותן תמרוקיהן, ומי יתן והיה כדבריו: (ה) איש יהודי, כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים ואפילו משבת אחר (רש"י). ונכון הוא כי אם נאמר כדעת קלת שהשם יהודי לא נאמר רק אם הוא ממשפחת יהודי מה נאמר במלת מתיידיים? בן ימיני, משבת בנימין, ואם מרדכי הזה היה מעולי ירושלים בימי כורש כדעת חז"ל, לריבין אנו לומר שמרדכי חזר עוד מירושלים לגולה אחר אשר עלה כמו שכתב הראב"ע ועיין במ"ס, ובתרגום השני נאמרו דברים אשר לא אוכל להבינם כי כתב חז"ל מרדכי ואסתר היון מירושלים בגלותא וכו' וחזר וסליק מרדכי לירושלים עם עמא דיתנדבין וכו' (והוא בימי כורש) ותוב אגלי נבוכדנאצר מלכא זימנין תרתין וכו', ולא ידעתי אנה ראה כי הגלה נבוכדנאצר פעם שני אחר מיתת בלשצר בן בנו, ולמה שכתב אסתר הות מגלוי ירושלים ובואת כתב גם המתרגם הראשון, תהיה לפ"ז בלקיחתה אל המלך לכל הפחות בת סמוך לע"ה שנים, האמור נאמר בתולה זקנה מע"ה שנים חישב עוד בעיני המלך מכל הבתולות? הלא הכתוב כנה אותה בשם נערה, וזה יורה על היותה רכה בשנים: (ז) הדסה, לפי הכלל שאם נמצא בין שתי שמות מלת הוא או היא, אז השם האחרון נחמד

ה מ ע מ ר

(ה) איש יהודי, כתב רש"י ז"ל כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגויים ע"ב, ומה יש קלת ראה לדברי הראב"ע שאמר בתחלת הספר שבעבור זה לא בא זכר השם במגלה הזאת לפי שהעתיקה מדברי הימים לפרסים והי' כתוב תחת השם הנכבד תועבתם והנה כבוד ה' שלא יזכרו מרדכי במגלה ע"כ, כי לולא זאת מדוע קראו אנשי נקטת הגדולה אותה בשם יהודי.

אסתר), דיא ווינעם אהיימס
טאָטער וואָר, אונד איטצט
ווערער פֿאַטער נאָך מוטטער
האַטטע. דאָז מערדען וואָר
היפּש פֿאַן כילדונג אונד שעהן
פֿאַן פֿאַרבע, אונד מרדכי האָט=
טע זיא נאָך איהרער עלטערן
טאָר אָן טאָטערס שטאַטס
אַנגענאַממען. (ה) וויא נון נאָך
בעקאַנטמאַכונג דעם קעניג=
ליכען עדיקטס פֿילע יוגפֿרויען
נאָך דער רעוירענץ שושן אונד
טער דיא אויפֿזיכט דעם אַגאַ
צוזאַממען געבראַכט וואָרדען,
וואָרד אונטער אַנדערן אויך די
זע אסתר אין דען פֿאַלאַסט
אָן דען אַגאַ, דען אויפֿזעהער
איכער דאָז פֿרויענציממער,

היא אסתר בת־דודו כי אין לה
אבואם והנערה יסת־תאר וטובת
מראה ובמות אביה ואמה לקחה
מרדכי לו לבת: (ח) ויהי בהשמע
דבר־המלך ודרתו ובהקבץ
נערות רבות אל־שושן הבירה
אר־יד הגי ותלקח אסתר אל־
בית המלך אר־יד הגי שמר
הנשים: (ט) ותיטב הנערה בעיניו
ה ותשא הסד לפניו ויבהל את־
תַּמְרוֹקִיהָ וְאֶת־מְנוּחָהָ לַתֵּת לָהּ

אָבגעליעפֿערט. (ט) דיעועם געפֿיעל דאָז מערדען, אונד זיא מרוג ווינע נונסט דאָפֿאַן, זאָ
דאָס ער איהר דיא זאַלבונגען אונד זאָנסטיגען גאַבען פֿערדערטע, אונד דיא זיעכען
מעד:

ר ש י

(ו) לו לבת. רבותינו פירשו לבית לאשה: (ט) ויבהל את תַּמְרוֹקִיהָ. זריו וממהר בשלה משל כולן:
הראיות

ב א ו ר

נתחדש, יתכן גם כה שבתחלה היה שמה בל"ק הדסה ואח"כ נשתנה בלשון הפרסי לאסתר,
כי כן קראו אותה הפרסים על רוב יפיה, כמו שאמרו חז"ל והמתרגום, שמלת אסתר בלשון
פרסי כוכב, כלומר שמאירה ככוכב, או יתכן שהיא בעלמה הסבה את שמה לשם פרסי אסתר,
כדי שלא יבינו שהיא ישראלית ע"י השם העברי הדסה, בהיות כי מרדכי לזה עליה שלא תגיד
את עמה: יפה הואר וטובת מראה, מבואר בס' נתיבות השלום להרמב"ן ז"ל (בראשית כ"ט"ו):
לבח, לולי שהי' בתולה לא היה מרדכי מסכן בה כי לא יסמך על מעשה נס, אולי דרש לבת
שהיה במחשבתו בעבור יוסיה לקחתה לאשה (הראב"ע) ואין המקרא יולא מידי פשוטו, כטעם
ויהי לה לבן (שמות ז'): (ח) ויהי בהשמע וגו', מלשון הכתוב משמע שקובלי הנערות לקחו
כל מה שעלתה בידה מנשים יפות בלי להשגיח כלל על יחוסה ומעמדה, וגם הסקידים לא
היו תושפין לשאול להקובלים מאין לקחתם זאת, בעבור הרבוי העלום, ולכן לא ידעו ג"כ כלום
ממשפחת אסתר אף לא מקורבתה עם מרדכי, ובדאי שלא א"כ שאלו לכל אחת ואחת את שמה
ואת מולדתה, והנשים האחרות הודיעו את כל זה, אבל באסתר מעיד הכתוב שהיא לא הגידה
מטעם שזכר: אל בית המלך, בוונתו אל בית הנשים, ויקרא ג"כ בית המלך, אולי הי' בית
הנשים חלק מבית המלך, או כמו שנכנה עתה כל הבנויים השייכים למלך בשם בית המלך:
(ט) ויבהל, זריו וממהר בשלה משל כולן (רש"י) למען שימלאו לה ימי מרוקיה במהרה, ולא
תקדמנה אחרת במלכות: מנוחיה, הראויה המ"ס בא"א כי הנסדר קנה בפלס שְׁנָה
ובכנויים יתנו לשוא כמו שְׁנוּתִי שְׁנוּתֶיהָ ודומיה', והטעם על כל דבר הניתן להן מבית המלך,
הבגדים

מגלת אסתר ב

תרגום אשכנזי קלו

מערב־עון, דיא איהר אויס דעם קעניגליכען הויזע גע- ביהרטען, באַלדיגסט צוקאָמ- מען ליעם; אויך זיא אונד איה- רע מערב־ען אימער דורך דאָ בעסטע אים גאַנצען זע- ראַילע אויסצייכנעטע. (י) אסתר האַטטע וועדער איהר פֿאַלק נאָך איהרע געבורט אַנגעגע- בען; דען מרדכי האַטטע איהר בעפֿאַהלען, ניכטס דאַפֿאַן אויסצוזאָגען. (יא) דיעזער גינג טאָג פֿיר טאָג פֿאַר דעם פֿאַר-

ואת שבע הנערות הראיות לתור- לה מבית המלך וישנה ואת- נערותיה לטוב בית הנשים: (י) לא הגידה אסתר את-עמה ואת-מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד: (יא) ובכל- יום ויום מרדכי מתהלך לפני

חצר

ר ש י

הראיות לתת לה. לשרתה וכן עושין לכולן ורבותינו דרשו מה שדרשו: וישנה. שיהיה אותה: (י) אשר לא תגיד. כדי שיאמרו שהיא ממספחה בזויה וישלחוה שאם ידעו שהיא ממספחת שאל המלך היו מחזיקים בה: (יא) ומה

ב א ו ר

הנגדים והתכשיטים והמזונות והמגדנות, וכדמתורגם בל"א: הראיות, מלה ידוע מדברי חז"ל: הראיות לחת לה, לשרתה וכן עושין לכולן ורבותינו דרשו מה שדרשו (רש"י): וישנה, שנה אותה (רש"י) כונתו לומר טעם הכתוב, שנה הגי אותה ואת נערותיה מכל אשר הנתולות שהיו אִתָּה בנות הנשים, דהיינו שהי' השנוי הזה לטוב להם, שנתן להם כבוד יותר גם המנות הטובות מכלן, וטעם בית הנשים חסר ב"תורבים כן, והנגינה מסכמת כמה שתעמיד מלת לטוב בטפחה ומחברה עי"ז לפעל וישנה, וכדרך זה הוא מתורגם בל"א. ואף הראש"ע כוון מעט לזה הפירוש, אבל דחוק בלישנא שלא לנודק: (י) כי מרדכי, לפי דעת יש אומרים שהביא הראש"ע פחד סן לא יקחנה המלך אם ידע שהיא מהגולה. ואין בזאת אשם למרדכי, כי אולי לנו אמר לו שתהיה על ידה תשועה לישראל ולבך התאמץ חתר ונקש להיותה אשת המלך. ולאחר שבכר מלכה לריבין לומר שפחד שמה יגרשנה בעבור עמה כשיודע, וזה דחוק מעט. אמנם לדעת התרגום ירא סן יכעוס עליה המלך פעם אחת ויהרגה עם עמה, ואין זה מן הנמנע אבל מלך טפס כזה, וא"כ הטעם במקומו עומד אף קודם שנשאה אף לאחר שנשאה: (יא) מתהלך, ידוע שהוראת זה השורש צננין התפעל על הטויל וההליכה אנה ואנה בלי כונה למקו' מיוחד דוקא, וכן תרגמתי (אויף אונד זב). גם יתכן טעם ההתפעל פה ע"ד הכתוב יש מתעשר ואין כל, כלומר שהראה מרדכי את עצמו כאלו לריך ללכת לדרבו דרך

ה מ ע מ ר

(י) לא הגידה, הטעם שנתן הראש"ע שפחד מרדכי סן לא יקחנה המלך לאשה אם ידע שהיא מהטולה, איינו כוון לדעתו, כי מלבד שלמי הנראה לא הקפיד כלל על היחוס, הנה גם לא היו שבויי ירושלים נבזים ונמאסים בעיני מלכי בבל ופרס, ואדרבה הרבה מאלילי בני ישראל היו משרתי סני המלך כנזכר בדניאל עזרא ונחמי'; ולכן יראה לי כי מרדכי ראה על נכה, יען הוא הי' כבר יושב בצער המלך קודם שנלקחה אסתר והי' לו שם סקודה מה, וכמו שכתב הראש"ע ולזה פחד שאם יודע הדבר כי השלכה מעמו ומשפחתו ישטימוהו רבי המלך בתשנם כי על ידה יהי' הולך וגדול ויתנשא על כל השמים.

אח

הָאָף דַּעַס הָאָרַעַמַס אויף אונד
אַב, אום דאָ וואָהלבעַפֿינ־
דען אסתר'ס צו ערפֿאַהרען,
אונד וואָס אויס איהר ווערדע.
(יב) איממער ווען דיא בע־
שטיממע צייט דא וואָר, דאָ
איין מערדען פֿאַר דען קעניג
קאַממען זאָללעטע, נאַכדעם
זיא נעמליך נאָך ארט דער
פֿרויענציממער צוועלף מאָנאַט־
טע פֿערבראַט האַטטע (דען
זאָ פֿיעל צייט נוסטע אונטער
דעם געברויך דער וואָהלגע־
רוכס = בעדער פֿערשטרויען,
זעכס מאָנאַטע מיט מיררהען =
אַהל, אונד זעכס מאָנאַטע מיט
שפעצערדיען אונד אַנדערן פֿיר
דאָ פֿרויענציממער פֿערפֿער =

חָצַר בֵּית־הַנְּשִׂיִם לְדַעַת אֶת־
שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמַה־יַּעֲשֶׂה בָּהּ:
(יג) וּבַהֲגִיעַ תֵּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה
לְבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ
מִקֵּץ הַיּוֹת לָהּ כִּדְת־הַנְּשִׂיִם שְׁנַיִם
עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי בֵּן יַמְלֹאוּ יָמֵי
מְרוֹקִיָּהוּן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֵׁמֶן
הַמֵּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּבִשְׂמִים
וּבְתַמְרוֹקֵי הַנְּשִׂיִם: (יג) וּבֹזֶה
הַנַּעֲרָה בָּאָה אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־

אשר

טיגטע זאָלבען. (יג) דערגעשטאַלט פֿאַרבערייטעט קאַם זיא דאָן צום קעניגע, זאָ וואָר,

דע

ר ש י

(יא) ומה יעשה בה. זה אחד מזני לדיקים שניתן להם רמו יצועה דוד ומרדכי. דוד שנאמר גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך (שמואל א' י"ד) אמר לא נח לידי דבר זה אלא לסמוך עליו להלחם עם זה וכן מרדכי אמר לא אירע ללדקת זו שתלקח למשכב ערל אלא שעתידה לקום להושיע לישראל לפיכך היה מחזר לדעת מה יהא בסוסה: (יב) תר. זמן: (יג) כל אשר תאמר. כל

ב א ו ר

דרך חצר בית הנשים אבל לפה והמתין עד אשר יראה אחד מעבדי אסתר לדעת וגו', והיא גם היא הערימה לשלוח אליו בסתר נערותיה או משרותיה, אשר בטעה בהם להודיע לו את כל וראב"ע כתב לולא שהי' מרדכי קודם מעשה אסתר ממשרתי המלך לא עזבוהו ללכת וכו', ואינו נכון כי נודע הוא שגם שאר המשרתים אשר אינם מסורסים המה, אינם יכולים לבוא אל נשי ופלגשי המלך. אבל החזר הזה היה מקום גדול ורחב ידים לפני בית הנשים, ודרך לכל עובר ושכ. וסרה בזה טענות מעתיקי האומות: (יב) תור, זמן או שורה (דיח רייהע) כמו תורי זהב נעשה לך (ש"ה י') ומתדמה מאוד למלת תור שפרשו ג"כ שורה, כמו תור אודם פטדה וגו', ובלשון התלמוד נמלאים הרבה כמו אעמידנו בנגד ראש תור (סוכה ז' א'): מקץ, סוף, מקץ שבע שנים תחלה (הראב"ע), ועיין בספר נתיבות השלום לאדונינו הרמב"מ ז"ל (דברים ט"ו): בדת הנשים, נשי המלך, או ותכן שהיו נותנים בימים ההם לכל בתולה הנישאת לאיש גדול ושר שנים עשר חדש לימי מרוקיה: המור, יקרא ג"כ בלשון העמים (שירדהע), והוא שרף הנוסף מפרחים ידועים נמלאים בחלק אזיע, ובלאת השרף לחון נחקה ונעשה גרעינים גרעינים וריחם טוב: (יג) ובוה, ר"ל בעידון ופנוק הזה אשר על ידו נעשה ריחה כריח איי נשמים בים דרומי, באה אל המלך להתענג בה: את כל אשר האמר, מוסב לעיל

ה מ ע מ ר

(יג) את כל אשר האמר, המנאך אמר ועעם את כמו ויושב את משה להיות הנושא גם מקבל

מגלת אסתר ב

אֲשֶׁר תֹּאמַר יִנְתֵן לָהּ לְבוֹא עִמָּה
מִבֵּית הַנְּשִׁים עַד-בֵּית הַמֶּלֶךְ:
(יד) בְּעֶרְבֹה הִיא בָּאָה וּבְבֹקֶר הִיא
שָׁבָה אֶל-בֵּית הַנְּשִׁים שְׁנֵי אֶל-יָד
שֶׁעֲשָׂנוּ סֵרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר
הַפִּירְגָּשִׁים לֹא-תָבוֹא עוֹד אֶל-
הַמֶּלֶךְ כִּי אִם-חֶפֶץ בְּיַד הַמֶּלֶךְ
וְנִקְרְאָה בְּשֵׁם: (טו) וּבַהֲגִיעַ הַיָּרֵ-

אסתר

תרגום אשכנזי קלו

דע איהר אללעם צוגעגעבען,
וואס זיא צו איהרער בעגליי-
טונג פאם הארעם צום פא-
לאסטע פערלאנגטע. (יד) דעם
אבענדס גינג זיא הין, אונד
דעם מארגענס קעהרטע זיא
אין איין אנדערעם הארעם צו-
ריק, וועלכעס אונטער דער
אויפויכט דעם שעשגושטאנד,
פערשניטטענער דעם קעניגס
אונד אויפזעהער דער קעכע-
ווייבער. זיא דורפטע גיכט
מעהר פאר דען קעניג קאמ-
מען, ביז ער זעלכסט פער-
לאנגען נאך איהר טרוג, אונד זיא נאמענטליך געפארדערט וואורדע. (טו) אלס אבער דיא

ר"י

ר ש י

שחוק ומיני זמר. (יד) אל בית הנשים שני. השני:

ב א ו ר

לעיל, ובהגיע תור נערה ינתן לה את כל אשר תאמר ממיני תכשיטות לקטט הגוף ושאר דברי תפארת, גם כל מיני שחוק וזמר ללות אותה אל בית המלך, כדי להרבות בזה חנה בעיני רוחיה. וטעם את כמו ויושב את משה להיות הנושא גם המקבל הפעולה כמו שכתב אדונינו הרמב"מ ב"ס' נתיבות השלום: (יד) ובבקר היא שבה, לא אל בית הנשים שהיתה בו קודם ביאתה, כי אם אל בית נשים שני, דהיינו בית הפלגשים. יאמר בזה, כי כאשר לא מלאה חן בעיניו כדאי להמליכה תחת ושתו, לא ישלחה מביתו כלל וכלל, כי אין זה מכבוד המלך, אבל גם לא רצה להרבות נשיו בכל אלו הנערות, שזה יהי' לו למשא מאוד, לתת לכל אחת די כבודו וכבודה, אלא נעשתה פלגשו, שאינו כריך לכבוד כל כך באשתו. וטעם שני אמר רש"י ז"ל השני בנותיו לומר שהיו לו ב' בתי נשים וכמו שזכרנו, אבל הה"א לא תחסר באמת כלל, לפי שהבית השני לא הזכיר עדיין, וכדמתורגם ב"א. והנה חסרון הה"א הנ"ל הביא הראש"ע לפרש שני פעם שני, אמנם איך יתכן זה על פעל שבה שהי' באמת בפעם הראשון: שעשגו, שם לכל זמר פלגשי המלך: ונקראה בשם, טעם הוי"ו או למכור בתרגומו (אונד זיא וגו') או לתשובת התנאי

ה מ ע מ ר

מקבל הפעולה כמו שכתב הרמב"מ ע"ש; אולם לפי דרכי (בתל"ע חלק ב') לא יבוא הנושא בסימן הפעול אם גם הוא מקבל הפעולה אך אם יקדם הפעל בנסתר ואז כבר נכלל בפעול כנוי הסתמי (ע"ס) והוא יחס הישר, אבל אם יקדם השם אז אין מקום ליחס הפעול שלא יבוא מאמר בלי יחס הישר לא בפועל ולא בנח, ולזה לא נכון לאמר את השמים נבראים את הלחם נאכל, ולכן נאמר כאן כי המאמר את כל אשר תאמר הוא פעול מן הפעל ינתן לה ושיעורו ינתן לה את כל אשר תאמר. (יד) בית הנשים שני, כתב המבאר אבל הה"א לא תחסר כלל לפי שהבית (בג"ל ולא כמו שדפסם בטעות שהבית) השני לא הזכיר עדיין ע"כ, ואין זה נכון כי אין ספק שהי' בית הפלגשים גודע לכל והי' נקרא בית הנשים השני. גם מה שהשיג החכם הנ"ל על הראש"ע ואמר אמנם איך יתכן זה על פעל שבה שהי' באמת בפעם הראשון, לא דקן כי קן מלינו וישב מלאך ה' שנית (מ"א י"ט ז') שגם שם שב המלאך בפעם הראשון.

חרגום אשכנזי

וואר מרדכי אן דען קעניגלי.
זען האף געקאממען. (כ) נאך
אימער אכער פערשוועג
אסתר איהרע געבורט אונד
איהר פאלק, וויא עם איהר
מרדכי בעפאהלען האטטע,
דעססען ווארטע זיא נאך עכען
זא בעפאלגטע, אלס דא
זיא אונטער זיינער אויפזיכט
שטאנד. (כא) אום דיעזע צייט
נון, אלס מרדכי אים קעניגלי.
זען האפע וואר, ווארען בנהן
אונד הרש, צווייא פערשניט.
טענע דעם קעניגס פאן דען
טהירזעכטערן, אויפגעבראכט
ווי

מגלת אסתר ב

ומרדכי ישב בשער המלך:
(כ) אין אסתר מגדת מולדתה
ואת עמה כאשר צוה עליה
מרדכי ואת מאמר מרדכי
אסתר עשה כאשר היתה באמנה
אתו: (כא) בימים
ההם ומרדכי ישב בשער המלך
קצף בגתן ותרש שני סריסי
המלך משמרי הסף ויבקשו
לשלח

ר ש י

(כ) אין אסתר מגדת מולדתה. לפי שמרדכי יושב בשער המלך המזרח והמרמזה עליון; (כא) לשלוח

ב א ו ר

הראש"ע שטעם הנירה על הארמון הוא רחוק מאוד, כי ידוע היות שזן שם עיר המלוכה
בארץ פרס בעילם המדינה: (כ) אין אסתר מגדת, לבלתי יחזוב הקורא שאסתר הומלכה
גלתה סוד מולדתה, ושנעבור זה באמרדכי לשנת בשער המלך, וכפרע בשדעתו לאמור שהגידה
אסתר דבר מה למלך בשם מרדכי, אשר עי"ז יש לטעות שכבר נתפרסם הקורבה ביניהם, לכן
הקדים להעיר שגם עתה אין אסתר מגדת וגו', ורבים מהמעתיקים שאלו איך היתה יכולה
להסתיר הדבר אחרי שלזה תמיד שלוחים לדבר עמו? הכי שחזו שימלאו בדברי הימים כמה
וכמה ספורים כזה, אשר אירעו נכתי הגשים למלכי המזרח שהריכו אגרות רבות לאוהביהם
ומאהביהם, ולא נודע הדבר זמן רב, ואף כי היא שהיתה יכולה תמיד לגלות הלטרפותה
בינה לבינו כשיודע הדבר: עושה, עתה, כנאותו הזמן אשר היתה באמנה אתו; או טעם
כאשר היתה באלו היתה עדיין באמנה אתו, ויתורגם בל"א (זלם ווארע זיא נאך אונטער זיינער
אויפזיכט). ושם אמנה מגדת ויהי אומן ע"מ חכמה עלמה: (כא) בימים ההם, שזכרתי לעיל
שהי' מרדכי יושב בשער המלך, אירע המעשה שקלף בנתן ותרש וגו' בן הוא שער הכתוב,
והולך לכסול זה המאמר, בעבור שהפסיק במאמר אין אסתר וגו', ולכן מוטעם המלך באתנתחא
כדין מאמר מוסגר: משמרי הסף, שרשו ספק והוא מזוות השער תרגום על משקוף ושתי
המזוות, שקסא ועל תרתין ספין, וכן מלאנו הך הכפתור וירעשו הספים, ולכן מתורגם בל"א
(טהיר = וועכטער). ורש"י אמר מפי חז"ל שרבו להשקות המלך סם המות יראה שפרשו סף מלשון
מן הדם אשר בסף (אמות י"ב) והוא שם כלי מה (איון בעקקען). והכתוב לא הודיע סבת
הקלף בעבור שאין זה מעלמות ספור הנס. ואם היה אשורש הזה (קשערקטעט) הנזכר במ"הס
נוכל לומר, שהיה המעשה הזה אחרי שזכו ממלכות יון, וכאשר נודע בשזכו רגזו עליו כל
עמו

ה מ ע ר

(כ) אין אסתר מגדת, כבר אמרנו לעיל (פסוק י') כי הסבה אשר בעבורה לזה עליה מרדכי שלא
תגיד, היא לפי שיטתחזר המלך, ולזה אחרי שאמר כי מרדכי יושב בחצר המלך זכר כי אין
אסתר מגדת ואח"כ שז אל הספור כאשר אמרנו.

והאמר

מגלת אסתר ב ג

לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ׃
(כב) וַיִּוְדַע הַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי וַיֵּגֵד
לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מַרְדֳּכָי׃ (כג) וַיִּבְקֶשׁ
הַדָּבָר וַיִּמְצָא וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל-
עֵץ וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ׃ ס ג (ה) אֶתְרוּ
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גְדֹל הַמֶּלֶךְ׃

אחשורוש

חרגום אשכנזי קלט

וידער דען קעניג, אונד זוכטען
האנד אין איהן צו לעגען.
(כב) דיעזעס ערפיהר מרדכי,
אונד צייגטע עס דער קעניגין
אין; אונד דיעזע בעריכטעטע
עס דעם קעניגע אין מרדכי'ס
נאמען. (כג) דיא זאכע ווארד
אונטערזוכט, אונד וואהר בע-
פונדען, זיא וואורדען ביידע
אן איינען פפאהל געהענקט,
אונד דיא בעגעבענהייט אין
דיא קראניק איינגעטראגען,
דיא צו דעם קעניגס געברויך
בעשטימט וואר.

ג (ה) נאך דיעזער בעגעבענהייט ערהאב דער קעניג דען המן וואהן דעם המרתא אויס
דעם

ר ש י

(כא) לשלוח יד. להשקות סס המות: (כב) וידע הדבר למרדכי. שהיו מספרים דבריהם
לפניו בלשון טרסי ואין יודעים שהיה מרדכי מכיר בשנעים לשונות שהיה מיושבי לשכת הגזית:
(כג) ויכתב בספר דברי הימים. הטובה שעשה מרדכי למלך:
ג (א) אחר הדברים האלה. שנבראת רפואה זו להיות לתשובה לישראל: גדל המלך את המן.
שהקדוש

ב א ו ר

עמו וילוונו עליו על כי נפל מעמו עם רב, ועל שלא השגיח עוד על ממלכתו רק עזבה ביד
יועליהו, אולי בעבור זאת היה ג"כ הקץ משני שומרי הסף: (כב) וידע, בחסר יוסיפון לרומיים
נכתב שהיה יהודי אחר עבד לסרסי המלך, והוא שמע מה שבקשו לעשות והגיד זאת למרדכי,
וחז"ל אמרו שהיו מספרים בלשון טרסי ולא היו יודעים שמרדכי מכיר וכו' והכתוב סתם כל
זה מטעם הנ"ל: ותאמר אסתר וגו', למה יהיה זה בעיני המלך שיסוב אחד מעבדיו אשר
בשער אל המלכה בדבר נחץ כזה, ובפרט להיות אי אפשר לבוא אל המלך עמו ולא יקרא,
ולכן אין זה ראיה כלל על פרסום הקורבנה שביניהם, כאשר חשבו קלת: (כג) ויכתב, הטובה
שעשה מרדכי למלך (רש"י): לפני המלך, ת"י דמתקרי תדירא קדם מלכא, ומה הטעם היו
מונחין תמיד בבית המלך כנראה מדלקמן (ו' א') שהיו נמלאים עס בלילה, ויש עוד אחרים
שהיו מונחים בלשכת בתי הדת (ארכין) בלע"ז:

ג (א) אחר, מוסב על מעשה בגתן ותרש שזכר, ואפשר שהיה זה סמך לשנת שתיים עשרה
למלכות

ה מ ע ר

(כב) וחומר אסתר למלך, עיין בבאור, ולדעתי אין ראיה כלל כי אסתר בעלמה אמרה
זאת, אך הכוונה ע"י שליח, וכן רוב ויבן הנאמר בתנ"ך אין שעורו שהוא בעלמו בנה אך על פיו
נעשה הדבר, ועוד רבים כמוהו, ויראה כי בכל הפרשים שלא מלינו ממו בנין הכבד שורה על
המסובב תבוא גם הפעולה האמצעית בקל, וגם מאש אמר לא בא הפעיל ממו להורות
המסובב כי האמיר הוא מענין אחר כנודע. והנה אסתר הסבה כי אחד ממשרתי המלך אמר
זאת אל המלך בשם מרדכי כאלו הוא שמע הדברים מפיו, ויתורגם (אסתר) ליעם דיעזעם דען קע-
ניגע אין מרדכי'ס נאמען בעריכטען). (כג) ויחלו שניהם, כתב הראב"ע ח"ל כל אחד משניהם
כמו ויקבר בערי גלעד ע"כ, ולא ידעתי לכוון דבריו, ואולי היה לפניו הנוסחא ויחלה ואז דבר נכונה.
ומרדכי

תרגום אשכנזי

דעם געשלעכטע אנג צו איי-
נער גראָסען ווירדע, אונד
זעטצטע ווינען ראנג נאָך אי-
בער אללע דיא ערלען, דיא
פֿאַר איהם קאמען. (ג) אללע
קעניגליכע בערוענטען, זאָ
פֿיעל איהרער אַם האַפֿע וואָ-
רען, בייגטען דאָז קניע, אונד
פֿיעלען ניעדער פֿאַר המן, דען
זאָ האַטטע עס הער קעניג זיי-
נעטוועגען פֿערֿאַרדנעט; נור
מרדכי פֿיעל ניכט ניעדער, נאָך
בייגטע ער דאָז קניע. (ג) דאָ
שפראַ-

מגלת אסתר ג

אֲחַשְׁוֵרוּשׁ אֶת-הַמֶּן בֶּן-הַמְּדָתָא
הָאֲגִי וַיִּנְשֵׂאֵהוּ וַיִּשֶׂם אֶת-כְּסָאוֹ
מֵעַר כָּל-הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אָהוּ:
(ג) וְכָל-עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-בְּשַׁעַר
הַמֶּלֶךְ כָּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִיִּים לְהַמֶּן
כִּי-כֵן צִוְּה-לוֹ הַמֶּלֶךְ וּמְרַדְכֵי לֹא
יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: (ג) וַיֹּאמְרוּ

עבדי

ר ש י

שהק"כ בורא רפואה למכתן של ישראל קודם שיביא המנה עליהם: (ב) כורעים ומשתחוים,
שעשה עמנו חלילה לסיניך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:

היגמדו

ב א ו ר

למלכות אשורוש, ונמשך זמן מה בין הגעת אסתר למלכות וביאת מרדכי אל שער המלך
גם בין הביאה הזאת ומעשה הסריסים, והראש"ע אמר אחר חמש שנים, והוא נגד הכלל שכתב
הוא בעלמו כמה פעמים, כ"מ שנאמר אחר סמוך אחרי מוסלג: וישם את כסאו, מטעם
היושבים ראשונה במלכות, ונשא אותו אף משבעת שרי פרס ומדי היודעים, וזה טעם אשר
אחר, כלומר את המלך ורואי פניו, או שכבר היה אחד מאלו השבעה וטעם אשר אחר על
המן, ואם יקשה השואל הלא זה נגד החקן שהתקינו שבעת השרים אחר מות (ומערדים) הנוכר
במ"ה, ובפרט כשיהיה המן הזה מארץ אחרת טורע עמלק ולא פרסי או מדי כדעת ח"ל?
הנה ידוע שהמלך הטעם הזה בכל מה שעלה על רגליו, והעד שאין מזה קושי כלל הלא
מרדכי היהודי משנה למלך אשורוש: (ב) כורעים ומשתחוים, ידוע להקורא בדברי הימים
שגם היום המנהג אלל מלכי פרס להשתחוות ולסובל אפים חרפה לפני המלך לכל מי שיבא עליהם,
ולזה עתה המלך שיעשה גם זאת לפני המן, באהבתו אותו וסכן ביקרו: צוה לו, בעצרתו,
כטעם אמרי לי אחי הוא: ומרדכי לא יכרע, טעם המניעה הזאת סתום מאוד. לדעת ח"ל
שורות כלל היתה בנגדו, העקר חסר מן הספר. והמתרגם הראשון אמר על דהוה עבדיה
דאודנן ליה בטולמת לחס, וכן יש מר"ל האומרים זאת, הסבה הזאת מגונה ולא תכשר לאם
הולך משרים. והמתרגם השני כתב שלא רצה להשתחוות לפני בן אדם, וא"כ טעה בחסידות,
כי ההשתחויה לפני בני אדם הגדולים ממנו לא יאסור לנו דתנו כלל וכלל, ונהפוך הוא, שגם
ישרים ותמימים השתחוו לפני מלכי ארץ, ואברהם אבינו השתחוה לעם הארץ, ואמרו גדול פנח
הבריות שדוקה וכו'. ואיזה מהמעתיקים אמרו בהדיא, שהיתה שגאה עמונה בין המן למרדכי
בקנאה

ה מ ע מ ר

ג (ב) ומרדכי לא יכרע, וראה לי כי מלות המלך הית' אך על עבדיו בשער המלך והמה
הפחותים אלל לא על השרים והסקידים, והנה מרדכי היה לו שרות מה באשר אשורוש
אם גם ישב אך בשער המלך, ולזה חשב כי לא עליו יהיה החיוב לכרוע להמן, ולכן לא הלשינו
לא המן ולא יתר עבדי המלך את מרדכי אל המלך לאמור כי הוא מורד במלכות, שחשבו אולי
יאמר המלך כי באמת מרדכי איננו בכלל הנווי, ובפרט אם היה זה סמוך למעשה בנתן ותרגו
פחדו אולי עוד יזכור לו המלך את הטוב אשר עשה עמו.

היגידו

מגלת אסתר ג

עבדי המלך אשר בשער המלך
למרדכי מדוע אתה עובר את
מצות המלך: (ד) ויהי באמרם
אליו יום ויום ולא שמע אליהם
ויגידו להמן לראות היעמדו
דברי מרדכי כי הגיד להם
כאמרם קרי אשר

תרגום אשכנזי קמ

שפראמען דיא קעניגליכען
האפכערדיענטען צו איהם: וואס
רום איבערטריוטסט דוא דען
בעפעהל דעם קעניגס? (ד) אלס
זיא איהם דיעזעס טאג טעגליך
פארשטעללטען, אונד ער איה
נען דאך ניכט פאלגטע, זא
צייגטען זיא עס ענדליך דעם
המן אן, אום צו זעחען, אב
מרדכי'ס רעדען אויך בעשטע
הען ווירדען, דער איהנען צור
אור-

ר ש י

(ד) היעמדו דברי מרדכי. האומר שלא ישתחוה עולמות כי הוא יהודי והזהר על ע"א: הפיל

ב א ו ר

בקנאת איש מרעהו בעבור התנשאי, והכוחב סתם את הסנה בעבור כבוד מרדכי. אמנם ככל האופנים האלה, תהיה הסנה גדולה או קטנה, הגוי' או בלתי הגונה, לא יוקשה איך יתחרה במלכות דרכו, כי נאמר, או שחשב שלא ישגיח המן עליו, כנראה ג"כ ממשמעות הכתובים שלא ראה והרגיש העדר השתחוות מרדכי קודם שהעירוהו ע"ז עבדי המלך הולכי רכיל, או שחשב להסתיר או בשודע הדבר כלל המלכה, ולא יארע לו שום היוק לו לבד, וזה לא היה יכול לדעת כי יקח הבליעל הזה נקמתו מכל היהודים, וכנראה מהכתוב שלא ידע זה עד כי היתה הדת נחנה בשושן, ואז לא היתה עוד עת לתקן המעות, בהיות שהנכתב בשם המלך אין להשיב: (ד) ויהי באמרם אליו יום ויום, אמר הרב אבן יחיאל כי אף הם היו מקנאים להמן וכריעתם לו לא היה מלב טהור רק לשמור מצות מלכם, ולהיותם מוכרחים על הכריע' וזרת רבים חלי נחמה רלו שישתחו כלם בנך, ולכן היו מקנאים במרדכי הבלתי כורע, ומזריזים אותו על עבדו את מצות המלך, וכשלא שמע אליהם הגידו אותו להמן, לא לאהבתם אותו ולבקשם כבודו, אבל לראות היעמדו דברי מרדכי שהשיב להם: ולא שמע אליהם, כתרגומו ולא קבל מנהון: ויגידו להמן, חסר פעול ההגדה, ומלאנו לו רעים במקרא, ושעורו ויגידו להמן הדבר הזה, אמנם יש לפרשו שפעל ההגדה הוא כי הגיד להם וגו', ומאמר לראות וגו' מאמר מוסגר המבאר סבת אמירתם, ויתורגם כי הגיד להם כל"א (דאס ער איהנען לור טאטווארט געגעבען). ותרין מן חבריא נתנו עוד טעמים אחרים, חד אמר ויגידו להמן לראות, כלומר שהוא יראה היעמדו דברי מרדכי, וחד אמר ויגידו להמן דברי מרדכי לראות היעמדו, כזה ויגידו להמן (לראות היעמדו) דברי מרדכי וגו' והמשכיל יבחר: היעמדו דברי מרדכי, האומר שלא ישתחוה כי הוא יהודי (מדברי רש"י) וח"כ מלות כי אשר הסוכות במקומותם ללשונותם זו תחת

ה מ ע ר

(ד) ויגידו להמן, על פי דרכי יתבאר הפסוק הזה באר הטיב, והוא כי מרדכי השיב להם (אם גם הכתוב העלים זאת) שהוא איננו לריך להשתחוות להמן, ויגידו זאת להמן לראות היעמדו דברי מרדכי, ואמר עוד כי הגיד להם כי הוא יהודי פעל הגיד איננו חוזר על מרדכי אך הוא פעל סתמי (שטן זאגטע ווידינען) ולכן חרה להם עד מאוד כי יהיה לאיש נכר מעם שבו יתר שאת עליהם, ולזה הסיתו את המן.

אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי: (ה) וַיֵּרָא הַמֶּן
 כִּי אֵין מְרַדְכִי כֹרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה
 לוֹ וַיִּמְלֵא הַמֶּן חֲמָה: (ו) וַיָּבֹ
 בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמְרַדְכִי לְבוֹ
 כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת־עַם מְרַדְכִי
 וַיִּבְקֶשׂ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־
 הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְלָכוֹת
 אַחַשְׁוֵרֶשׁ עִם מְרַדְכִי: (ז) בַּחֹדֶשׁ
 הָרִאשׁוֹן הוּא הַחֹדֶשׁ נִסָּן בְּשָׁנָה

שח"ס

אורואַסע אנגעגעבען: ווייל ער
 איין יהודי וואָרע. (ה) המן זאָה
 זון זעלבסט, דאָס מרדכי
 ניכט גיעדערפֿיעל, נאָך דאָז
 קניע פֿאַר איהם בייגטע, אונד
 געריעטה דאָריבער אין צאָרן:
 (ו) היעלט עס אַבער פֿיר צו
 גערינג, אַן מרדכי אַלליין האָנד
 צו לעגען, דאָ מאַן איהם דעם:
 סען פֿאַלק גענאָנגט האַטטע;
 זאָנערן דאָטע דאָרויף, דייע
 זע גאַנצע נאַציאָן, אַללע יהודים
 דער זעממטליכען לאַנדע דעם
 אחשורוש אויסצוראָטטען.
 (ז) אים מאַנאַטע ניסן, אַלס
 דעם ערשטען מאַנאַט אים
 צוועלפֿ=

ב א ו ר

זו: אשר הוא יהודי, לפי שהוא יהודי לכן לא ישתחוה, והמקרא לא כתב לעיל תשובת מרדכי
 כי סמך על המבין מזה הכתוב, שלא להכפיל הדברים, והנה לא ידענו אם היתה זאת הסנה
 האמיתית, וטעה מרדכי כמו שזכרנו לעיל, או שלא השיב זאת כי אם לדחות, מ"מ נלמד
 מזה איך ראוי שישיג האדם על מולא שפתיו, כי כמה שהשיב על שאלתם מדוע אתה עובר
 את מצות המלך, לאמר אשר הוא יהודי, הלא בזה הכעדק המן לאמור ואת דתי המלך אינם
 עושים. אמנם לדעת חד מן חכמים שהגידו להמן לראות וגו', יתכן לומר שלא השיב להם כלל,
 אבל הם נדו כל המאמר הזה מלבם, ויחורגם כי הגיד להם (דען ער האַטטע זייהגען געוואָגט),
 ועם ולא שמע אליהם כמשמעו (ער הערטע זייהגען ניכט לו), והמשכיל יבחר: (ח) וירא המן,
 כי בתחלה לא שם על לבו להתכוון אם מרדכי כורע או לא, וכמו שזכרנו לעיל, ולכן אמר וירא
 ולא אמר וישמע: (ו) כי הגידו לו את עם מרדכי, מהכתוב הזה אינו מוכח כלל, אם הכיר
 המן את מרדכי מקודם לזה המעשה כנראה לקצת המעתיקים, או לא הכירו כנראה לאחרים,
 אבל טעם הכתוב אחרי כי הגידו לו נדבורם והעלו נרעיונו עם מרדכי בא על מחשבתו לקצת
 נקמתו מכל העם, ולולי מלת את היה ראוי לפרשו על מה שהגידו לו היות עם מרדכי סנה
 למניעת כריעתו לפניו, באמרו אשר הוא יהודי. ויש מפרשים שהודיעו לו מהותם ואיכותם,
 וזה דרך דרש וכדרך המתרגם השני שהאריך לדבר בענינים כאלו, ואין מקרא יולא מידי פשוטו:
 עם מרדכי, כסול הענין לאמור שכל אלו לא העו נגדו מאומה כי אם בהיות עם מרדכי ולכן
 נקב מפתח, וזה יורה על החפעלויות נפשו הרעות, ואחד מן המעתיקים רצה למעט הכבול
 ואמר טעם עם בחיר"ק, והוא נגד המסורה: (ז) השיל, מי שהפיל ולא פי' (רש"י), ויתכן
 שמשיל הגורל היה קוסם אחד אשר שאל לו המן באיזה עת יתכן יותר להשמיד האומה הזאת,
 כי

ה מ ע ר

(ו) את עם מרדכי, לדעתי ספרו לו כי הכים מבני יהודה יקרו מאוד בעיני מלכי בבל ופרס
 הקדמונים כדניאל וחבריו, ולכן נקב להשמיד את כל היהודים.
 (ז) לחדש

מגלת אסתר ג

שְׁתֵּי יָמִים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ
הַפִּיל פֹּר הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנָי
הַמֶּן מִיּוֹם וּלְיוֹם וּמֵהַדָּשׁ
לְחֵדֶשׁ שְׁנַיִם-עָשָׂר הוּא-הַדָּשׁ
אֲדָר: ס (ח) וַיֹּאמֶר
הַמֶּן לַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹשׁ יִשְׁנוּ עִם-
אֶחָד מִפֹּר וּמִפֹּרד בֵּין הָעַמִּים

בכל
ר ש י

הרגום אשכנזי קמא

צוועלפטען רעגירונגס־אחזקע
דעם אחשורוש, ליעם ער פור
(דאז הייסט לאַאזע) ווערפֿען,
פֿאָן איינעם טאָגע אויף דען
אַנדערן, אונד פֿאָן איינעם מאָן
נאָטע אויף דען אַנדערן, אונד
עס פֿיעל אויף דען צוועלפטען
מאָנאָט, דען מאָנאָט אדר.
(ח) אלסדאן ואנטע ער צום קע-
ניגע: דא לעבט איין פֿאַלק
פֿערוואַרפֿן אונד צערשטרייעט
אונטער אַללען פֿעלקערן דער
ועמטט=

(ו) הפיל פור. הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומקרא קלר הוא: הוא הגורל. הכתוב מפרש
ומהו הפור הוא גורל הפיל הגורל באיזה חדש יללית: מיום ליום באיזה יום בחדש יללית:
(ח) ואת

ב א ו ר

כי הקסם והניחוש היה מורגל בימים ההם, וזה טעם לפני המן: פור, פירושו בלדו הוא
מה שקורין בלשון עברי הגורל, והכותב העמיד גם השם הפרסי בעבור שם פורים שיזכור לקמן
(ט' כ"ו): מיום ליום וגו', הרי זה מקרא קלר, והראוי מיום ליום ומחודש לחודש וילא הגורל
לשלושה עשר יום לחדש שנים עשר הוא חודש אדר, והנה הגורל הזה לא מפי ה' ילא, כי אם
על ידי קסם וניחוש שאין בו ממש, וכמו שאמר הרמב"ם בס' המורה, אלו היו בו ממש לא
היתה התורה אוסרתו, ונפל ח"כ על פי קרי והזמן, לכן אין להקשות למה ילא בזה היום
ובזה החודש דווקא, והראש"ע אמר כי מהשם היה משפטו והוא האריך הזמן כדי שיעשו ישראל
תשובה, ותמוה הוא שילא מפי חכם גדול דבר כזה, הכי לא ידע השם שכבר תביא התשועה
בחדש השלישי? (ח) ויאמר המן למלך אחשורוש, יתכן שבעת התיעלו עמו בדבר הכנת
המלכות אמר למלך שיעשה זה לעונת מלכותו להשמיד עם שאינו מועיל כלל לקבץ המדינה,
אבל אדרבה מזיקו ומחסרו: ישנו עם אחד, יש להתבונן שלא זכר המן במסירתו שם יהודי
בלל, כי אם אמר אחד בלתי מפורט ונודע, ובתחבולה עשה זאת, כי באמת היו היהודים
נחשבים בעת ההיא סמוך לגלות, בגרסה מספרי קודש שהיו נהיכלי המלכים, וכן מרדכי כבר
היה בשער המלך, ויירא המן אולי לב המלך טוב עליהם, ובפרט שהיה כתוב על ספר דברי
הימים לפני המלך, כי מרדכי היהודי הגיד טוב עליו במעשה בגתן ותרש, ואם שבאמת שכתבו
כבר המלך, כמוכח מדלקמן (ו' ג') הנה המן לא היה יכול לדעת זה, ואפשר שבעלות על
זכרונו שם יהודי יזכור גם את הטובה הזאת, בעבור זה סתם את דבריו, ואחזרוז לסבלותו
לא שת לבו לקור אחריהם היטב, אבל האמין מיד לאוהבו בהזיקו אותו מאוהבי שלום המלכות,
כאשר כבר העיר ע"ז הרב חבן יחיאל, ואולי לא ידע עוד שום ענין פרטי מכל הדבר עד היום
השני למשחה אסתר, ובפרט אם היה זה אחזרוש (קסערקטעט) שהיה מוגה מכל עסקי המלוכה,
נזכר במ"הס: מפחד ומפורד בין העמים, יכוון בזה לכמה בחינות, כאשר העיר ע"ז הרב
חבן

ה מ ע ר

(ו) לחדש שנים עשר, אמר המבאר וזה לשונו והראש"ע אמר כי מה' היתה משפטו, והוא האריך
הזמן כדי שיעשו בני ישראל תשובה, ותמוה הוא שילא מפי חכם גדול דבר כזה, הכי לא ידע ה'
שכבר תבוא הישועה בחדש השלישי ע"כ, ואנוכי לא זכיתי להבין דבריו כי הנה בא התשועה בחדש
הג' יען בעת ההיא כבר שבו אל ה' ורחמם, אולם אלו לא שבו עד חדש אחד עשר לא העמיד ה'
רוח והללה עד לעת בואת ובוודאי לא היתה כוונת המבאר להקשות הלא ידע ה' שישבו קודם
י"ב חדש כאשר שכבר נודע כי בענין הידיעה והנחירה נגעלו שערי חכמה לפני עיני באר.

בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָּךְ וּדְתִיָּהֶם
שָׁנוֹת מְכַל-עַם וְאֶת-דְּתֵי הַמֶּלֶךְ
אֵינָם עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ אֵין-שׁוּהָ
לְהַנִּיחָם: (ט) אִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב
יִכְתֹּב לְאַבְדָּם וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים
כְּבָר-כֶּסֶף אֲשָׁקוּל עַל-יְדֵי עֹשִׂי

ועממטליכען לענדער דיינעם
רױכס, דיא זיך דורך איהרע
זאנדערבארען געזעטצע פֿאָן
אללען אנדערן פֿעלקערן אונ-
טערשיידען, דיא קעניגליכען
לאנדעם-געזעטצע חינגעגען
ניכט בעפֿאלגען, אונד עס
פֿאַרטחיילט דעם קעניגע ניכט,
זיא צו דולדען. (ט) ווען עס אל-
זא דעם קעניגע געפֿעלליג, זא
זאָללען שריפֿטליכע בעפֿעהלע
צו איהרער פֿערטילגונג אויס-

המלאכה

געפֿערטיגט ווערדען, וואָדורך איך צעהנטויענד כּכּר זילבער אין דיא הענדע דער פֿערוואַל-
טער

ר ש י

(ח) ואת דתי המלך. לתת מס לעבודת המלך: אין שוה. אין חש כלומר אין כלע: (ט) יכתב
לאבדס. יכתב ספרים לשלוח לשרי המדינות לאבדס:

ב א ו ר

אכן יחיאל, שאין לפחד פן ביום אבדתם יעשו המים במלכות וילחמו נגד הקמים עליהם, כי
לא ישמע קול הכרה באבדתם להיות מפוזרים זעיר שם זעיר שם, גם אין לפחד שאותו המעט
מהמסורד יעשה רואם העדרו או קרחה במלכות; גם ע"י שנתפשו בכל המדינות אס משיבתם
בארץ יולד נזק, יהיה הנזק כללי ולא ימלט אפילו עיר אחת מפגעם, ואין ספק שילד נזק
מישיבתם בארץ, כי: דתיהם שונות מכל עם, הרי זה מאמר קבר, והראוי ודתיהם שונות
מדתי כל עם, או מכל דתי עם, וחד מן חבריא אמר שטעם שונות יונא, כלומר ודתיהם שונות
אותם מכל עם, הכונה בכל זה כמו שכתב הרלב"ג כי במה שאין אללס מגונה מה שהוא מגונה
לאחד מאר העמים אין להם מה שימועם לעשות כנגד המלכות וכנגד העמים אשר הם בנייהם,
גם ידוע הוא שאינם עושים את דתי המלך וא"כ דינס כדן מורד במלכות, אמנם לדעת הרב
אכן יחיאל לא תחשב מלה, כי אמר הטעם ודתיהם שונות יותר מכל עם, כי כל אומות מלכותיך,
אף כי הם שונים זה מזה בכמה דברים, מ"מ בזה יתאחדו לעשות רעונך בכל מה שתורה עליהם,
לא כן אלו שאינם עושים דתי המלך: ולמלך אין שוה, אין שום תועלת מהם שיהי' שוה אל
הנזק שיגיע לו על ידם, אשר בעבורו יהיה ראוי להניחם, וטעם למלך, כי כלע המלך הוא
כלע הכללי וכברתם גם לו בר: (ט) ועשרת אלפים ככר כסף, אמר הרלב"ג ו"ל ידמה שהטן
חשב כי משללס יפרע זה הסך למלך, ולזה רנה לתחום בשם המלך שיהיה שללס לבח לעושי
המלאכה והם יביאו לו וממנו יפרע אותו הסך ע"כ. והרב אכן יחיאל אמר ו"ל יכתב לאבדס,
וכל ממונס יהיה למלך, וזולתו כאוהב עובתך אשקול משלי אס כה תעשה י' ככרי כסף להניח
אל גנוי המלך ע"י עושי הטלאכה כי לא רנה לדור נתינתה אחרי העשות המעשה ע"כ, אמנס
יש לשאול איך יתכן שיאמר המן לתת כל כך לאבד העם הזה, הלא בזה יתעורר החשד אל
המלך שישתדל יותר לטובת עמנו מלטובת הכלל? ולכן ראיתי נכון מה שאמר חכס אחד שאין
טעם אשקול אללס מכיסי, אכל אמר המן למלך ע"י שיהרגו היהודים ויהיה שללס לבח אסבב
לאשקול אל גנוי המלך י' אלף ככר כסף, כי עשרס יעלה בוודאי לסכום הזה, ואמר זאת לעור
עיני המלך בהעושר שיגיע לו ע"י הריגתם: על ידי עושי המלאכה, כמו לידו, וטעם אשקול
לשן

ה מ ע ר

(ט) יכתב לאבדס, השרש אבד לא יאמר רק על דבר החדל מהיות לגמרי, אך על הדבר אשר
קיננו

מגלת אסתר ג

הַמֶּלֶךְ אֶתְּךָ לְהַבִּיֵא אֶל־גַּנְזֵי
הַמֶּלֶךְ: (י) וַיֹּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת־
טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהֵמָן בֶּן־
הַמֶּדְתָּא הָאֲגָגִי צִרְרַת הַיְּהוּדִים:
(יא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵמָן הֲכֹסֶף
נָתוּן לְךָ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ: (יב) וַיִּקְרָאוּ סְפָרֵי הַמֶּלֶךְ
בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשִׁלְשֵׁה עָשָׂר

יוֹם

תרגום אשכנזי קמב

טער ווערדע צו וועגען קעניג
נען, אום עס איז דיא קעניג
ליכע שאטצקאמערן צו ברינג
גען. (י) דער קעניג צאג זיינען
זיענעלרינג פאן דער האנד,
איבערגאב איהן דעם המן,
זאָהן דעם המדחא אויס דעם
געשלעכטע אנג, פערפאלגער
דער יודען, (יא) אונד שפראך
צו איהם: דאז געלך זייא דיר
געשענקט, זא וויא דאז פאלק,
דאמיט צו מאכען, וואס דיר
גוט דינקט. (יב) נאך אין דעם
ערשטען מאנאטע, אום דריי-

צעהנטען טאגע דעסועלבען, וואורדען דיא קעניגליכען געהיימשרייבער צוזאממען בערו-

פען

ר ש י

(י) ויסר המלך את טבעתו, הוא מתן כל דבר גדול שיאלו מאת המלך להיות מי שהטבעת
בידו שליט בכל דבר המלך:

ונשלח

ב א ו ר

לשון פרען ובל"א (ג' - וועגען) וכמו שהוא מבואר בס' נת"ש להרמב"מ ז"ל (בראשית כ"ג ט"ו),
וטעם עושי המלאכה בתרגומו דעבדין עבדיה, פירושו הממונים על מלאכת המלך להכניס
ולהוליך, בל"א (געטעפטער וואלטר) והמתרגם השני אמר על ידוי דעבדין מטבעא, וא"כ
אינו טעם עושי המלאכה בספר מלכים ודברי הימים אשר להם נתנו כסף מזוויר הנעשה כבר
למטבע, אמנם לדברי הרלב"ג והרב אבן יחיאל שהנאמי יהיה טעם עושי המלאכה על ההריגה
שזכר, באשר יבין הקורא המשכיל מדבריהם, וא"כ טעם ע"י כמשמעו (דורך), אבל הראשון הוא
יותר נכון, והעד ועושי המלאכה אשר למלך (לקמן ט' ג'): (י) אח טבעחו, אשר זה חותם
המלך כדי שיוכל המן לחתום כטוב בעיניו: (יא) הכסף נחון לך, וגם העם שאמרת, לעשות
בכל אחד מהם כטוב בעיניך: (יב) בחדש הראשון, מהר המן לכתוב ולחתום הגזירה, אף
שהי' לו עוד י"ב חודש לזמן ההריגה, כדי שלא יוכל המלך להתחרט. ויש אלו אף לא ירא
המן שיברחו היהודים תוך הזמן הזה בהודע להם הסודעות? אבל כי לא מחכמה אלו על זה
הכי לא ידעו ולא יבינו, שאי אפשר למאות אלף איש עם טף ונשים לברוח מארץ רחבת ימים
בשבע ועשרים ומאה מדינה, כמו שהוא אפשר לב' או לג', אף לאיזה מאות אנשים, ואם ימלטו
כאלה והיה הנשאר לנקמה די והותר: בשלשה עשר יום בו, יראה שנתר דרך נישוח בזה
היום

ה מ ע ר

אינו במקומו הראשון, ומזה רוב ענין אבדה, וכן ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה (דברים
י"א י"ו), ובאו האבדים בארץ אזור (ישעי' כ"ז י"ג), וכן יהיה הוראת הפועל שהוא יולא לא
רק על השחתה ממש אך גם על השלות מן הארץ, ולזה אמר המן אל המלך בלישוא דמשתמע
לתרי אפי' (ואם גם לא דבר המן בלשון הקודש הנה בחר במלה פרסית הדומה בקוראתה
למלת אבד בעברית). וכאשר אמר לו המלך והעם לעשות בו כטוב בעיניך או כתב להשמיד ולהפוג.
(יב) בחדש הראשון, הנה אשקרוה היה מושל ממלך רב על מאה ועשרים ושבע מדינה
גם

חרגום אישכנוי

פֶּעַן, אונד בעפעהלע אויפֿנע-
זעטצט, גאנץ זאָוויא עס המן
פֶּערלאַנגטע, אָן אללע סאָ-
טראַפֿען דעם קעניגס, אָן אל-
לע פּאַשאַם דער פּראָפֿינצען
אונד אָן אללע בעפעהלס האַ-
בער יעדעס פֶּאַלקעס; פֿיר
יעדעס לאַנד אין זיינער שריפֿט,
אונד פֿיר יעדעס פֶּאַלק אין זיי-
נער שפּראַכע מיט דעם גאָ-
מען דעם קעניגס אחשוּרוש
אונטערשריעבען, אונד מיט
דעם קעניגליכען אינוועגעל בע-
זיעגעלט, (יג) וואָרדען דיעזע
בריעפֿע דורך איילבאָטהען אין
אַל-

מגלת אסתר ג

יוֹם בּוֹ וַיִּכְתֹּב כָּכָל־אֲשֶׁר־צִוְּהָ
רְהִמָן אֶל אַחֲשֵׁדֶרְפָּנִי־הַמֶּלֶךְ
וְאֶל־הַפְּחֹזֹת אֲשֶׁר וְעַל־מְדִינָה
וּמְדִינָה וְאֶל־שָׂרֵי עַם וְעַם
מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם
כָּל־שׁוֹנֵי בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ
נִכְתָּב וְנִשְׁלַח סְפָרִים בְּיַד הַרְצִיִּם
(יג)

אל

ר ש י

(יג) ונשלוח ספרי ייחיו נשלחי ספרים אי שטרטרמי שבלעז והוא מגור נלחוס נלחם (שמוא ח' ג') נגלה

ב א ו ר

היום בשכבר נפל הגורל עליו ליום ההריגה: אחשדרפני, מלה פרסית, ובלשון יוני ורומי (זאטרופען) ואותיות א"ת הנוספות מדרך לשון פרסי הם, ובל"א (אונדפולעגער, טאטאטהאזטער): הפחות, הנפרד פחה, והוא מה שקורין אלל הישמעאלים (פאטא): בשם וגו', אמר חד מן חבריא בשם דוקא, שהי' כתוב בסוף כל אגרת המלך אחשוּרוש, ונחתם אלל השם בטבעת המלך, כמוהגנו עוד עתה: (יג) ונשלוח, ויהיו נשלחים ספרים אישטר"א ערמ"יש בלע"ז (כריך להיות עטרע טראנסמיס בל"א זויבערטיקט ווערדן), מגורת אס נלחוס נלחם נגלה נגלית דמה נדמתי (רש"י), והוא מקור מבנין נפעל וכן הוא לדעת הרד"ק, אבל לדעת הראב"ע הוא תואר מבנין נפעל, וידמה בזה לחיות נכתב ונחתם הקודמות, ואם ספרים מוסב לדעת רש"י יואל על כל ג' הפעלים שזכר, ובחר בזה הלשון להורות על מהירות העשיה והשתדלות המן להרע, כי הכתיבה

ה מ ע ר

גם באיי הים רחוקים כמוכר בסוף הספר, ולזה היה בריך המן אם יראה שיגיע דת המלך לכל מדינות מלכותו שכל יאחר בשלות הספרים, ומה שהעיר המבאר מדוע לא פחד המן מן יבחרו היהודים? יראה לי כי המן באמת לא חש בזה, כי כל מגמתו היחה להכחיד את היהודים מארצות מלכות אחשוּרוש, ואם גם נערום ובחוסר כל ילכו להם לארץ אחרת, גם בזה כבר לקח נקמתו מהם, כי בוודאי לא יניחוס אנשי המדינה לקחת את רבושם בידם שכבר ידעו שיהי' להם לשלל. (יג) ונשלוח ספרים, לדעת רש"י ונשלוח הוא המקור מבנין נפעל ובא בני"ן כמו נלחוס נלחם וכדומה; אולם לא מנאנו המקור מזה הבנין בני"ן אך אם נקשר עם פעל באופן ההחלט, כדוגמות שהביא רש"י וכן נכסוף נכספת (בראשית ל"א ל') נשאל נשאל ממני דוד (שמואל א' כ' ו'), אבל אם יבוא המקור בפני עצמו הוא תמיד בה"א כמשפטו (אך פעם אחת מנינו בהגלות נגלות (שמואל ב' ו' ב') הוכפל המקור בה"א ובנו"ן, לזה נדקדק דברי הראב"ע כי הוא חאר (בינוני) מנפעל. אולם לא ידעתי לבוון סוף דבריו שאמר כמו נשאל נשאל דוד ואם הוא המקור עם העבר.

והעיר

מגלת אסתר ג

חרגום אשכנזי קמג

אל כל מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחודש שנים עשר הוא החדש אדר ושללם לבוז: (יד) פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים להיות עתדים ליום הזה: (טו) הרצים יצאו רחופים בדבר המלך והדת

אללע פראפינצען פערשיקט, אום אללע יהודים פאן יונג ביז אלט, זאממט ווייכער אונד קינדער אן איינעם טאגע, אלס אום דרייצעהנטען טאג דעם צוועלפטען מאנאטס, דעם מאנאטס אדר, אומצוברינגען, צו פערטילגען אונד אויסצווארפטען, אונד איהרע גיטער צו פלינדערן. (יד) איינע אבשריפט דיעזעס שרייבענס זאללמע דארום אין יעדעם לאנדע אלס אין קעניגליכעם עריקט אללען אונטערטאהן נען עפענטליך מיטגעטהיילט ווערען, אויף דאס זיא אויף דיעזען טאג בערייט זייען.

נתנה

(טו) דיא באטען וואורדען מיט דען קעניגליכען בעפעהלען איילענדס אבגעשיקט, אונד

דיע

ר ש י

וילה נגליתי נדמה נדמתי (ס): בשלשה עשר לחדש שנים עשר. ביום י"ג לאותו חדש שהוא י"ג לחדשי השנה: (יד) פתשגן. לשון ארמי ספור הכתב דרי"ז ממנוט בלע"ז: להנתן דת. זווי הכתב שהיה חומר להנתן חוק גזירת המלך: גלוי לכל העמים. דבר זה: (טו) והדת נתנה

ב א ו ר

הכתיבה והחתימה והשלחות נעשה הכל מיד זה אחר זה וכמעט בעת אחת: (יד) פתשגן, לשון ארמי ספור הכתב בלע"ז דרי"ז ממנוט, (בל"ל דרעסעמענט, בל"א (דער וויפאזשן, וזינהאנט), ושעור הכתוב שהיה טופס הכתב להנתן בכל מדינה ומדינה דת גלוי לכל העמים להיות עתידים ליום הזה, כ"ה לדעת רש"י. אכן יוקשה ע"ז בהיות שלח כתב לכל מדינה ומדינה בפני עלמה איכה יתנהגו, איך יהיה כתוב בו להנתן דת בכל מדינה ומדינה? גם אין לכחוש שבע"כ היה טופס הכתב להשמיד להרוג וגו' לכן היותר נראה שהוא מוסב על הקודם, דהיינו פתשגן הכתב שזכר עתה מלבד שהיה וכתב אל הסגנים והפקחות היה גם מזומן ומלווה עליהם להנתן דת בכל מדינה ומדינה, כלומר שיפרסמוהו להיות חק מלכות כדי שיהיו כלם עתידים ליום הזה, אמנם וכתב לו אח משנה התורה (דברים י"ז י"ח), תרגם אונקלוס ית פתשגן אורייתא ואל"כ ענינו העתק, בל"א (אבטריפט), וכן הוא דעת הראב"ע, אמר כאן נוסחה ואמר להלן בתורה נוסחה שנית, וכן נראה דעת הרלב"ג, וכן הוא מוכח מדלקמן (ד' ח') כמו שנבאר, וכן הוא מתורגם אשכנזית: (טו) הרצים, כפי שספר לנו יוסיפון בן גוריון היו האנשים האלה מזומנים ומעותדים להוליך אגרות ודתי המלך ממקום למקום ואינם רלוים ברגלם רק רוכבים על הסוסים מהר וחש, ונקרא בל"א פרסי (פאגארקט), וכן הוא בלשון יוני, ובלשון לרפת (עסטאפעט, קוריר) ובל"א (וויבאטען): רחופים, כדמות רחופים במהירות, (הראב"ע), ואמר חד מן חבריא שמתחלה מהר את הרצים ללכת ואח"כ נתנה הדת בשושן, כדי שלא ישתדלו היהודים אשר בה לבטל הגזירה לכל הפחות מאשר המדינות: בדבר המלך, עם הכתבים שנתוכס דבר המלך, וי"מ דכבר כמו על דבר המלך פי' שהמלך זיה שימהרו כפי יכולתם, ויתורגם לפ"ז בל"א (אויף בע"פעה)

דיעזעם עריקט דארין אין דער רעזידענץ שושן אויסגע- געבען. דער קעניג אונד המן זאסען נון אונד זעכטען, אינ- דעם דיא גאנצע שטאדט אין גראסער בעשטירצונג וואר. ד(א)אלו מרדכי ערפֿוהר וואס פֿאָרגעגאָנגען, צעררים ער זיינע קליידער, היללטע זיך אין זאק אונד אשע, גינג הינויס מיטטען אין דיא שטאדט, אונד שריע לויט אונד יעממערליך. (ב) זאָ קאָם ער ביז פֿאָר דיא פֿאָרטע דעם קעניגליכען שלאָם-

נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשחות והעיר שושן נבוכה: ס ד (א) ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה: (ב) ויבוא עד לפני שער המלך כי אין לבוא אל

ר ש י

נתנה בשושן. מקום שהיה המלך שם ניתן החוק בו ביום להיות עתידים ליום י"ג לחג אדר. לכך: והעיר שושן נבוכה. היהודי שנה:

ד (א) ומרדכי ידע. בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחוו לאלים זימי נבוכד נלך וזנהנו מסעודת אשורוש: (ב) כי אין לבוא. אין דרך ארץ לבוא אל שער המלך בלבוש

ב א ו ר

פעהל דעט קעניגס), ויותר נכון שהיה כל זה פעולת המן, וכמו שזכרנו לעיל: והמלך והמן ישבו לשחות, שמחים בפעולתם, זה כמה שעה טוב לארבו כפי דמיונו, וזה בעבור נקמתו: נבוכה, עבר מנסעל מנ"ע ענינו בלבוש נאדם שהשתבש ולא ידע מה לעשות (ראב"ע), ורש"י כתב היהודים שנה ואין לריך לזה, כי יתכן שגם העמים האחרים היו נבוכים כי לא ידעו טעם וסנה לדת הזאת, שהיתה שלא כדת, ואם מחר ייטב בעיני הכסיל הזה להמית מהם יהיה מה שיהיה, או כמה שיהיה, מי או מה ימנעוהו מזה, ואולי היה גם ליהודים אוהבים רבים בשושן מעמי הארץ:

ד (א) ומרדכי ידע, ב' הווי"ן מחברים בזמן כאשר ידע קרע את בגדיו וגו', ויש עוד לפרש ההמשך בזה, אחר שאמר והעיר שושן נבוכה כמו שזכרנו, שלא ידעו למה טעם וסנה לבזרה הזאת, אמר אבל מרדכי ידע מיד שגוף מחמת השנאה, בעבור שלא כרע להמן, ולכן קרע את בגדיו על שסנב לעמו סנה גדולה כזאת, ויתורגם ח"כ בל"א (מרדכי הערקטע וווקהו וואס פֿאָרגינג, דרוזק וגו'): וילבש שק ואפר, לפי הנגינה המספקת במלת שק לא יוסב הפעל על ואפר, לפי שלא שייך בו ענין לבישה, אמנם יחסר לפ"ז פעל העשי' באפר, והנכון שענין

ה מ ע ר

(טו) והעיר שושן נבוכה, יראה לי הכוונה כי אף שהדת נתנה בשושן הבירה, בכל זאת לא ידעו כל אנשי העיר חובן הענין והיו נבוכים בו, זה אומר בכה וזה אומר בכה, בדרך בקרית מלך רב אם ילא דבר חדש, כי יחסיאו עליו דברים אשר לא כן ובפרט בדבר זר כזה.

ד (א) ומרדכי ידע, כלומר אף שער שושן נבוכה ולא ידעו העיני תוכן הדת, הן מרדכי ידע זאת. ואמר כל אשר נעשה כי ידע גם שהמלך אף נסתה לענת המן ולא משנאתו אף היהודים גור לאבדם, ולזה חשב כי נקל יהיה לאסתר להפך את מחשבות הלוור ולהראות למלך כי לא טוב עשה בעמו.

וחשלה

מגלת אסתר ד

אֶל-שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלִבּוֹשׁ שָׂק׃
(ג) וּבְכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם
אֲשֶׁר דְּבַר-הַמֶּלֶךְ וּדְתוֹ מִגִּיעַ
אֲבֵל גְּדוֹל לַיהוּדִים וְצוֹם וּבְכִי
וּמִסַּפַּד שָׂק וְאִפֶּר יֵצַע לְרַבִּים׃
(ד) וַתְּבוֹאִינָה גַעְרוֹת אֶסְתֵּר
וּסְרִיסְיָהּ וַיִּגִּדּוּ לָהּ וַתַּהַלְהֶלֶל
הַמֶּלֶכָה מְאֹד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים
לְהַלְבִּישׁ אֶת-מְרַדְכֵי וּלְהַסִּיר

תרגום אשכנזי קמד

שלאססעס; דען היניין קאנג
טע ער אין איינעם זאקקע גע-
היללט ניכט קאמען: (ג) זאק
וואר אויך אין אללען לענדערן,
וואהין דער בעפעהל דעם קע-
ניגס אונד זיין געזעטץ געלאנג-
טע, גראסעס טרויערן אונטער
דען יהודים, פאסטען וויינען
אונד וועהקלאגען. זעקקע אונד
אשע ווארען דיא פאלסטער
דער פארנעהמען. (ד) אסחר'ס
קאמיערפֿרויען אונד איהרע
דיענער קאמען, אונד ער-
צעהלטען עס איהר, דא ער-
שראק דיא קעניגין העפֿטית,
אונד שיקטע זאגלייך קליידונגסשטיקקע, זיא דעם מרדכי אנצולעגען, אונד איהם ווינען
זאק

יחיר יי שקו

ר ש י

בלבוש שק: (ג) דבר המלך ודתו. כשהלומים נושאי הספרים עוברים שם נתנה הדת צעיר:
כרשת

ב א ו ר

שענין לבישה דכאן אינו אלא ענין עטוף, וכ"ה מתורגם: (ג) ובכל מדינה ומדינה וגו', הכתוב
הוא מפסיק בענין ולכן דינו כמאמר מוסגר: אשר דבר המלך ודתו, להשמיד היהודים, וטעם
מקום וגו' בכל מקום שהגיע מיד נתפרסם והי' אצל גדול ליהודים, ויש גם לפרשו מקום אשר
דבר מלכות אחרות וגורת חקיותו מגיע שם, כלומר עד אשר ידו וממשלתו מגעת, ויתורגם
לפ"ו בל"א (ז) ווייט דיא בןטטהעסיגקייט דעם קעניגס אונד דיא געוואלט זיינער געזעטלע
רויכטע: יצע, הי"ד שרש כיו"ד אשר ילד לו מבנין הכנד שלא נקרא שם פועלו (הראב"ע) והטעם
למשכב: לרבים, לגדולים, כלומר החשובים בעם לבשו שק, והקמץ פחת הלמ"ד לחסרון ה"א
הידיעה מוכיח כזה הפירוש, וכן תרגמתי: (ד) ותהלחלח, שרשו חול ונכפלה הפ"א והלמ"ד,
וגם השם ממנו נמלא כזה האופן ותחלה בכל מתנים (נחום ב'): ותשלח בגדים, חשבה אולי
שלוהו שוללים, וכאשר שמעה שלא רצה לקבל אז ידעה כי זה על אצל גדול וזער חזק ושלחה
התך לחקור ממנו על מה זה (מדברי הרלב"ג) ואין לספק שכל זה הי' בסתר: קבל, ענינו לקיחה,
והטעם על הנגדים, או שהוא מוסב על להסיר את שקו מעליו, וטעם לא קבל לא שמע
אלהם

ה מ ע ר

(ד) ותשלח בגדים, לא נראה בעיני דעת הרלב"ג (עיין צביאור) כי אם גנבים באו לו מדוע
ילך בנגדים קרועים וילבש שק? ולכן יראה לי כי התך לבדו בא בסוד מרדכי ואסתר, אולם
הנערות ויתר הסריסים לא ידעו דבר, אך חשבו שמרדכי שהיה לו סקודה מה כאשר אמרנו,
מלא חן בעיני המלכה, ולזה במסיח לפי תומם ספרו לה את אשר קרהו והיח הבינה כי הגיע
לו שבר גדול אשר עליו יתאבל וילך שולל, ויען כי אין לבוא בשער המלך בנגדים פרוצים ובלבוש
שק, לכן שלחה בנגדים אחרים וזוהי להסיר את שקו, והיתה כוונתה שיבוא בשער המלך ויגד
לה מה היה לו, אך הוא לא רצה עוד לבוא בשער המלך כי ירא את המן. ומה שנאמר להלן
(ה' ע') וכראות המן את מרדכי וגו' אין סתירה כי אין ספק שאסתר הודיעה לו שמאזה
חן בעיני המלך וזכר רוחו לאיתנה לבלתי יכרע להמן.

ואק אבצונעהמען. ער וואָלל טע אַבער ניכטס אַננעהמען. (ה) דאָ ליעס אסתר דען התך רופען, (איינער פֿאַן דען פֿער־שניטטענען דעם קעניגס, דען ער איהר צור בערענונג גע־געבען) אונד גאב איהם דען אי־פֿטראַג, זיך בייא מרדכי צו ערקונדיגען, וואָס דייעזעס וואָ־רע, אונד וואָרום עס וואָרע? (ו) אונד התך גינג הינזיס צו מרדכי אויף דען גראַסען פלאַטץ פֿאַר דעם שלאַסטהאָ־רע. (ז) דאָ ערצעהלטע איהם מרדכי אַללעס, וואָס איהם ווידער־פֿאַהרען, אויך פֿאַן דער בעשטיממען סוממאָ געל־דעס, דיא המן פֿיר דיא אויס־ראַטטונג דער יהודים אין דיא קעניגליכע שאַטצקאַמי מער צו ליעפֿערן פֿערשפּראַ־כען. (ח) גאב איהם אויך דיא אבשריפֿט פֿאַן דעם עדיקט צו איהרער פֿערטילגונג, דיא אין שושן אויסגעטהיילט וואָרדען, אום עס אסתר צו צייגען, אונד

שָׁקוּ מֵעֲלֵיוּ וְלֹא קִבַּל: (ה) וְהִתְקַרְא אֶסְתֵּר לְהִתְךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֵמִיד לְפָנֶיהָ וְהִצִּיחָהּ עַל־מַרְדֵּכִי לְדַעַת מַה־זֶּה וְעַל־מַה־זֶּה: (ו) וַיֵּצֵא הֶתֶךְ אֶל־מַרְדֵּכִי אֶל־רְחוֹב הָעִיר אֲשֶׁר לְפָנֵי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ: (ז) וַיְגַד־לּוּ מַרְדֵּכִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר קָרָהּ וְאֵת וּפְרָשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמֵן לְשָׂקוֹר עַל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוּדִים לְאַבְדָּם: (ח) וְאֵת־פֶּתֶשֶׁן כְּתַב־הַדָּת אֲשֶׁר נָתַן בְּשׁוֹשַׁן לְהַשְׁמִידם נָתַן לָהּ לְהַרְאוֹת אֶת־אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצַוֹת עָלֶיהָ לְבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן־לּוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל־

עמה

יחיד י

איהר פֿאַרצושטעללען, אַלס איינען בעפֿעהל איהר אויפֿצוטראַגען, צום קעניגע הון צו געהען, אונד איהן פֿלעהענטליך אום שוטץ אונד גנאָרע פֿיר איהר פֿאַלק צו ביטטען. התך

ר ש י

(ו) פרשת הכסף. פירוש הכסף:

אל

ב א ו ר

אליהם: (ח) על מרדכי, בעבור מרדכי, והכפל מה זה ועל מה זה כפי מנהג הל' ולחות המליכה, ואפשר לאמור שאלה על הסנה הגורמת ועל הסנה התכליתית: (ו) רחוב, מקום גדול ורחב ידים: (ז) את כל אשר קרהו, לו בעלמו עם המן שלא רצה לכווע, ואמר אשר הוא יהודי, ושעל זה כעס המן ונקש להשמיד כל היהודים (מדברי רלב"ג). פרשת, באור סך הכסף (הנ"ל) וכן הוא מתורגם: ביהודים, חלק היהודים, כמו ויעבוד ישראל באשה, ואפשר שמש מרדכי כי מכיסו רצה לתת כל הסך הזה, או טעם לאבדס ע"י אבדס: (ח) ואח פתשגן, נתן לו להראות, ואס הי' הטופס לריך להיות אמר לו, גם היה ראוי לאמור פתשגן הדת לא כתב הדת, גם מוכח מספקי הגנינה שטעם אשר נתן באופן על הפתשגן, והטופס הי' באמת שיה בכל מקום, אלא שטעם פתשגן העתקה, וכמו שבארנו לעיל, ובה יתורן הכל, וכן אמר הרלב"ג רובה לומר העתקת הכתב ההוא, וכן הוא מתורגם: ולחגיגד לה, כי בעבור משפחתה

באה

מגלת אסתר ד

תרגום אשכנזי קמה

(ט) ההך קאם צוריק, אונד
בעשטעללטע אן אסתר, וואס
מרדכי געזאגט האטמע. (י) דא
ערווערעטע אסתר דעם
התך, אונד בעפאהל איהם,
עם אויך דעם מרדכי צו זא-
גען: (יא) אללע דיענער דעם
קעניגס אונד אונטערטאנען
דער קעניגליכען לאנדע וויס-
סען, דאס יעדער, עם זייא
מאן אדער פרויא, דער אונ-
גערופען זיך דעם קעניגע
איים אינערסטען פארגעמאכע
נאחט, נאך דעם אללגעמיי-
נען געזעצטע שטערבען מוס;
עם מייסטע איהם דען דער קע-
ניג זיינען גאלדענען צעפטער
ר"י

עמה: (ט) ויבא התך ויגד לאסתר
את דברי מרדכי: (י) ותאמר
אסתר להתך ותצוהו אל-
מרדכי: (יא) כל עבדי המלך
ועם מדינות המלך יודעים אשר
כל איש ואשה אשר יבוא
אל המלך אר החצר הפנימית
אשר לא יקרא אחת דתו
להמית לבד מאשר יושיט
לו המלך את שרביט הזהב

והיה

ב א ו ר

בזה הסכנה הזאת על ישראל, ולכן מוטל עליה להושיעם ובעבור זה כוה עליה לבוא וגו'.
(יא) ועם מדינוח, אפילו העם יודעים זה (הראש"ע): החצר הפנימית, ידוע שבכל הארמנות
הגדולות, ובפרט בהיכלי מלך יש כמה וכמה חדרים שונים זו מזו לפני בוא אל החדר אשר בו
יושב השר או המלך, בל"א (פארקאממען, פארזאנע), ויש מהם בנוים בעמודים רבים (זיילענ-
גאנג, גאנזעריע) כל אלו נקראים בל"ע בשם חצר, ונכונה התיבה הזאת לדעת חד מן חבריא
מן חוץ וכו', כיוצא בזה היו חדרים מלפנים והלאה יקרא חוץ, ובנתינת שהוא מוסגר בכותלים
יקרא לר, היסק רחוב העיר, וזה טעם כל שם חצר, חץ מה שקורין בל"א (אין הקץ): אשר לא
יקרא, שעורו והוא לא נקרא: אחת דתו להמית, אחת נגזר עליו דתו להמיתו ואין להשיב,
או אחת היא דת המלך לכלם ואין אחד יוכל מן הכלל: לבד מאשר וגו', אמר הראש"ע
לעולם לבד יבוא עם מ"ס שלפניו או שלאחריו לבד מאחד והוא לבד בך נוכיך שמך ע"כ, ושגגה
היא היולאת מלפני השליט, כאשר יראה כל איש מתוך הקאנקארדאן בהכתובים הנרשמים שם.
ואמר ר' יואל שיש הפרש רב על פי ההגיון בין לבד בחבור מ"ס ובין לבד בלי מ"ס, כי הראשון
מלטרף הדברים המיוחדים על ידו בדרך ההוספה, ר"ל או שיר' הוספת האחרון על הראשון
ואז תבוא המ"ס אחר המלה, דמיון זה לבד מטף (שמות י"ב) שהוא נוסף על סך הגברים
הנוכח מקודם, וכן כלם; או שיר' על הוספת הראשון (דהיינו הנוכח ראשון) על האחרון,
ואז תבוא המ"ס קודם המלה, כמו מלבד עולת הבקר (ויקרא ט') אשר עליה יוסיף המנחה
הנוכח מקודם, וכן כלם, ותרגומם תמיד בל"א (חויטער); אבל לבד השני בלי מ"ס יפירש
תמיד הדברים זו מזו ויבדיל ביניהם, ומה הטעם חלק בחלק יאכלו (במתנות קדשים) לבד
ממכרו על האבות דהיינו ממכר כל אחד שירש מאבותיו, שזה יאכל בפני עלמו, ואין לריק
לחלק אותו עם אחיו הבהנים, וכן כלם, ותרגומם (אזויק, נור) ע"כ. ולפ"ז יהי' המאמר שלפנינו
הור הכולל מן הכלל, והורים אינן זרות בלשון. ואחד מחכמי האומות אמר שיעור הכתוב לבדם אשר
יושיט לו כטעם המה לבדם ינללו (יחזקאל י"ד) וטעם לו על כל אחד מהם וכן ויהי, והוא נגד המסורה:
ואני לא נקראתי וגו', כפילת הכנזי לאמור זה הוא בבחינת הכללי, ומה שהוא בבחינת הפרטי אני
(וואס ויך בעטריפעט), הנה כבר לא נקראתי שלשים יום לבוא אל המלך, ויש לירא שאיני
אכונה לו כמקדם וא"כ אין לקוות שיושט לי את שרביט הזהב. וחד מן חבריא אמר הטעם
בהיות שכבר לא נקראתי מן הנראה שאקרא אליו בזמן מועט, ולכן טוב הוא שאמתין עד הזמן

רייען, אין וועלכעם פאללע
אלליין ער דאז לעבען בע.
העלט; אונד וואס טיך בע.
טרופט, זאבין איד שאן זייט
דרייסיג טאגען ניכט צום קע.
ניגע נערופען ווארדען. (יג) אלס
מאן דיעזע זאנטווארט דער
אסתר דעם מרדכי אובער.
בראכטע, (יג) ליעם ער אהר
זיערער צוריק זאגען: בילדע
דיר ניכט איין, דאס דוא אים
קעניגליכען פאלאכטע אלליין
פאן אללען יודים דער נע.
פאר ענטבעהען ווירסט!
(יד) יא, ווען דוא אויך יעטצט
שוועכט, זא ווירד דען יודים
דאך זאגאל פאן איינער אני
דערן זייטע הער הילפע אונד
יעטצט קאכמען; דוא אבער

והיה ואני לא נקראתי לבוא
אל המלך זה שלושים יום:
(יג) ויגידו למרדכי את דברי
אסתר: (יג) ויאמר מרדכי
להשיב אל אסתר אל תדמי
בנפשך להמלט בית המלך
מכל יהודים: (יד) כי אם
החרש תחרישי בעת הזאת רוח
והצלה יעמוד ליהודים ממקום
אחר ואת ובית אביך תאבדו
ומי יודע אם לעת כזאת הגעת

למלכות

אונד דיין פאטערליכעם הוין, איהר ווערדעט זעממטליך אומקאממען; ווער ווייס דען,
אז דוא ניכט אום דיעזעם צייטפונקטעם וויללען צור קעניגליכען ווירדע נעלאונט
ביז

ר ש י

(יג) אל תדמי בנסך. אל תחשבו כמו והיה כאשר דמיתי (במדבר לג): אל תדמי בנסך.
אל תהי סבורה להמלט ביום ההרגה בבית המלך שאין את רוחה לסקן עמך עכשו על הספק
לבא אל המלך שלא נרשות: (יד) ומי יודע אם לעת כזאת הגעת. ומי יודע אם יחסך בך
המלך

ב א ו ר

הזה, בלי תת אותי בסכנה, ולבלתי הקיטו בעברי על דתו: (יב) ויגידו למרדכי, יש צדקו
יחיד שהתך הוא דניאל, והקרוב אלי כי לא נמסנו ימיו עד מלך אחשורוש ומעלות החכמה לא
חסור (הראב"ע), ואפשר שלא רצתה אסתר להרבות שלוחות התך אל מרדכי שהו' מסורס
למשרתה כדי שלא לגלות הסוד, ולכן שלחה אח"כ שלוחים אחרים בלתי נכרים: (יג) אל הרמי,
אל תחשבו כמו והיה כאשר דמיתי (דס"י) והטעם בספר זמירות ישראל לר' יואל (זיר"ל). וטעם
בית המלך כמו בבית המלך, או על ידי בית המלך. ואמר אל תהי סבורה שתמלט את לבד
מכל היהודים אבל אדרכה יבוא ההיסק, את תאבדו והם ינללו, כי בעוה אני שאף אם את
תחרישי יסוכבו סבות אחרות להגלת', כי לא יטוש ה' את עמו, ואז את ובית אביך תאבדו כמו
שאמר המתרגם הראשון תובדין על ההיא חובתה, את על שלא השתדלת בתשועתך, ובית
אביך אשר ממנו נשתלשלה הברה הזאת לישראל: (יד) ומי יודע, שאם לא הגעת למלכו' אלך
בעבור

ה מ ע ר

(יב) ויגידו למרדכי, החכם המבאר דייק כפי הנראה מסעל ויגידו שכל צדקים שלחה אלומים
אחרים, אולם כבר נאמר לעיל (י') ותאמר אסתר להתך ותגוהו על מרדכי, ולכן יראה לי
כאשר אמרתי כי רק התך היה ליר נאמן לשלוחיו, אולם הוא לא מאז את מרדכי בנייתו וכוה זאת
לאנשי ביתו להגיד לו ועליהם נאמר ויגידו.

מגלת אסתר ב

חרגום אשכנזי קמו

כיצו? (טז) אסתר ליעם דאי
רויף דעם מרדכי ערוויעדערן;
(טז) זא געהע דען, אונד
פֿערוואַמלע אללע צו שושן
בעפֿינדליכע יהודים, פֿאַסטעט
מיינעטוועגען, עססעט אונד
טרינקט ניכטס ביז דריי טאָג
גע, וועדער דעם טאָגס נאָך
דעם נאַכטס; אויך איך ווער.
דע מיט מיינען מעדלען זאָ
פֿאַסטען, אונד דאָן ווערדע
אויך ווידערגעוועטצליך צום קע.
ניגע געהען. בין איך דען אונד
גליקליך, וון זאָ בין איך אונגליק.
לד

למלכות: (טו) ותאמר אסתר
להשיב אל-מרדכי: (טז) לך כגום
את-כל-היהודים הנמצאים
בשושן וצומו עלי ואל-תאכלו
ואל-תשתו שלשת ימים לילה
ויום גם-אני ונערתִי אצום בן
ובכן אבוא אל-המלך אשר לא-
בדת וכאשר אבדתי אבדתי:

ויעבור

ר ש י

המלך לשנה הבאה שהוא זמן ההריגה: לעת כזאת שהוא היה עומד בניסן וזמן ההריגה באדר
לשנה הבאה: הגעת למלכות. אם תגיע לגדולה זאת עכשיו: (טז) אשר לא בדת. אין
דת ליכנס אשר לא יקרא. ומדרש חכמים אשר לא בדת שעד עתה באונס ועכשיו ברצון: וכאשר
אבדתי אבדתי. וכאשר החלתי לילך לאבוד אלך ואמות. ומדרש אגדה כאשר אבדתי מכית אבא
אובד.

ב א ו ר

בעבור העת הזאת כדי שחשישי את ישראל (הראב"ע), ולכן מן הראוי שתשלימי כונת השם ב"ה,
ותענה אם לא תעשי זאת, וכן הוא דעת הרלב"ג. ולדעת חז"ל מן חכמים שהבאו לעיל אמר
את רובה להמתין עד שתקרא אל המלך, מי יודע אם לעת כזאת המעוהדת ליום רעה כבר
הגעת למלכות, שאל לא תקרא עד העת ההיא, והמתרגם אמר אין לשאל דאחיא בעידות
היא, וכן הוא דעת רש"י והרב"ן יחיאל, והראשון הוא יותר נכון: (טז) שלשת ימים, תרגומתי
ע"פ דעת הראב"ע שכתב עד יום השלישי והתענו ב' ימים וב' לילות (ואפשר רק ב' ימים
ולילה אחד) וכן מלאנו בעוד שלשת ימים יא פרעה וגו' ואח"כ כתוב ויהי ביום השלישי, הרי
ראינו כי טעם שלשת עד יום השלישי, כאשר הביא הראי' הזאת הראב"ע (בשמות י"ט) על פסוק
והיו נכונים לשלשת ימים וגו'. ועוד אם נאמר שהיום היה ג' ימים ואסתר אמרה גם אני
ונערותי אצום בן, וא"כ התענה גם היא שלשה ימים, והרי נאמר ביום השלישי אמרה למלך
ינח המלך והמן אל המשתה, ונאמר וילא המן ביום ההוא שמת, א"כ מוכרח שלא התענה
ביום השלישי כי אכלה עם המלך והמן, מלבד שאינו מן הראוי לגשת ולדבר אל המלך ביום רע של
זוהמה מפני התענית, הניזוה יעורר חנה, ולכן הוכון בדעת הראב"ע. ואף שמדבריהם (בשמות
קכ"א ב') משמע שהתענו שלשה ימים ע"ש, מ"מ כבר אמרו הדרשה תדרש ואין מקרא יולא
מידי פשוטו: ובכן, כלומר בזה שתענו ותבקשו רחמים מלפני ה' אבוא לפניו אף שהוא
נגד הדת, כי אבטח בה' שיחנני לחסד בעיני המלך, אפס אם ה' לא ישמרני, ואמות,
הנני! וזהו זאת נחמתי אבדתי בעבור עמי. וחד מן חכמים אמר, שחשבה ע"י השתנות
מראה בעבור התענית תעורר רחמי המלך עליה, והראשון יותר נכון: וכאשר אבדתי אבדתי,
נטעם

ה מ ע מ ר

(טז) גם אני ונערותי אצום, אין מזה ראייה כי גלתה את סודה לנערותיה, אך אמרה כי יש לה
לדבר עם המלך בדבר נחון, ולכן תלמינה גם הן ותפללינה בודה, שתמלא מן בעיני המלך
להשיע לה את שרטיס הוהב.

תרגום אשכנזי

לך! (יז) מרדכי גינג (אין דער שטאדט) אומהער, אונד בעי ווערקשטעלליגטע, וואס איהם אסתר אויפגעטראגען.

ה (א) אלס דער דריטטע טאג דא וואר, צאג

ויד אסתר קעניגליך אן, אונד שטעללטע זיך אין דיא אינגע.

רע גאללעריע דעם קעניגלי

בען שלאססעם הין, געגען דיא וואהנצימער דעם קעניגס,

דער עבען אים אוידיענצואא לע אויף ווינעם קעניגליכען

טהראגע זאס, דעם איינגאנגע דעם געמאכט גענענאיי

בער. (ב) וויא גון דער קעי גיג דיא קעניגין אסתר אים פארזאאלע שטעהען זאה, ערשען זיא זא האלרועעליג אין זיי

מגלת אסתר ד ה

(יז) ויעבר מרדכי ויעש ככל

אשר צוהו עליו אסתר:

ה (א) ויהי ביום השלישי ותלבש

אסתר מלכות ותעמד בחצר

בית המלך הפנימית נכח בית

המלך והמלך יושב ער-כסא

מלכותו בבית המלכות נכח

פתח הבית: (ב) ויהי כראות

המלך את אסתר המלכה

עמדת בחצר נשאה הן בעיניו

ויושב

ר ש י

אוכד ממך שמעכשו שאני ברנן נבעלת לגוי אני אסורה לך: (יז) ויעבור מרדכי. על דת להתענות בי"ט ראשון של פסח שהתענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז שהיו ביום י"ג נכתבו הספרים:

ה (א) מלכות. נגדי מלכות ורבותיו אמרו שלכשתה רוח הקדש כמו דאת אמר ורוח לכשה את עמאי (ד"ה א' י"ג):

עד

ב א ו ר

כטעם באשר שכלתי שכלתי (בראשית י"ג): (יז) ויעבור, על דת להתענות בי"ט של פסח שהיו נכתבו הספרים (רש"י), וזה לשיטת רב (במגלה ט"ו ע"ה), כי לדעת שמואל שם פראו שעבר ערקומא דמזיא לחסוף היהודים אר בעבר השני ולגות להם דברי אסתר. ויתכן גם

קן לאמור שהראוי ויעבר מרדכי בעיר, כמו ויעבר אחרם בארץ, שהלך אנה ואנה לבית אשר שם יהודי, וכן מתורגם בל"א:

ה (א) מלכות, נגדי מלכות (רש"י וראב"ע). ויתכן לפרש שהוא תואר הפעל שלבישתה היו מלכות (קעניגליך) וכן תרגמתי: בחצר בית המלך הפנימיה, מענין שהבאתי לעיל

(ד' י"ה), ולפי שיש בחלר כזה דלתות רבות לבתים שונים אמר שעמדה נוכח בית המלך, כלומר דירת המלך, כי כל מה שהוא מדור לדבר אחר הנוס בחובו נקרא בית, כטעם בתים לבדים,

ומזה הטעם יסול ג"כ שם בית על כל חדר בפני עצמו, כמו שהערנו כבר לעיל בשם התרגום הארמי, ובהיות השם הזה נגזר מן בנה, ידמה כזה קלת לתיבת (געאטך) בל"א: בבית

המלכות, זה החדר אשר שם כסא המלכות עומד, שם עשתה וזתי משתה מלכות לשרות פרס ומדי, ושם נתן כתר מלכות בראש אסתר, ושם יש המלך על כסא מלכותו, הכתר בראש

והשרביט בידו, כשיעסוק בעניני מלכות, או עם עבדיו ויועזיו, או עם מלכתי מלכים אחרים, אבל כשהוא עוסק בדרכי עצמו, לכל אשר יעשה האדם, יהי' בחיזה מחדרו שיהי', אין לו

לא כסא מלכות ולא כתר ולא שרביט, וזה טעם שם מלכות תמיד על הדברים השייכים אל המלוכה לבד: נוכח פתח חבית, וזה המלך את המלכה דרך הסתח, וזה מקייב שיהי' טעם

מגלת אסתר ה

תרגום אשכנזי קמו

זיינען אויגען, דאס ער איהר
 דען גאלדענען צעפטער היג.
 רייכטע, וועלכען ער אין העג.
 דען האטטע; דא טראט
 אסתר הינצו, אונד בעריהר.
 טע דיא שפיטצע דעס צעפ-
 טערס. (ג) דער קעניג פראג.
 טע זיא היערויף: וואס איזט
 דיר, קעניגין אסתר? וואס
 דיין געווד? פארדערטעסט דיא
 אויך דאז האלבע רייך, עס
 זאלטע דיר געגעבען ווער.
 דען. (ד) אסתר ערווערער.
 טע: מעכטע דער קעניג דאך,
 ווען עס איהם זא געפעלליג,
 מיט המן הייטע צו איינער מאהלצייט קאממען, דיא איך פיר דענועלכען האבע צובע.
 רייטען

וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת-
 שַׂרְבֵּיט הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב
 אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׂרְבִּיט:
 (ג) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה-
 לָךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה-
 בִּקְשָׁתְךָ:
 עַד-חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנָּתֶן לָּהּ:
 (ד) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אֶם-
 עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם אֶל-
 הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי לוֹ:

ויאמר

מיט המן הייטע צו איינער מאהלצייט קאממען, דיא איך פיר דענועלכען האבע צובע.

ר ש י

(ג) עד חצי המלכות. דבר שהוא באמצע ובחצי המלכות הוא בית המקדש שהתחילו לבנותו
 בימי בורש וחזר בו ולזה לבטל התלככה ואחזרוש שעמד אחריו גם הוא ביטל המלככה וכשטו
 של מקרא חף אם תשאלו ממני חצי המלכות אתן לך: (ד) יבוא המלך והמן. רבותינו אמרו
 טעמים הרבה בדבר מה ראתה אסתר שזמנה את המן כדי לקנאו במלך ובשרים שהמלך יחשוב
 שהוא חשוק אליה ויהרגה ועוד טעמים רבים: אל המשתה. כל סעודה נקראת על שם היין
 שהוא

ב א ו ר

טעם חזר ובית על דרך שאמרו: (ג) מה לך, כתרגומו מה לרוך אית לך, והרלב"ג אמר
 ה"ל, ואסתר כי בעבור הבער והפחד קרה לה כדמיון עלוף כמו שזכר בס' יוסיפון ולזה
 התעורר המלך במהירות להגילה מסת המות ע"כ: עד חצי המלכות, אם תשאלו וינתן לך,
 והטעם שחרכו לחלק עמי במלכות: (ד) יבוא המלך וגו', ודאי שלא יעלה על לב המלך שתסכן
 עצמה כדי להביאו אל המשתה, אבל הבין בונתה, בהיות שאין לו עתה פנאי בעבור עסקיו,
 כי חף לדעת האומר שלא עסק אחזרוש בלרכי מלכות, בונתו לבד שעשה ככל העולה על
 רכון יועצו בלי לשטוט עליו הונחן הוא אם לא, אלא שכל זה יש לפעמים על כסא מלכות
 כאלו עסק, והם הודיעו לו בלבד מה שיעשו, כנראה ממעשי המן. והנכון בטעם שהזמינה
 המן, כדי שלא יעלה במחשבתו אולי היא ישראלית ובאה בסכנה בעבור עמה, ויקדמנה ברעתו
 אל המלך כבר קודם שילך אל המשתה, וזה שאמרו חז"ל כדי שלא יטול ענה וימרוד. או
 שידמה אסתר כי מלך הסכפך הוא וחזור בדבורו, וירא' אם לא יהי' מזומן תעבור השעה
 ויחזור

ה מ ע ר

ה (ג) מה לך אסתר המלכה, לדעתי נבהל המלך מאוד בראותו כי אסתר הערתה את
 נפשה למות לבוא אליו אשר לא בדת, ולכן קרא מהלך אסתר המלכה כלומר אם המלכה תביא
 את עצמה בסכנה הלא דבר גדול תשאל וכו' מה בקשתך. (ד) ותאמר אסתר, הנה המושל
 היה כבר הריגל שתקי' אשתו מושלת עליי, ואת אשר כל תחבון אסתר לנלות לו ממלכוני לכה
 זס לא תגידי לו, כי אין ספק שהמלך שאלה על עמה ובוודאי לא בחשה לו לאמור שהיא טעם
 אחר

ר״טען לאססען. (ה) דארױף זאגטע דער קעניג: מאן איי לע דען המן אסתר'ס וויללען צו פֿאללציעהען! אונד זא קא. מען דער קעניג אונד המן צו דער מאהלצײט, דיא אסתר צובערױטען לאססען. (ו) ביים זײנע זאגטע דער קעניג וױע. דערום צו אסתר: וואס דיײנע פֿארדערונג אויך זײא, עס זאלל דיר געגעבען ווערדען; וואס דיײנע ביטטע אויך זײא, אונד כערפֿע עס דאז האלבע רײך, זײא זאלל ער. פֿללט ווערדען? (ז) מײנע פֿארדערונג? — ערוועדער. טע דיא קעניגין, מײנע ביטטע? — (ח) און ווען איך דיא גנאדעדעס קעניגס האבע, ווען עס דעב קעניגע געפֿעללט, מיר מײנען וואונש צו געוועהרען, אונד מײנע ביטטע צו ערפֿיללען, זא בעלעבע דער קעניג נאָמאַלס מיט המן צו איינר באַאל.

(ה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֲרוּ אֶת־הַמָּן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהַמָּן אֶל־הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר: (ו) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁחָה הַיַּיִן מִה־שָּׂאלְתְּךָ וַיִּנָּחַן לָךְ וּמִה־בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצֵי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשִׂי: (ז) וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שְׂאֵלְתִי וּבְקִשְׁתִּי: (ח) אִם־מִצְּאֵתִי הֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת־שְׂאֵלְתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בְּקִשְׁתִּי יָבֹוא הַמֶּלֶךְ וְהַמָּן

אל
און בעלעבע דער קעניג נאָמאַלס מיט המן צו איינר באַאל.
צײט

ב א ו ר

ויחזור נה, ועוד טעמים רבים עיין נמס' מגלה: (ה) מהרו, מהפעלים העומדים והיולא'י, מהר המלט שמה עומד, מהרה מיכהו בן ימלא יולא, ונכונה דעת הראש"ע שדאופן הא' יהיה בו מעין פעולה חזרת, וכן פעל (חיוען) בל"א עומד ויולא ורבים כן: (ו) במשחה היין, כל הסעודה נקראת על שם היין שהוא עקר (רש"י), ומד מן חכריא אמר הטעם כאן בהיות הסדר שישנו לשתות יין אחרי שגבר נגמרה האכילה, ובאותה שעה אחרי אכלם הזכיר המלך שתאמר בקשה: מה שאלהך, לדעת חד מן חכריא הטעם כיון שראה אותה נסעמת רוח ומסקת לאכילא מהשבתה מסיב, דבר על לבה ואמר אל תיראי, כי מה שיהיה שאלתך וינתן לך, ויוסף פעל וינתן על תיבת מה ולכן נא על משקל זכר שלא כחכירי וינתן לך (ו' א'), וכן היא מזורגת: (ז) ואלתי ובקשתי, כפרשי הפשט משנו המקרא הזה לשפת יתר, או למחוסר תיבות, והנכון לפי אסתר היתה כפוסת על שתי סעיפים, ולא הסכימה עדיין להגיד מנוקשה, ומדרך המספרים אשר לא ידעו מה יאמרו, וגם אין עת לחזות לגמרי, שיכפלו הענינים וימשיכו הדברים, לכן גם היא הכפילה לשאול, שאלתי ובקשתי אתה רוצה לדעת וגו' וזה טעם

ה מ ע ר

אחר, אך התחננה לכל יפיק לה בדבר הזה, והוא שמוע לקולה, ולכן גם עתה אם גס' ידע שאין זאת חבלית הביאה לא העיו סניו לחקור עוד על הסנה. (ה) יבוא המלך והמן, עיין מה שכתב המבאר לקמן (ו' א'), ודבריו נכונים, כי באמת לא מנינו במקרא שה' פעל ועשה כל זאת בדרך שלא למעלה מן הטבע, ואדרבה לא הזכיר השם הנוכח כלל במגלה הזאת, כאשר העיר על זה הראש"ע. אך אין דעתי נוחה במה שאמר עד מן חכריא כי אסתר נתנה ביום המל-

מגלת אסתר ה

תרגום אשכנזי קמח

צויט צו קאממען, דיא איד
איהנען ווערדע צובערייטען
לאססען, אונד מאַרגען ווילל
איד דאן דעם קעניגליכען בע.
פעהלע נאָלעבען. (ט) המן
גינג דיעזען טאג פֿרערליך
אונד וואָהלגעמוטה דינוועג;
וויא ער אַבער דען מרדכי אָן
דער פֿפֿאַרטע דעם קעניגליכע
לען שלאָססעם ערבליקטע,
אונד דיעזער וועדער פֿאַר
איהם אויפֿשטאַנד. נאָך זיך
אום מינדעסטען רענטע, דאָ
וואַרד ער פֿאַללער וואַטע;
(י) היעלט אַבער נאָך אָן זיך,
כיו ער צו הויזע קאַם, וואָ
ועלבסט ער אַללע זיינע פֿריינד.

אֶל-הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לָהֶם
וּמָחָר אַעֲשֶׂה כְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ:
(ט) וַיֵּצֵא הָמָן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ
וְטוֹב לֵב וְכִרְאוֹת הָמָן אֶת-
מַרְדֵּכִי בְשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא-קָם
וְלֹא-זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הָמָן עַל-
מַרְדֵּכִי הַמָּה: (י) וַיִּתְאַפֵּק הָמָן
וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת-
אֶהָבִיו וְאֶת-זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ:
(יא) וַיִּסְפֹּר לָהֶם הָמָן אֶת-כְּבוֹד

עשרה

דע אונד ויינע פֿרויא ורש קאממען לעס. (יא) דיעזען רעכענטע ער ויינען אונטער.
מעם

ר ש י

שהוא עיקר: (ח) ומחר אעשה כדבר המלך. מה שנקט ממני כל הימים לגלות לך את עמי
ואת מולדתי: (י) ויתאבק. נתחזק לעמוד על כעסו כי היה ירא להגוס בלא ראות: ויתאפק.
אישטני"ר בלעז:

איו

ב א ו ר

טעם סימני סתומת הכונה שהלגתי בתרגומי אחרי ב' המלות האלה. והטעם שכתב הראש:
בשבור שלא ראתה שום אות שחדש השם יתעלה בעבור תענית ישראל וכאשר עשה ביום השני
דבר גדולת מרדכי חוק לבנה, נראה חוק, אם לא נאמר שידעה שיתחדש בין היום ההוא
ולמחרתו דבר מה, ע"ד שנבאר לקמן (ו' א'): (ח) ומחר אעשה כדבר המלך, להגיד שאלתי,
והנה לדעת חד מן חבריא טעם מחר ככול, אשר אעשה להם מחר ומחר אעשה וגו': (ט) ולא
זע, לשון תנועה כמו ביום שיזעו, ושרשו זע, והמר הרב אכן יחייב שזה נוסף על הראשון כי עד
כה כשהי' רואה אותו היה קם ממקומו ברתת ובהלה והלך לו למען לא יוכרח להשתחוות לו
ועתה לא קם ולא זע ממנו והיה עומד בעזות מלח כנגדו ע"כ, ובדואי שכבר ידע מרדכי שאסתי
מלחה חן בעיני המלך ושהוא בא אל המשתה אשר עשתה: (י) ויראפק, נתחזק לעמוד על
כעסו, אישטני"ר בלעז: (רש"י) כ"ל ח טע טעניר, ובל"א (אן זיך הוואטען): (יא) ויספר,
אמרו המדקדקים כי פירוט ורוב בניו, גדולת בניו, כי איך יגיד אדם לאשתו שיש לו בנים רבים.
ולפי

ה מ ע ר

דבר המעביר שינה, כי לדעתי הענין כן הוא: עלת אסתר היתה להשקות למלך יין הרבה ע
כי ירדם, ובחלי הלילה עת ייקץ מיינו תדד שנה מעיניו ואז יביא הסריס איש סודה את סכ
פזברונות, ויקרא לסניו מעשה מרדכי; ולכן הזמינה אותו עוד ליום מחר, וחפץ ה' בידה הללית
ועל סיזה יותרו כמה ספקות כאשר יבין כל משביל.

ישיב

חרגום אשכנזי

מעסל'יען רויכטהום פֿאַר. וויא פֿיעל קינדער ער האבע, וויא זעהר איהן דער קעניג ערחה בען, דא ער איהם דען ער סטען ראנג אונטער אללען פֿירשטען אונד שטאאטס בע די ענטען געגעבען; (יג) יא, פֿוהר ער פֿאַרט, זעלבסט דיא קעניגין אסחר ליעס נייע מאנדען מיט דעם קעניגע צו דעם פֿאַן איהר אנגעשטעלל טען גאססמאהל קאטמען, אלס נור מיד, אונד אויך אויף נאָגען בין איד שאָן וויערע רום מיט דעם קעניגע בייא איהר איינגעלאדען. (יג) אלי לעס די עועס אבער האט קיינען ווערטה פֿיר מיד, זא לאג גע איד נאך דען יודען מרדכי אים קעניגלישען האַע זעהע. (יד) היערויף אנטווארטעטע איהם זיינע פֿרויא זרש, וויא אויך אללע פֿריינדע: לאססע איינען גאלגען בויען פֿינפֿציג עללען האַך, אונד מאַרגען זאגסט דוא דעם קעניגע, דאס סאָן

מגלת אסתר ה

עֲשׂוּ וְרַב בְּנֵי וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר גִּדְּלוּ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוּ עַל־הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: (יג) וַיֹּאמֶר הַמֶּן אֵף לֹא־הִבִּיאוּהָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמַחֵר אֲנִי קָרוֹא־לָהּ עִם־הַמֶּלֶךְ: (יג) וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי בְּכַר־עַת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מַרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: (יד) וְתֹאמַר לוֹ זֶרֶשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְכָל־אֲדָבָיו יַעֲשׂוּ־עִיץ גְּבוּהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבְבִקְרָא אָמַר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ

אח

אונד מאַרגען זאגסט דוא דעם קעניגע, דאס סאָן

ר ש י

(יג) איני שוה לי. איני חש לכל הכבוד אשר לי: בכל עת וגומר. אמרו רבותינו שהיה מראה לו שטר שמכר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו ראשי גייסות מרדכי והמן במלחמה אחת: נדה

באור

ולפי דעתי שכן הוא, ספר לאזהביו ולאחזו מזלו הטוב כי יש לו עושר רב ובנים רבים והמלך גדלו ומרוכ גדולתו שזה עם המלכה וישה עוד מחר וכל זה לא יסוה לו (ראב"ע) וכן תרגמתי ויספר (פֿאָררעכענען), ועיין הטעם בספר זמירות ישראל לר' יואל (שיר מ'): (יג) שוה, ר"ל שכל זה הכבוד וזאת הגדולה לא יסוה לי לכעס אשר אני כועס על מרדכי (הרלב"ג), ורש"י אמר איני חש לכל הכבוד: יושב בשער המלך, ודרך מעלה הוא וזה מכעים אותו (הראב"ע): (יד) אמר למלך ויתלו וגו', כלומר דבר קטן הוא כל כך, עד שאין לריך לנקאו מאת המלך, כי

ה מע מ

(יג) יושב בשער המלך, יראה לי כי מרוכ גאווה לא ראה להגיד שמרדכי לא קם ולא זע מלפניו, ואמר אך כי חרה לו שישב בשער המלך, כמו שאמר הראב"ע (עיין בבאור). (יד) גבוה חמשים אמה, אין זה אמה באמת איש כתביו במקרא, כי מדוע יתלו אותו על עץ גבוה כל כך שלא תשיגבו עין רואה? אך הוא אמה פרסית והיא היתה קטנה.

תרגום אשכנזי קמט

מאן מרדכי דארצאן הענגען
ווירד; אלסדאן קאממסט דוא
מיט דעם קעניגע פֿערנגיגט
צור מאהלצייט. דיעזער ראטה
געפֿיעל דעם המן, אונד ער
ליעם דען גאלגען בויען.

ו (א) אין דיעזער נאָכט וואָר
דער שלאָף פֿאַם קעני-
גע געווייָען, אונד מאָן שלוג
פֿאַר, דאָ בוך צו האַלען, וואָ-
רין דיא מערקווירדיגסטן צייט-
פֿאַרפֿעללע אויפֿגעצייכעט
וואָרען. אלס מאָן זיא דעם
קעניגע פֿאַרלאָז, (ג) פֿאַנד
זיך אויך איינגעטראָגען, דאָס

מרדכי

את מרדכי עליו ובא עם
המלך אל המשתה שמה
וייטב הדבר לפני המן ויעש
העין: ס ו (א) בלילה
ההוא נדדה שנת המלך ויאמר
להביא את ספר הזכרונות דברי
הימים ויהיו נקראים לפני
המלך: (ג) וימצא כתוב אשר

הגיד

ר ש י

ו (א) נדדה שנת המלך. גם היה. וי"א שם את לבו על שומנה אסתר את המן שמה נתנה
עיניה בו ויהרגהו: להביא את ספר הזכרונות. דרך המלכים כשנתן נודדת אומרים
לפניהם משלים ושיחות עד שנתם חוזרת עליהם. ורבותינו אמרו מתוך שנתן לבו על המן
ואסתר אמר אי אפשר שלא ידע אדם ענתם שהוא אהבי ויגלה לי וחזר אמר שמה עשה לי
אדם טובה ולא גמלתיו ואין חוששין עוד לי לסיכך ויאמר להביא את ספר הזכרונות:

ב א ו ר

כי אם תאמר לו במשמוש היד שיתלו התולים את מרדכי; וטעם גבוה חמשים אמה, שראו הכל
אותו תלוי על עץ, ולהכניס את היהודים, והדרשה תדרש באופן אחר:
ו (א) בלילה ההוא, רז"ל אמרו מתוך שנתן לבו על המן ואסתר כי לא ידע מדוע הזמינה
אסתר להמן, לבד מכל שארי שרי המלך וכו'. הנראה מדבריהם שלא רצו לפרש שהיתה
זאת לבד ע"י גם ופלא מאת השם יתעלה, רק אמרו אף שהיה המסובב מאתו, פעל זאת ע"י
אמלעו והוא הדרך הטבעי, שלא היה יוכל לישן בעבור רעיונו העולים בקרבו לאמור מה זאת
בין אסתר ובין המן? לפי שכל עוד שנוכל לבאר הנהגתו ע"י הדרך הטבעי (להיותו סועל הטבע
ועושה כה כרכונו) הוא יותר נאות ממה שניסח אליו מוספת למעלה מן הטבע, במאמר ארוניו
הרמב"ם מן ז"ל שלמות המוספת הוא מעוטו, ולפ"ז נוכל ג"כ לאמור שהיה האמלעי בדרך יותר
נאות לסשטות הכתוב, והוא לפי שביום שלפניו היה על משתה אסתר אולי אבל או שמה יותר
ממדתו ולכך נדדה שנתו מעיניו, ובכל זאת מה' ילא הדבר ונסיונה היא ממנו לסבב גדולת
מרדכי. וחד מן חבריו אמר, שאסתר נתנה בכוס מלך דבר מה המחמם מאוד ומעביר השויה,
והסכימה בעלה עם אחד מסרטי המלך, ואולי שהיה זה חרבוניה, להביא אז ספר הזכרונות
לפני המלך ולקרוח לפניו מעשה דבנתן וחרש, כדי להסיב את לב המלך לטוב על היהודים,
ולכן המחנינה בשאלתה עד היום השני, וה' היה בעזרה לגלגל את הדברים לטובתה ולטובת
עמה יותר ממה שחשבה, וא"כ טעם ויאמר האומר, דהיינו הסרוס זכרונות: ספר הזכרונות, של דברי
הימים כמו והנבואה עודד הנביא, וכדמתורגם אשכנזית: ויהיו נקראים, מאמר בפני עלמו,
כי אם היה מוסב אל הקודם להביא כדי שיהיו נקראים, ה' מן הראוי להקדק הוי"ו באו, עכשו
עכשו על המבין. או ב' הווי"ן ויהיו וימצא מחברות בזמן כאשר היו וגו', וכן הוא מתורגם
אשכנזי: וימצא כהוב וגו', הפסק הנגינה בזה הכתוב נראה לכאורה זר במה שהועמד טעם
אנחה במלת הכף, אמנם הוא נכון מאוד, כי האעור וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי כלומר

שהג

מרדכי געגען בנתן אונד חרש צווייא פערשניטטענע דעם קעניגס פאן דען טהיר וועלכערן אויסגעזאגט האבע, דאס ווא האנד אן דען קעניג אחרש לעגען וואללען. (ג) דאס ווא טע דער קעניג: וועלכע ער רע אונד ווירדע אויט דעם מרדכי דאפיר אנגעטהאן וואר. דען? דיא קאממערדיענער אנטווארטטען, עס אויט איהם נישט דאן מינדעסטע ער צייגט ווארדען. (ד) דער קעניג פראגטע: ווער אויט אים פארגעמאך? אינדעם וואר המן אין דיא אויסערע גאללע. ריע דעם פאלאסטעס געקאממען, אום דעם קעניגע צוזא גען דאס מאן מרדכי אן דען גאלגען הענגע, דען ער פיר איהן אויפריכטען לאססען. (ה) דאס וואגטען דיא בעדיענע טען דעם קעניגס, המן וואר טעט אים פאראציממער; אונד דער קעניג וואגטע: ער וואלל העריון קאממען. (ו) אלס

הגיד מרדכי על-בגתנא וחרש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשוורוש: (ג) ויאמר המלך מה-נעשה יקר וגדולה למרדכי על-זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא-נעשה עמו דבר: (ד) ויאמר המלך מי בהצר והמן באלהצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את-מרדכי על-העץ אשר הכין לו: (ה) ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בהצר ויאמר המלך יבוא: (ו) ויבוא המן ויאמר לו המלך מה-לעשות באיש אשר המלך הפץ ביקרו ויאמר המן בלבו

למי המן הינין קאם, פראגטע איהן דער קעניג: וואס ווארע וואהל מיט דעם מאננע פאר צונעהמען, דען דער קעניג בעואנדערס געעהרט האבען וואללטע? — נון דאכטע המן בייא

ב א ו ר

שהגיד על בנתנא וחרש וגומר, ומה הגיד אשר נקשו כלומר שנקשו לשלוח יד במלך, וכבר הערנו שזה אחת מהוראות מלת אשר (דאס) בלשון אשכנז. ויש עוד לכארו, וימלא כחוב את אשר הגיד וגומר, וזה שנקשו לשלוח יד, אבל הראשון הוא יותר נכון בהיות עקר הכונה כי מרדכי הוא המנוי: (ד) מי בהצר, בכל נקר ובקר יבואו איזה שרים אל המלך לדעת מה יטוה על עבדיו ועל עמו ובכלל עסקי המלוכה, והם עומדים בחצר החיצונה עד שיהיו נקראים אל המלך; והנה באותו הבוקר בא גם המן מטעם הידוע ושלא כמנהגו, כי זה היה לבד משמרת שרים ממדרגה שניה או שלישית, ולכן כאשר שאל המלך מי מהשרים בחצר השיבו הנערים דרך חדוש הנה המן עומד בחצר, ואמר המלך מיד שיבוא כדי לטול ממנו עלה על מה עלה במחשבתו: (ו) ויאמר המן בלבו, יש בדברי יחיד שמוה ללמוד כי בנבואה נכתבה

ה מ ע מ ר

ו יאמר המן בלבו, לדעתי נסתר המן מחת המלכה במחזה היין והמלך עודנו החיצע עמה באהנים, ויען שחש המן כי מכת קן בעיני המלכה לזה אשר בלשו כי אחרי הפרוד עמה

מגלת אסתר ו

הרגום אשכנזי קנ

בייא זיך זעלבסט: וועם אַני
דערס אלס מיר ווירדע דער
קעניג זאלע עהרע ערצייגען
וואַללען? (ז) אונד זאגטעדא
הער צום קעניגע: דער מאַן
וועלען דער קעניג אויסער
אַרדענטליך געהערט האַבען
וואַללטע? — (ח) מאַן ברייג
גע דען קעניגליכען מאַנטעל
אין וועלכעם דער קעניג גע
קליידעט וואַר, אונד דאַן
פֿעַרד אויף וועלכעם דער קעניג געריטטען אלס איהם דיא קעניגליכע קראַנע אויפֿגע
זעטצט

לְמִי יִחַפֵּן הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר
יִוְתָר מִמֶּנִּי: (ז) וַיֹּאמֶר הַמֶּן אֶל־
הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵן
בְּיָקָרוֹ: (ח) יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת
אֲשֶׁר לְבִשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר
רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתָר

מלכות

פֿעַרד אויף וועלכעם דער קעניג געריטטען אלס איהם דיא קעניגליכע קראַנע אויפֿגע

ב א ו ר

זאת המגלה, ואחרים אמרו כי היה דרך סבא, והאמת כי זאת המגלה ברוח הקודש נכתבה
(הראש"ע), ועיין מה שכתבנו על זה במ"ה: למי, יותר ממני יחפון המלך לעשות יקר, כן
הוא שעור הכתוב, על פי עדות פסקי הטעמים: (ז) איש וגו', גם הוא הכפיל השאלה מטעם
שהערונו לעיל (ה' י"ז) עד שיהיה מוסכם אלנו מה להשיב: (ח) יביאו, המזיאים (ווערבוך
זוישפערטאָנאָוי) בלע"ז: אשר לבש בו, פעל עבר, וכן אשר רכב עליו, ואם יהיה הכונה
אשר המלך הגיל ללבוש בו ולרכוב עליו, היה מן הראוי להכתב אשר ילכש ואשר ירכב, כי כן
הוא מדרך הלשון, כמו ככה יעשה איוב כל הימים, עכשיו שהוא מדבר בלשון עבר יהיה הטעם
בהכרח על זמן מחלט מה, דהיינו כאשר נתן כתר מלכות בראשו, כאשר נודע לכל הקורא בדברי
הימים, כי כן מנהג הפרסיים שירכוב המלך החדש שישימו עליהם על הסוס, וברכבו יתן
בתר מלכות בראשו, וכן אמר המתרגם הארמי פעמים בהדיא ביומא די על למלכותא, אף
שהוא מבאר מאמר ואשר נתן וגו' בענין אחר, וכמו שזכור: ואשר נתן כתר מלכות בראשו,
שעורו כאשר נתן מטעם שזכרנו, וכן הוא דעת אבן יחיאל שהוסיף ג' תיבות לאמר ביום אשר
הומלך ואשר נתן וגו', וכן דעת השנייה לרלב"ג. אמנם לדעת שהביא בשם ר' אליעזר הגדול
הטעם יביאו לבוש וסוס ואשר נתן בראשו של מלך שהוא כתר מלכות, סתם הענין תקילה ואחר
כך בארו, על דרך ותרצהו את הילד. ולדעת הרד"ק הוא מקרא מסורס, והראוי וכתר מלכות
אשר נתן בראשו, הנה לשניהם יחסר הכתר בהפסוק שלאחריו, וכן הוא דעת רש"י, שנתן
טעם לזה. והראש"ע אמר ו"ל והנכון בעיני שו"ו בראשו שב אל הסוס, כי יש סוס של מלך
שישימו בתר מלכות בראשו כאשר ירכב עליו המלך, ואין אחד מעבדי המלך ראוי לרכוב עליו,
זה דבר ידוע ע"כ. וכן הוא דעת בעל הטעמים, וכן נראה דעת המתרגם הארמי למעין
בדבריו: ואם אחרת הנה היה דרוש הוסטאסכוס כזכר במ"ה, ווכל עוד לאמר שהכונה
על הסוס אשר על ידו וכתר למלך, וטעם נתן עבר מבנין הכבד הדגוש היוצא לשלישי בהיות
הקל יוצא לשני (עש האט וואַכען געבען), אבל אינו נראה הגון שיזכור למלך הגיעו למלוכה ע"י
סוס. הנה הנחתי לפני הקורא הנעים כל הפירושים שעלו בידו, והבחר יצחק, אך לפע"ד
הנראה יותר בפשטות הכתוב הוא מה שהוכחנו מטעם אשר לנש בו המלך וכדמחורגם אשכנזי:
והלבישו

ה מ ע ר

דברה אסתר טוב עליו אל המלך, ולכן חפן לעשות עמו יקר וגדולה. (ח) ואשר נתן, כבר
כתב הרד"ק במכלול שיש וי"ו שהוראתו כמו ב"ת ע"ש, א"כ יהי' גם כאן הכוונה כאשר נתן כלומר
בעת אשר נתן כתר המלכות בראשו.

מִלְכוֹת בְּרִאשׁוֹ: (ט) וְגִרְתּוֹן
הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־יַד־אִישׁ מִשְׂרֵי
הַמֶּלֶךְ הַפְּרָתִימִים וְהַלְבוּשׁ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ
וְהִרְכִּיבֵהוּ עַל־הַסּוּס בְּרִחוֹב
הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו כִּכְהַ יַעֲשֶׂה
לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ:
ה (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהִמָּן מִהֲרֵקַח
אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כִּי אֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ וַעֲשֶׂה־כֵן לְמַרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי
הַיֹּשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֶל־תִּפְּלֵה
דְּבַר מֶלֶךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (יא) וַיִּקַּח
הִמָּן אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס
וַיִּלְבַּשׁ אֶת־מְרִדְכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ

ועטצט ווארדע; (ט) דייעועם
קלייד אונד פֿעֶרד איבערגע.
בע מאן איינעם דער פֿאַר.
נעהמסטען קריענסאָבערן דעם
קעניגס, דאס ער דען מאן,
וועלען דער קעניג עהרען
ווילל, אַנקליידע, איהן אויף
דעם פֿעֶרדע אויף יעדעם
גראָסען פֿלאַטצע דער שטאָרט
הערום פֿיהרע, אונד פֿאַר
איהם הער אויסרוֹפֶע: דייע.
זעס געשיעהט דעם מאַננע,
וועלעם דער קעניג אויסער־
אַרדענטליכע עהרע ערצייגען
ווילל; (י) דאָרויף זאָגט דער
קעניג: זאָ נים דען אַלסבאַלד
דאָקלייד אונד פֿעֶרד, וואָ.
פֿאַן דוא געזאָגט האַסט, אונד
פֿערפֿאהרע אַלזאָ מיט דעם יו.
דען מרדכי, דער אָן טיינעם
האַפֿע אַזט; אונטערלאַסטע
ניכט דאָז מינדעסטע פֿאַן אַל.
לעם, וואָס דוא פֿאַרגעשלאָ.
גען; (יא) אונד הימן נאָהבדאָז

ברחוב

קלייד אונד פֿעֶרד, קליידעטע דען מרדכי אָן, אונד פֿיהרטע איהן אויף דעם פֿעֶרדע

דורך

ר ש י

(ט) ונתון הלבוש והסוס על יד איש. ואת הכתר לא הזכיר שראה עינו של מלך רעה על שאמר שיתנו הכתר בראש אדם:

וישב

ב א ו ר

(ט) והלבישו, אמר הרלב"ג ו"ל רובה לומר שילבוש האיש הוא בעלמו שהוא משרי המלך הפרתמים את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והוא בעלמו ירכיבהו על הסוס ברחוב העיר ע"כ. יראה לדעתו נקוד והלבישו בחול"ס וי"ו הכנוי על הלבוש והרכיבהו בציר"י הבי"ת, ועל פי נקוד המסורה יהיה העעם כעעס יביאו (אָן זאָן), ונכל זה לא ימעוט האיש משרי הפרתמים מהמשמרת ההיא, וכן וקראו: (י) מהר, תאר הפעל, וקח לווי, או מהר לווי וקח שם הכובע למרדכי היהודי, כבר הערנו שאחזקת לא ידע כי משמרת המן על היהודים, וא"כ אם טעם הי' מ"מ זה הכתוב אינו מוכח כאשר חשבו קצת: אל תפל דבר, אל תחסיך:

וחפוי

ה מ ע ר

(י) ויאמר המלך, אולי הבין המלך מה שבלבו של המן והרע זאת בעיניו כי רצה להשוות כבודו לכבוד המלך, וגם ידע משמרת המן את מרדכי, ולזה נזהר כי הוא בעלמו יעשה זה.

אכ

מגלת אסתר ו

בְּרֵחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כֶּכָּה
יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ
בִּיקְרוֹ: (יב) וַיֵּשֶׁב מְרֹדְכֵי אֶרֶץ-
שׁוּר הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן גְּדַרְהָ אֶל-
בֵּיתוֹ אֲבֵל וַחֲפוּי רֹאשׁ: (יג) וַיִּסְפָּר
הָמֵן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל-אֶהְבָּיו
אֵת כְּדֵי-אֲשֶׁר קָרָהּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
וְזָכְרֵנוּ וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מִזְרַע
הַיְהוּדִים מְרֹדְכֵי אֲשֶׁר הִחְלוֹת
לְנַפְל לְפָנָיו לְאֶתְרוּכָל לוֹ כִּי-
נִפְּוֹל תִּפְּוֹל לְפָנָיו: (יד) עוֹדֶם
מִדְּבָרִים עִמּוֹ וּכְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ
הִגִּיעוּ וַיִּבְהִלוּ לְהֵבִיא אֶת-הָמֵן
אֶל-הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר-עָשְׂתָה

אסתר

הרגום אשכנזי קנא

דורך יעדען גראסען פלאטץ
דער שטאדט, אונד ריעף פאר
איהם הער: זא געשיעהט דעם
מאנע, דעם דער קעניג אוי
סערארדענטליכע עהרע ער
צייגען ווילל! (יב) היערויף
קעהרטע מרדכי וויעדער נאך
דעם שלאססע דעם קעניגס;
המן אכער איילטע בעשטירצט
נאך הויזע, טרויריג אונד מיט
פעהריללטעם הויפטע, (יג) אונד
ערצעהלטע זיינער פרויא זרש
אונד אללען זיינען פריינדען,
וואס איהם ווידערפאהרען.
דיא ערפאהרנען אונטער איה
נען, זא וויא אויך זיינע פרויא
זרש ערוויעדערטען איהם:
איזט מרדכי, פאר דעם דוא
צו פאללען איינמאל אנגעפאני
גען ווירקליך פאן יודישער
הערקונפט, זא ווירסט דוא
איהם ניכט בייאקאממען, זאני
דערן נאך אימכער טיעפער
פאר איהם פאללען. (יד) וועהי.

רענד דאס זיא זא מיט איהם רעדעטען, קאמען דיא קעניגליכען פערשניטטענען אן, אונד
איילטען, דען המן צום גאסטמאהלע צו בריינגען, וועלכעס אסתר צובערייטען לאססען.

ר ש י

(יב) וישב מרדכי. לשקו ולתעניתו: אבל וחסוי ראש. רבותיו פירשו הדבר במסכת מגילה:
(יג) אשר הקילות לנפול וגו'. אמרה אומה זו נמשלו לנוכבים ולעפר כשהם יורדים יורדים עד
לעפר וכשהם עולים עולים עד לרקיע ועד המוכבים:

תנתן

ב א ו ר

(יב) וחפוי ראש, כדרך המתבוישים: (יג) חכמיו, אותן מאוהביו שהיו חכמים יודעי העתים
וקורותיהן: אם מורע היהודים, אין הטעם שיספקו אבותיו, אמנם כי כן דרך הלשון אם אמת
הדבר נמושהוא. ורעי ר' יואל אמר הטעם, בהיות אם לסומן התנאי והוא נמלא על ב' אופנים,
האופן הא' התנאי האפשרי (ועין דיועס, זא ח. ג. וו). והאופן הב' התנאי המחלט (דא דיועס, זא
ח. ג. וו). ומזה האופן הב' ענינו כאן, ותרגומו א"כ בל"א (דא מרדכי ח. ג. וו).
אם

ה מ ע מ ר

(יג) אם מורע היהודים, כבר ידעו האנשים האלה מדניאל וסדרך מיסך ועבד נגו, כי אם איש
יהודי מלא חן בעיני המלך כל כלי יולר עליו לא יללח, אויביו יפלו תחתיו, וכאשר יזמו
לעשות לו יגישה בהם.

פ (א) דער קעניג אונד המן
 גינגען אלוא, מיט דער קעניגין
 אסתר צו שפיווען. (ב) אס
 צווייטען טאגע זאגטע דער קע-
 ניג וויעדערום ביים ווינע צו
 אסתר: וואס דינע ביטטע
 אויך זיין, קעניגין אסתר!
 זיא זאלל דיר געוועהרט ווער-
 דען: וואס דיין וואונש אויך
 זיין, אונד בעטראפע עס דאן
 האלבע רייך, ער זאלל ער-
 פיללט ווערדען! (ג) דיא קעני-
 גין אסתר ערוועדערטע: דא
 איך גנאדע אין דינען אויגען
 געפונדען האבע, א קעניג!
 אונד דא עס דעם קעניגע זא
 געפללט, זא ווערדע מיר
 אויף מיינע ביטטע מיין לעבען,
 אויף מיינען וואונש מיין פאלק
 געשענקט. (ד) דען מאן האט
 אונז פרייז געגעבען, מיך אונד
 מיין פאלק, צום אויסראטטען,
 ניעדערמעטצעלן אונד פער-

אסתר: ז (א) ויבא המלך והמן
 לשתות עם אסתר המלכה:
 (ב) ויאמר המלך לאסתר גם
 ביום השני במשחה היין מה-
 שאלתך אסתר המלכה ותנתן
 לך ומה בקשתך עד הצי-
 המלכות ותעש: (ג) ותען אסתר
 המלכה ותאמר אם מצאתי חן
 בעיניך המלך ואם על המלך
 טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי
 בבקשתי: (ד) כי נמכרנו אני ועמי
 להשמיד להרוג ולאבד ואלו
 לעבדים ולשפחות נמכרנו
 החרשתי כי אין הצר שוה בגזק
 המלך

טילגען; יא! ווארען וויר נור צור שקלאפערייא פערקויפט ווארדען, איך ווירדע געשווע-
 גען האבען: וואהרליך! דער ראכויכטיגע אכטעט זעלבסט דען שארען ווינעס קעניגס
 ניכט

ר ש י י

פ (ג) תנתן לי נפשי. שלא אהרג בשלשה עשר בחדר שגורת גורת הרגה על עמי ומולדתי:
 ועמי. ינתן לי בבקשתי שלא יהרגו ואם תאמר מה איכפת לך כי איככה אוכל ורואיתי
 ונז': (ד) כי אין החר שוה בגזק המלך. אינו חושש בגזק המלך שאילו רדף אחר הנאסף היה
 לו לומר מכור אותם לעבדים ולשפחות וקבל הממון או החיה אותם להיות לך לעבדים הם
 ורעם

ב א ו ר

ו (ג) אם מצאתי חן, כטעם אם מזרע היהודים שהנאנו לעיל, וכן תרגם הרמב"ם ז"ל,
 אם מצאתי חן דמשה (שמות ל"ג י"ג): הנחן לי, הטעם אין שאלתי כי אם נפשי (ראב"ע)
 ומלת תנתן מושכת על נפשי ועל עמי ונח במשקל השם הסמוך, וטעם בשאלתי ובבקשתי כטעם ויעבוד
 ישראל באשה: (ד) ואלו, כמו ואלו חיה אלף שנים, והא' נוסף (הראב"ע), והוא מורגל בפי
 חז"ל, ואמר חד מן חבריא שהוה מורכב מן חין לו (יש ווען), וזה טעם הדגש לחסרון החן:
 חצר, תואר ושעור הכתוב כמו שכתב רש"י אינו חושש בגזק המלך, אם יגיע הדין לאלך ע"י
 זאת, כי אם חשש לא מכר אותנו להשמיד, רק לעבדים ולשפחות, לעבוד את המלך או עמו,
 ובסף מקנתנו יקבל המלך, אבל עתה תראה בוונתו רק אכזריות ושטף חמה, מאכזר ומכלה
 הכל רק כעבור נקמתו, וטעם כי לאמת הדבר, ורבים כמפור. וי"מ החר שם כמו כר ומזוק
 מלאו י

מגלת אסתר ז

הַמֶּלֶךְ: (ה) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרְוֶשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר
הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאֵיזָה הוּא
אֲשֶׁר-מָלְאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן:
(ו) וְהָאָמַר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב
הֵמֶן הִרְעֵה זֶה וְהֵמֶן נִבְעַת מִלְּפָנַי
הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה: (ז) וְהַמֶּלֶךְ קָם
בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶרְ-גַּנַּת
הַבַּיִתוֹ וְהֵמֶן עָמַד לְבַקֵּשׁ עֲלֵ-
נַפְשׁוֹ מֵאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה

תרגום אשכנזי קנב

ניכט. (ה) ווער איזט דער?
ווער איזט דער? ריעף דער
קעניג העפטיג, וואָ איזט ער,
דער זאָ פֿערוועגען זיין דורפֿטע,
דיעזעס צו טהון? (ו) אסתר
אַנטוואַרטעטע: איין גרויזאַ-
מער אונד ראַכזיכטיגער פֿינדן
דיעזער בעזעוויכט המן! — דאָ
ערשראָק דיעזער פֿאַר דעם
קעניגע אונד דער קעניגין!
(ז) דער קעניג שטאַנד צאָרניג
פֿאַם מאַהלע אויף, אונד גינג
אין דען שלאַסגאַרטען; המן
אַבער בליעב, אום בייא דער
קעניגין אסתר פֿיר זיין לעבען
צו ביטטען; דעןער זאַה וואָהל
דאָס

כי ר ש י

ורעם: (ח) ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר
ב' פעמים אינו אלא למדרש ומדרשו של זה בחילה היה מדבר עמה על ידי שליט עכשיו שידע
שממשפת מלכים היא דבר עמה הוא בעלמו:

כי

ב א ו ר

מלאוני, ופרשו הכרתי מטעם כי אין הלה הנאה עלי ע"י זאת שזה צעני מאומה, כדי
שלא יהיה נזק למלך ועם נזק בעבור נזק. ויתכן גם לפרש שזה נזק וגו' כדרך וכל חפזך
לא ישו זה (משלי ג' ט"ו), כלומר כל הלה שזכר לבוא עלי, לא תדמה ותשוב עם הלה
הזאת שהוא לנזק המלך: (ה) ויאמר המלך, בא ויאמר פעמים, להורות שהמלך בעם, ומרוב כעסו
אמר במהירות מי הוא זה אמור! מי זה אמור מהרה! (ראב"ע) וחד מן סבריו אמר שטעם
האמירה הראשונה היה נגד המן שהיה יועלו ועל סיו ילאו ויבואו כל דברי המלכות ושאל לו
אם הוא לא ידע מי הוא זה ואיזה הוא וגו', ובודאי שכבר החזיל המלך להרגיש דבר מה
מרעת המן, וכשחק זה ולא ענהו שאל עוד לאסתר המלכה מי הוא וגו': מלאו לבו, ברעיונות
זרות כאלה לעשות דבר רע כזה. והנה חרה אף המלך על המן לב' סבות (א) לפי שמהו
בחלקלקות דבריו לבלתי אמר לו שכונתו על עש גדול ורב ביהודים, והיה בזה לו כמשענת
קנה רגון אשר נבטחו עליו שיסיב הכל לתועלת הכלל, ונהסוך הוא שאינו חושש נזק המלך;
(ב) על מה שמלאו לבו לשלוח יד במלכה אשר אהבה להכעיסה באבדן עמה, אף כי באמת הסברא
נוטה שלא ידע המן שום דבר ממשפת אסתר ועמה, כי לולא כן, או שלא בקש כלל לנקים
נקמתו, או שהשתדל ודאי לסבב הדברים באופן אחר, וכן לא ידעו כל באי שער המלך עמה
ומולדתה עד המעשה הזה, כמו שזכרנו כבר לעיל, וסרה בזה תלוּת המעתיקים: (ו) והמלך
קם

ה מ ע ר

ז (ה) מי הוא זה ואיזה, יתכן שהם שתי שאלות-מי זה האיש, ואיזה העם אשר בקש לאבד, כי
הוא לא ידע עדיין לא עם אסתר אף לא כי היתה כוונת המן על היהודים, ואשר
מלאו לבו נמשך על האלה הראשונה ודבר בלי סדרים מרוב כעסו.

כִּי־כָלְתָה אֵלָיו הַרְעָה מֵאֵת
 הַמֶּלֶךְ: (ח) וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּבְתֵּי
 הַבַּיִתָּן אֶל־בֵּית־מִשְׁתֵּה הַיַּיִן
 וְהָמֵן נָפַל עַל־הַמִּטָּה אֲשֶׁר
 אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם
 לִכְבוֹשׁ אֶת־הַמַּלְכָּה עִמִּי בְּבֵית
 הַדָּבָר יֵצֵא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְנֵי הָמֵן
 חָפְזוּ: (ט) וַיֹּאמֶר חֲרֻבוּנָה אֶחָד מִן־
 הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־
 הָעֵץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הָמֵן לְמַרְדְּכָי
 אֲשֶׁר דִּבֶּר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עִמּוֹ
 בְּבֵית הָמֵן גְּבִיהַּ הַמַּשִּׁים אָמְרָה

ויאמר

דען ער פֿיר מרדכי אויפֿריכטען לאַססען, דער צום פֿאַרטחייל דעם קעניגס געשפּראַךֿ

כען

ר ש י

(ו) כי כלתה - נגמרה הרעה והשנאה והנקמה: (ח) והמן נופל - המלאך דחפו: על המטה
 אשר אסתר עליה - דרכן היה לישיב בסעודה על לֶדֶן ע"ג המטות כמו שאמר בראש הספר
 מטות זהב וכסף לבני המשתה: הגם לכבוש - לשון תימה הוא לכבוש לאנוס בחוקה כמו ונכבשה
 הארץ: (ט) גם הנה העץ - גם רעה אחרת עשה שהכין עץ לתלות אוהבו של מלך שהגיל המלך
 מסס המות:

ב א ו ר

קב, הראוי וילך אל גינת הניתן כחרגום הארמי, קס ברחמים וכו' ואל לנגחא וכו': כי
 כלתה, נגמרה הרעה והשנאה והנקמה (רש"י), וכן הוא מתורגם אשכנזי: (ח) והמן נופל,
 שהיה מתחנן ומשתחוה לרגליה וכראותו כי שב המלך נפל מרוב פחדו, ודרך הדרש ידוע (ראב"ע),
 והמלך אשר בא לכלל כעס בא לכלל טעות, וסבר כי רוצה לשכנע עם אסתר ולאנסה בחוקה:
 על המטה, דרכן היה לישיב בסעודה על לֶדֶן על גני מטות כמו שאמר בראש הספר מטות
 זהב וכסף לפני בני המשתה (רש"י): הגם לכבוש, וראה מדברי המלך רוב כעסו כי לא אמר
 הגם תכנוש כמדבר להמן, כי מרוב רגזו וכעסו לא יכבדהו עוד לדבר עמו, רק אמר זאת למשרתיו
 הסוככים, הנראה עזות מלך כזה, ולכן הדבר וגו': חשו, המשרתים, וכמו שכתב הראב"ע
 כי כן המנהג אצל מלכי פרס שיכסו את פני מי שבעם עליו המלך, כדי שלא יראנו עוד המלך:
 (ט) לפני המלך, לא אמר הדבר אל המלך עצמו, רק דבר לחכריו באופן שישמעוהו אדוניו,
 ואמר: גם הנה, כלומר אין לחמוה על רעתו כי מורגל הוא בך, וגם עשה עוד רעה
 אחרת שהכין עץ לתלות אוהבו של מלך. ומה נראה שגם שאר עבדי המלך לא אהבהו בעבור
 גאותו, ולכן כנזח השבר עליו גם המה היו בעוכריו. או נאמר שזה הסוד היה בעלטה עם
 המלכה, בדעת חד מן חכריו שהבחנו לעיל:

כי

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַלְהוּ עִלְיִי:
 (י) וַיִּתְּלוּ אֶת־הַמֶּן עַל־הָעֵץ אֲשֶׁר־
 הָכִין לְמַרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ
 שָׁכְכָה: ס ח (א) בַּיּוֹם
 הַהוּא נָתַן הַמֶּלֶךְ אֶת־שׂוֹרוֹשׁ
 לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה אֶת־בֵּית הַמֶּן
 צָרַר הַיְהוּדִים וּמַרְדֳּכָי בָּא
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי־הִגִּידָה אֶסְתֵּר
 מָה הוּא־לָהּ: (ב) וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ
 אֶת־טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֵבִיר
 מִהַמֶּן וַיַּחֲנֶה לְמַרְדֳּכָי וְהַשֵּׁם
 אֶסְתֵּר אֶת־מַרְדֳּכָי עַל־בֵּית
 הַמֶּן: ס (ג) וְהוֹסֵף אֶסְתֵּר
 וְהַדְּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַפֶּל לִפְנֵי
יִמִּי

תרגום אשכנזי קנג

כען. דא זאגטע דער קעניג:
 מאן הענגע איהן זעלבסט דא.
 ראן: (י) אונד, מאן הענגטע
 המן אן דען גאלגען, דען ער
 פיר מרדכי ערריכטען לאס.
 סען, וואדורך דער צארן דעם
 קעניגס זיך וויעדער לעגטע.
 ח (א) נאך אן דיעזעם טאגע
 שענקטע דער קעניג
 אהשורוש דער קעניגין אסתר
 דאז הויז המן'ס פערפאלנער
 דער יהודים; אונד מרדכי
 קאם פאר דען קעניג, דען
 אסתר האטטע איהם געזאגט,
 וואס ער איהר אנגעהערע.
 (ב) דער קעניג צאג אויך ווינען
 זיעגעלרינג אב, דען ער דעם
 המן אבנעהמען לאססען, אונד
 גאב איהן אן מרדכי; אונד
 אסתר זעטצטע דען מרדכי איי
 בער דאז הויז המן'ס. (ג) זיא
 אבער פוהר נאך איממער
 פארט פאר דעם קעניגע צו
 רע.

ר ש י

ח (א) מה הוא לה. איך הוא קרוב לה:

(ג) להעביר

ב א ו ר

ח (א) כי הגידה אסתר, שהוא דודה, מכאן מוכח שלא הזכירה מולדתה עד עתה, ולא היתה מעלמת אותה לו גלחה כבר את עמה: (ב) ויסר המלך, מעל ידו, ויחנה למרדכי והעליהו עיניו על כל השרים ועבדי המלך, כדכתיב כי מרדכי היהודי משנה למלך אשורוש: על בית המן, כי עושר רב היה לו גם עבדים ושפחות כי אין אחר המלך גדול ממנו (ראב"ע): (ג) וחוסף אסתר וגו', הנה השתדלה עתה להסיר ענת המן ועל זה הוזכרה להחיות עכמה למות להבנס אל הסר הפנימית ואם לא נקראת, כי בזולת זה לא הועילו לה מעשה כלל להללת ישראל (הרלב"ג). וכן אמר הרב אבן ימיאל להיות כי היה הדבר קשה ההשגה וכמעט נמוע להשיב אזור דתי פרס ומדי והאגרות החתומות מיד המלך, הוזכרה להוסיף לבוא לפני המלך פעם אחר פעם, וזה טעם ויושט המלך, בכל פעם שהוסיפה לבוא בלי רשות ע"כ. הנה לדעת שניהם

ה מ ע מ ר

ח (ג) וחוסף אסתר, עיין בנאור. אולם לדעתי לא הביאה אסתר את עכמה עתה בסכנה כלל, כי המלך כאשר ראה כי היא השליכה את נפשה מנגד לבוא לפניו והתילתהו בזה מעשות

רָגְלוֹ וְתִבְכֶּךָ וְתַתְּחַנְּנִי לֹא לְהַעֲבִיר
 אֶת־רַעַת הַמֶּן הָאֲנִי וְאֶת
 מַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר הָשִׁב עַל־
 הַיְהוּדִים: (ד) וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ
 לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרָבֵט הַזָּהָב וְתַקֵּם
 אֶסְתֵּר וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
 (ה) וְתֹאמֶר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
 וְאִם־מִצָּאתִי חַן לִפְנֵי וְכִשֶׁר
 הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי
 בְּעֵינָיו יִכְתֹּב לְהָשִׁיב אֶת־
 הַסְּפָרִים מַחְשַׁבְתַּת הַמֶּן בְּיַד־
 הַמֶּדְתָּא הָאֲנִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבְד
 אֶת־הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת
 הַמֶּלֶךְ: (ו) כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי

רעדען, ווארף זיך צו פֿיססען, וויינטע אונד פֿלעהעטע פֿאָר איהם, דאָס ער דיא באַוהייט דעם אנגיטען המן אונד דען אַנשלאַג, דען ער געגען דיא יהודים געפֿאָסט האָט, פֿער־ניכטע. (ד) דער קעניג רייכטע אסתר דען גאָלדענען צעפטער הין, אונד זיא רייכטעטע זיך אויף, שטאַנד פֿאָר דעם קע־ניגע, (ה) אונד שפראַך: ווען עס דעם קעניגע בעלעכט, אונד איך ווירקליך געוואָגענ־הייט פֿאָר איהם געפֿונדען האָבע, דער פֿאָרשלאַג איהם אויך רעכט שיינט, אונד איך אייניגען ווערטה אין זיינען אוי־גען האָבע: זאָ שרייבע מאַן, דאָס יענע בריעפֿע, נאָך דעם גוטדינקען דעם אנגיטען המן זאָהן דעם המדהא געשריע־בען, אַללע יהודים אין דען קעניגליכען לאַנדען אומצו־ברונגען, צוריק גענאָממען ווערדען.

(ו) דען וויא קעננטע איך דאָ אונגליק מיט אַנזעהען דאָ

ר ש י

(ג) להעביר את רעת המן. שלא תתקיים עלתו הרעה:

הנה

ב א ו ר

שניהם ותוסף אינו נמשך עוד אל ביום ההוא, והוא נכון מאוד, כי למה יושיט לה השרביט הזה בשכר היתה לפניו: (ח) אב על המלך טוב, לשמוע בקשתי: ואם מצאתי חן, לתת לי שאלתי: וכישר הדבר, העלה שאני רוצה לתת לו: ואם טובה אני בעיניו, להשגיח על שלומי: להשיב את הספרים, דהיינו לאו להשיב האגרות בעממן אל שוֹן, כי אם להשיב החובן שנהם שלא יעשה, וזה שאמרה מחשבת המן וגו', או יחבן נמ"ש מחשבת המן, שחובן הספרים הי' מחשבתו לכך, ולא מחשבת המלך, ולכן מן הראוי להשיבם, ואין זה נגד דתי פרס ומדי שלא יעבור: אשר כתב, הכתב על סיו, ותרגומו כל"א (דיו ושון געטריעכען העט): (ו) כי איכבה

ה מ ע ר

דבר בליעל ולהביא עליו חרפה, יקרה מאוד בעיניו ונתן לה רשות לבוא בכל עת פנימה, ומה שנאמר בפסוק הבא ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב, זה היה אך סימן להקימה מן הארץ, ולכן נאמר כאן ותקם אסתר ולעיל (ה'ב') ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט. ואחם

מגלת אסתר ה

תרגום אשכנזי קנר

דאז מיינעם פֿאַלקע ווידער-
פֿעהרט! וויא דען אונטער-
גאנג מיינער פֿאַמיליע זעהען,
אונד עם ערטראַגען! (ז) דאָ
זאָגטע דער קעניג אַחשוּרוּשׁ
צו קעניגין אַסתר אונד צו
דעם יודען מרדכי: איך האָ-
בע שאָן דאָ הויז המן'ס אַן
אַסתר געגעבען, נאָכדעם מאַן
איז אַן איינען גאַלגען גע-
הענגט, בלאָס דאַרום, דאַס
ער זיך אַן דיא יְהוּדִים פֿער-
גריפֿען. (ח) איהר אַבער
שרייבט אים נאַמען דעם קע-
ניגס, וואָס אייך פֿיר דיא
יהודים גוט דינקט, אונד בע-
זיעגעלט עם מיט דעם קעניג-
ליצען אינוועגעל; דען יענעם
שרייבען, דאָ איינמאַהל אים
נאַמען דעם קעניגס געשריע-
בען, אונד מיט דעם קעניגלי-
צען אינוועגעל בעלעגט איזט, איזט נון שאָן ניכט צוריק צו געהמען. (ט) אַלסבאַלד וואָר-
דען

בְּרַעָה אֲשֶׁר-יִמְצֵא אֶת-עַמִּי
וְאִיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּאֶבְדֹן
מוֹלֶדְתִּי: ס (ז) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרֶשׁ לְאַסְתֵּר
הַמַּלְכָּה וּלְמַרְדֳּכֵי הַיְהוּדִי הִנֵּה
בֵּית-הַמֶּן נִתְּתִי לְאַסְתֵּר וְאֶתֹז
תְּלוּ עַל-הָעֵץ עַל אֲשֶׁר-שָׁלַח
יְדוֹ בַּיהוּדִים: (ח) וְאַתֶּם כְּתֹבוּ
עַל-יְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם
בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְהִתְמוּ בְּטַבַּעַת
הַמֶּלֶךְ כִּי-כָתַב אֲשֶׁר-נִכְתַּב
בְּשֵׁם-הַמֶּלֶךְ וְנִחַתּוּם בְּטַבַּעַת
הַמֶּלֶךְ אֵין לְהֵשִׁיב: (ט) וַיִּקְרְאוּ
יִמֵּר י'

ר ש י

(ז) הנה בית המן וגו'. ומעתה הכל רואים שאני חפץ בכם וכל מה שתאמרו יאמינו הכל
שמאיתי הוא לפיכך אין לריבין אתם להשיבם אלא כתבו ספרים אחרים כטוב בעיניכם: (ח) אין
להשיב. אין נאה להשיבו ולעשות כתב המלך בזויף:

(ט) ככתבה

ב א ו ר

איכבה וגו', אלא ודאי אמות מחמת לער, ולכן אס טובה אני בעיניו וגו': (ז) הנה נחתתי
וגו', כלומר מה שהיה בידי לעשות כבר עשיתי, במה שנתתי בית המן לאסתר ואותו תלוי
וגו', כי עי' מסורסם ונגלה שאינו מרפון המלך לזרור את היהודים, אמנס יותר אין בידי
לעשות, כי הכתב הראשון אשר נכתב וגו' אין עוד להשיב, כי קן דתי פרס ומדי ולא יעבור:
(ח) ואחם כתבו, כפילת הכנוי לעורר על ההיפך, כידוע מס' נתיבות השלום להרמב"מ ז"ל,
כלומר אני לא אוכל לעשות עוד דבר, אבל אתם כתבו כתב שנית וגו', וכדאי שזה יועיל לכם,
עי"מ

ה מ ע ר

(ח) ואחם כתבו, כי אס אתם תכתבו בשמי יי' להדבר כי מרדכי היהודי משנה למלך, וגם המלכה היא
מעם מרדכי (כי נוסח הכתב היה: אחשוורוש המלך כזה למשנהו ולמלכה לכתוב בשמו) כל השרים
והפחות יראו משלות יד ביהודים ושתדלו להגן בעדם.

וישלח

ספרי המלך בעת ההיא
 בחדש השלישי הוא החדש סיון
 בשלושה ועשרים בו וכתב
 ככל אשר צוה מרדכי אל
 היהודים ואל האחשדרפנים
 והפחות ושרי המדינות אשר
 מהדו ועד כוש שבע ועשרים
 ומאה מדינה ומדינה וכתב
 ככתבה ועם ועם כל שנו ואל
 היהודים ככתבם וכל שונם:
 (י) וכתב בשם המלך אחשורש
 ויהתם בטבעת המלך וישלח
 ספרים ביד הרצים בסוסים

דען דיא געהיימשרייבער דעם
 קעניגס נאך אום דיעזעלבע
 צייט, אלס אס דרייא אונד
 צוואנציגסטען טאג דעם דריט
 טען מאנאטס, דעם מאנאטס
 סיון בערופען, אונד אללעם נייע
 דערנעשריעבען, וואס מרדכי
 אויפטרוג אן דיא יהודים, סא
 מראפען, פאשאס אונד פאר
 שטעהער דער לענדער, פאן
 הודו ביז כוש, הונדערט אונד
 זיעבען אונד צוואנציג לענדער,
 פיר יערעס לאנד נאך זיינער
 שריפטארט, אונד פיר יעדעס
 פאלק נאך זיינער שפראכע;
 אויך אן דיא יהודים נאך איה
 רער שריפט אונד מונדארט,
 (י) מיט דעם נאמען דעם קע
 ניגס אונטערשריעבען, אונד
 מיט דעם קעניגליכען אינויע
 געל בעויעגעלט, וואורדען די

זע בריעף אבגעשיקט דורך רייטענדע באטען אויף שנעללפסיגען ראססען, דראמער
 רען

ר ש י

(ט) ככתבה - באותיות שלה: כלשונו. הוא הדבור: (י) ביד הרצים - רוכבי סוסים שזוה להם
 לרוץ

ב א ו ר

עי"מ שהקדמתי לעשות בעצורכס: (ט) בעת ההיא בחודש השלישי, אמר הרלכ"ג וז"ל ירמה
 לרוב כעסו של המלך על דבר המן לא השתדלה אסתר לבוא לפניו עד אחר זמן יתכן בו שתשוך
 חמת המלך, או אולי המתינה עד ראותה אס תקרא לפני המלך, וכאשר ראתה שעבר זמן רב
 ולא נקראה הוכרחה להחיר עצמה למיתה להשיב מחשבת המן, או נתקבלו אלו שתי הסבות ע"כ,
 או שהמשיך הזמן בעבור שהיתה נריכה ללכת פעמים רבים אל המלך, מטעם שזכרו לעיל (פ'
 ג'): (י) ויכתוב, ויחתום וישלח ספרים, כדלעיל (ג' י"ב): הרצים בסוסים וגו', הנה זכר
 הכתוב ד' שמות של חיות, ולדעת המפרשים אינם כי אס ב' או ג' מינים. כי לדעת הרלכ"ג
 רוכבי הרבש מבאר הרצים בסוסים, להיות הרכש ממין הסוסים יותר קלי המרון כמוכח בספר
 מלכים

ה מ ע מ ר

(י) וישלח ספרים, עיין בבאור. והנה ידוע כי בארץ מיסור אין כסוס לקל המרון, אך בהרים גבוהים
 הפרד טוב ממנו, כי הוא ילעד בעת, יעלה הרים ירד בקעות ולא ימעדו קרסוליו; אולם בארץ
 מדבר מקום ירבה החול, לגמל יתר שאת מכלס; ולזה בחרו בשלשה מינים האלה ושלחו כל איש
 אל ארץ הנאותה כעבד הנהמה אשר הוא רוכב עליה.

מגלת אסתר ח

רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחֻשְׁתָּרָנִים בְּנֵי
הַרְמָקִים: (יא) אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ
לַיהוּדִים | אֲשֶׁר בְּכָל־עִיר־וְעִיר
לְהִקְהֵל וְקָעֵמֵד עַל־נַפְשָׁם
לְהַשְׁמִיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־
חַיִּל עִם וּמְדִינָה הַצָּרִים אֹתָם
מִן־וְנָשִׁים וּשְׁלָלָם לְבוֹז: (יב) בְּיוֹם
אֶחָד בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ
אֲחֻשְׁוּרוֹשׁ בְּשָׁלוּשֶׁה עֶשְׂרֵה לַחֹדֶשׁ
שְׁנָיִם־עֶשְׂרֵה הוּא־הַחֹדֶשׁ אֲדָר:
(יג) פִּתְשָׁגֹן הִכְתָּב לְהַנְיָחַן נֶתַח

בכל

ד ש י

חרגום אשכנזי קנה

רעו אונד מוילטהירען, (יא) דאס
דער קעניג נעהמליך אללען
יהודים אין יעדער שטאדט
פרייא געגעבען, צור ערהאל-
טונג איהרעס לעבענס צוזאם-
מען צו טרעטען, אונד דיא
צוזאמען- געראטטעטען יע-
דעס פאלקעס אונד לאנדעס,
דיא זיא פיינדזעליג בעהאנג-
דעלן, זאממט ווייבער אונד
קינדער אומצוברינגען, צופער-
טילגען אונד אויסצוראטטען,
אונד איהרע גיטער צו פליג-
דערן, (יב) אויף איינען טאג
אין אללען לאנדען דעס קעניגס
אחשורוש; נעהמליך דען דריי-
צעהנטען טאג דעס צוועלפטען
מאנאטס, דעס מאנאטס אדר.
(יג) איינע אכשריפט דיעזעס
שרייבענס זאללמען אין יעדעם
לאנג

לרוץ: האחשתרנים. מין גמלים הממהרים לרוץ: (יא) ושללם לבז. כאשר נכתב בראשונות
ובזוה לא שלחו את ידם שהראו לכל שלא נעשה לשום ממון: (יג) פתשגן. איגרת מפורש:
מזכרים

ב א ו ר

מלכים, וכן לדעת הראב"ע שאמר טעם הרכש מרכוש המלך שאין כמותם, ולדעת הרב אבן
יחיאל הורכבו על שני מיני סוסים, גם המלומדים לכך הם הרכש, גם שאינם מלומדים, כי
לרוב הנחילה לקחו מכל הנא בידם. ובזה האחשתרנים בני הרמנים הסכימו שלשתן שהם הפרדי'
בני הסוסיא, כי רמכא בלשון ערבי היא הסוסיא בל"ק; ואמרו עוד שבני הסוסיות חוקים
שבני האתונות, ומתמידים מאוד בהליכה בלי עיפות, והרב אבן יחיאל אמר עוד שטעם אהב
גדול הערך וחרין תרגום שנים, והוא הפרד היוכל מב' מינים הסוס והחמור ע"כ. אמנם לדעת
רש"י ז"ל הוא מין גמלים הממהרים לרוץ, והם מזויס בארץ פרס ונקראו בלע"ז (דרהשערור).
ויתכן לפרש המאמר כזה, הרמנים בסוסים הוא שם כלל, לאמור שהיו הרמנים רוכבים ולא
הולכים, וכן נראה דעת רש"י, באמרו ביד הרמנים, רוכבי סוסים שזוה להם לרוץ ע"כ, ואח"כ
פרט ג' מינים, דהיינו שהיו רוכבי הרכש, ורוכבי האחשתרנים, ורוכבי בני הרמנים, וכן הוא
מתורגם אשכנזי: (יא) אשר נתן המלך, רשות ליהודים לעמוד על נפשם, כי מתחלה אחר
הדת הראשונה לא עמד בהן רוח כלל לעמוד נגד אויביהם, אף כי אם עמדו לא היה מועיל להם,
בעבור רוב עטי המלך גם חילו הרב שהיו קמים נגדם, אבל עתה אחרי שנתלה המן בעבור
עלתו ונודע שחיים אבוד היהודים בטבעת המלך שלא מדעתו, ואסתר ומרדכי נושאי קן בעיני
המלך, הנה חיל המלך ורוב עמו ימציבו את ידם מדבר הזה, ויקל להם לשלוט בהמעשים אשר
משנתחם אותם יעשו בפרהסיא נגד רכון המלך, ויתלו סרחונם בהדת הנתנה ע"י המן, וביותר
כשהם מובטחים בשם המלך שלא יענשו על הריגתם, אבל גם הורשה להם לעשות כם כרכונם
אף שללם לבזו להיותם מורדים במלכות, אחרי שנודע להם שאינו באמת מרכון המלך לחרור
את

בְּכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה גְלוּי לְכָל־
הַעַמִּים וְלִהְיוֹת הַיְהוּדִים עִתּוּדִים
לַיּוֹם הַזֶּה לְהַגְקֵם מֵאִיְבֵיהֶם:
(יז) הַרְצִים רֹכְבֵי הַרְכָּשׁ
הָאֲחֻשְׁתְּרָנִים יֵצְאוּ מִבְּהֵלִים
וְדַחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ וְהַדַּת גְּתָנָה
בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה: ס (טו) וּמֶרְדֵּכִי
יֵצֵא וּמִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבּוֹשׁ
מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְהוֹר וְעֵטְרַת זָהָב
גְּדוּלָּה וְחֻכְרִיָּן בּוֹץ וְאַרְגָּמָן
וְהַעִיר שׁוֹשֵׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה:

לאנדע, אלס איין עריקט, עפֿ-
פענטליך פֿיר אללע אונטער-
טהאנען אויסגעגעבען ווער-
דען: אונד דאמיט אויך דיא
יהודים אויף דיעזען טאג פֿאר-
בערייטעט זיין מעגען, פֿאן
איהרען פֿיינדען ראַכע צונעה-
מען. (יז) דיא איילבאָטהען
אויף מויל אונד ראַס, גינגען
אויסערסט שנעלל מיט דען
קעניגליכען בעפֿעהלען אַב,
אונד דאָ עריקט וואורדע אין
דער רעוידענץ שושן אויסגע-
געבען. (טו) אויך קאַם מרדכי
פֿאַם קעניגע הערויס אין איי-
נעם קעניגליכען געוואַנדע,
דיממעלבלויא אונד ווייס, איי-
נעם ברייטען גאַלדענען גורט,

אונד איינעם בונד פֿאן ביסום אונד פורפור, אונד דיא שטאַדט שושן פֿראַהלאַקטע
אונד

ר ש י

(יז) מכוהלים. ממהרים אותם לעשות מהרה לפי שלא היה להם מנאי שהיה להם להקדים
ליום הראשונים ולהעבירם: (טו) ותכריך בן. מעטה בן עליה העשוי להחטף:

ב א ו ר

את היהודים: (יג) גלוי לכל העמים, כדי שלא יסמוכו עוד על הכח הראשון, ולהיות גם
היהודים וגו': (יז) רוכבי הרכש האחשתרנים, לא יזכור הכתוב כאן כי אם ב' מינים,
וראה מזה כאלו גם בני הרמכים דלעיל הוא תואר לאחשתרנים, כטעם שהבאנו לניל מפי
ק"ת המסורשים, ואפשר שגם הנמלים זכר רש"י היו מורכבים עם סוסיות, או שהכתוב מקרי
ולא זכר באמת כי אם קתם: (טו) ועטרת זהב גדולה, יש להתבונן שכל הספר כשהוא זוכר
עדי המלך שבראשו יבנהו בשם כתר, וכאן אמר עטרת, גם אם התכריך הוא אדרת (כדעת
רש"י והראב"ע), מה ראה להביא העטרת בין הלבוש והתכריך, אבל יהיה מקומה אחרי שניהם,
ואם שהתכריך הוא קשט הראש כדעת הרלב"ג אין שם מקום לעטרת זהב כלל. והרב אכן יחייא
אמר שאין לחשוב כי העטרת היתה נחונה על ראשו כי לנצודה לא יכולה, אבל היה באוהל הנקרא
בלשונם (בטורטין), אשר לה ד' עלים מד' ראשיות ומוליכים אותה ד' אנשי מד' קנותיה, והיתה
מכוסה מבין וארגמן, ועל האוהל היתה תקועה עטרת זהב גדולה, אשר היתה סובבת ועוטרת
את כל האוהל ע"כ, ויחורגם ח"כ עטרת בל"א (קפוזן), אמנם לא משמע תואר התכריך היה מלאן
הכתוב והוא דחוק מאוד, ולכן ייתר נכון לפרשו על המחנורת הסובב את כל הגוף (דער גירטען),
או כטעם סוחרת שהביא המתרגם הארמי לעיל, ומוסב על הלבוש שהיה מוקף זהב על כל גולוי,
ויחורגם בל"א (ויט ברייטען גאָדענען טרעסעטען), וטעם שם תכריך נכון כדעת הרלב"ג ו"ל
אחזב שזה התכריך היה על ראשו והיה משז ובגד אדום ע"כ, וכמו המנפת שיעטמו בו
יוצאי המזרח את ראיהם, ונקרא בלע"ז (טורכטן, בונד): והעיר שושן צהלה ושמחה, אף

ה מ ע מ ר

(טו) והעיר שושן צהלה שמחה, אם גם לא מאהבת מרדכי, הן משאנת המן, כי אין ספק
שבדון

חרגום אשכנזי קנו

אונד וויכצטע . (טז) בייא דען
יהודים וואר ערלייכטונג אונד
פריידען = פעסטע אונד וואנגע
אונד העררל כקייט פאללאוף.
(יז) זא אויך אין יעדעם לאנדע
אונד אין יעדער שטאדט,
וואהין דער קעניגליכע וויללע
אונד זיין בעפעהל געלאנגטע,
וואר פריידע אונד וואנגע בייא
דען יהודים, אונד וואהללע-
בען אונד פעסטטאגע. יא,
פיעלע פאן דען פעלקערן דעם
לאנדעס היעלטען זיך צו דען
יהודים, דען דיא פורכט פאר
דענועלבען וואר איבער זיא
געפאללען.

ט (ח) אס דרייאצעהנטען
טאגע דעם צוועלפ-
טען מאנאטס, דעם מאנאטס
אדר, דא דער וויללע דעם
קעניגס אונד זיין בעפעהל צור אויסאיכונג געלאנגען זאלטען; דער טאג, אן וועל-
כעם דיא פיינדע דער יהודים געהאפפט, נאך וויללקיהר איבער זיא צו שאלטען, אונד
עם

(טו) לַיהוּדִים הִיטָה אֹרֶה וְשִׂמְחָה
וְשִׁשָּׁן וַיִּקְרָ: (יז) וּבְכָל־מְדִינָה
וּמְדִינָה וּבְכָל־עִיר וְעִיר מְקוֹם
אֲשֶׁר דִּבְרַ־הַמֶּלֶךְ וּדְתוֹ מֵגִיעַ
שִׂמְחָה וְשִׁשָּׁן לַיהוּדִים מִשָּׂחָה
וַיּוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמִּי הָאָרֶץ
מִתִּיּהָדִים כִּי־נִפְלַ פְּהוֹד־הַיהוּדִים
עֲלֵיהֶם: ט (ח) וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר
הַדָּשׁ הוּא־הַדָּשׁ אָדָר בְּשָׁלוּשָׁה
עֶשֶׂר יוֹם בּוֹ אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר־
הַמֶּלֶךְ וּדְתוֹ לְהַעֲשׂוֹת בַּיּוֹם אֲשֶׁר
שָׁבְרוּ אִיבֵי הַיהוּדִים לְשָׁלוֹם

בהם

קעניגס אונד זיין בעפעהל צור אויסאיכונג געלאנגען זאלטען; דער טאג, אן וועל-
כעם דיא פיינדע דער יהודים געהאפפט, נאך וויללקיהר איבער זיא צו שאלטען, אונד

ר ש י

(יז) מתיקדים . מתגיירים :

ועושי

ב א ו ר

אזר העמים שבה חוץ מהיהודים, כי אס גס לא היו שמחים באמת, היו מראים עכמס כשחמים
כי נפל סחד מרדכי עליהם: (טו) ליהודים היתה אורה, אמרו שהוא לשון להלה כי בעת
הברות ידמה לאדם כאלו הוא בחושך, וחד מן חכמים אמר שענינו אורה ממש שהדליקו אבוקות
גס נרות רבות לפרסומי ניסא, וכמו שהמונה עוד בימינו בעת שמחה גדולה, וכן הוא מתורגם
אשכנזי: ויקר, שהיו מכבדים אותם העמים בעבור גדולת מרדכי בבית המלך (הרלב"ג):
(יז) מתיקדים, קלתם פרשוהו מתגיירים, וקלתם אמרו טעמו כעס יש מתעשר ואין כל,
והטעם הובן שהיו מראים עכמס כשמתחם כאלו הם יהודים, וזה שאמר הכתוב שמחה וששון
ליהודים משתה ויום טוב, וגס רבים מעמי הארץ מתיקדים, כלומר מתהנים בזה הדרך, עשו
שמחה ומשתה ויום טוב וכמו שאמרנו לעיל:

ונדפיד

ה מ ע ר

שבדוקן לבו וגאון רוחו הראשע לעשות, ואויביו רבו כנראה מספורים הקודמים; גס היתה
אסתר נושאת מן בעיני כל רואיה, וחשבו אס דודה אשר היתה באמנה איתו הוא משנה לשלך,
יקל עולם ויעשה משפט ונדקה בארץ.

עס דאָהין אומגעקעהרט וואָר-
 דע, דאָס דיעזע מיט איהרען
 פֿינדען נאָך וויללקיחר שאל-
 טען קאָנטען: (ג) פֿערזאַמ-
 מעלטען זיך דיא יוהדים אין
 איהרען שטערטען, אין אל-
 לען לאַנדען דעס קעניגס
 אחשוורש, חאַנד צו לעגען אַן
 אַללע, דיא איהר אונגליק
 וואָללטען; אונד ניעמאַנד בע-
 שטאַנד פֿאַר איהנען, דען
 איהרע פֿורכט וואָר איבער אל-
 לע פֿעלקער געפֿאַללען; (ג) אויך
 אַללע פֿירשטען דער לענדער,
 דיא סאַטראַפען, דיא פֿאַ-
 שאַס, אונד אַללע דיא דען
 קעניגליכען עמטערן פֿאַרשטונ-
 דען, ערהאַבען דיא יוהדים,
 וויל דיא פֿורכט פֿאַר מרדכי
 איבער זיא געפֿאַללען וואָר;
 (ד) דען מרדכי וואָר זעהר
 אַנגעזעהען אים הויזע דעס קע-
 ניגס, אונד זיין רוף פֿערבריי-
 טעטע זיך דורך אַללע לאַנדע,
 דאָס דיזער טאַן אימער גרע-
 סער ווערדע: (ה) זאָ דאָס דיא
 יוהדים

בָּהֶם וְנִהְפּוֹךְ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלַט
 הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשֵׁנֵי אֵיהֶם:
 (ג) נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם
 בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרֹשׁ
 לְשַׁלַּח יָד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָּם וְאִישׁ
 לֹא־עָמַד בְּפָנֵיהֶם כִּי־נִפְל פְּתוּדָם
 עַל־כָּל־הָעַמִּים: (ג) וְכָל־שָׂרֵי
 הַמְּדִינֹת וְהָאֲחַשְׁדָּרָפָּנִים
 וְהַפְּחֹת וְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
 לַמֶּלֶךְ מִנְּשָׂאִים אֶת־הַיְהוּדִים
 כִּי־נִפְל פְּתוּדָם מֵרַדְכֵי עֲלֵיהֶם:
 (ד) כִּי־גִדּוֹל מְרַדְכֵי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ
 וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינֹת
 כִּי־הָאִישׁ מְרַדְכֵי הוֹלֵךְ
 וְגִדּוֹל: (ה) וַיְכֹן הַיְהוּדִים

בכל

ר ש י

ט (ג) ועושי המלאכה. אותם שהיו ממונים לעשות לרכי המלך:

עשרת

ב א ו ר

ט (א) ונהפוך הוא, ידבר, על משקל ונשלוח ונחטום: (ב) ואיש לא עמד בפניהם,
 קלתם חסנו היות הטעם שלא קם איש נגדם והם הרגו כל מי העולה על רוחם
 שהיא מאויביהם, אבל באמת לא היה להם רשות כ"א להקהל לעמוד על נפשם, ולא להשמיד כי
 אם הכריזו אותם, וטעם המאמר שכן הקמים נגדם לא עמד איש זמן רב כי אם נפל במלחמה, כי אף
 שמשנא' הסכימו ללחום נס, מ"מ לא היה בהם עוד רוח כי נפל פחד היהודים עליהם, וכן
 כתיב (יהושע כ"א) ואיש לא עמד בפניהם מכל אויביהם, שכן הידוע שלחמו נגדם: (ג) ועושי
 המלאכה, אותם שהיו ממונים לעשות לרכי המלך (רש"י), וכן הוא מתורגם: (ד) כי גדול
 מרדכי וגו', אין הטעם כמובן, אבל שער הכתוב שחמו שפלו פחדו על הקרובים לפי שראו
 גדולתו בבית המלך, כן נפל גם על הרחוקים, כי שמעו הולך בכל המדינות שהאיש מרדכי הולך
 וגדול, וידוע שזה אהר מהוראת מלת כי: וגדול, שם הפועל מבנין הקל, והנה הוא נכנס
 התואר (הרצ"ב ע) ואינו נראה, כי אולי כן ה' כתוב הולך וגדול כמו הולך וחסור, אבל הוא
 תואר גכידא כגם הקידם: (ה) ויכו היהודים, לפי שטעם הכאה אינו מוכח המיתה דוקא
 כי אם הנכות לבד, וכמו תיבת (טומאען) כל"א, לכן הוסיף לנאר שהכוס מכת חרס והכג ואבדן,
 כ"ל

בְּכָל־אֵיבֵיהֶם מִכַּת־הַדָּב
וְהָרַג וְאַבְדָּן וַיַּעֲשׂוּ בְשֵׁנֵיהֶם
כְּרִצּוֹנָם: (ו) וּבְשׂוֹשׁוֹן הַבִּירָה הָרָגוּ
הַיְהוּדִים וְאַבְדוּ חֲמֵשׁ מְאוֹת
אִישׁ:

פֶּרֶשְׁנֵדְחָא
דְּלַפּוֹן
אֶסְפַּחָא:
פּוֹרְתָא
אֲדִלְיָא
אֲרִידְתָּא:
פֶּרְמִשְׁתָּא
אֲרִיסִי
אֲרִידִי
וַיִּזְחָא:
(ז) וְאַתָּה ו
(ח) וְאַתָּה ו
(ט) וְאַתָּה ו
(י) וְאַתָּה ו
עֲשֶׂרְתָּ שׁ וַיִּזְחָא

חרגום אשכנזי קנו

יהודים איבעראלל איהרע
פיינדע שלוגען, זיא מיט דעם
שווערדטע ניערערמעטצעל-
טען, אונד אויסראטמעטען,
אונד מיט איהרען ווידערזא-
כערן נאך וויללקיהר פערפעה-
רען. (ו) אין דער רעזידענץ-
שטאדט שושן האטמען דיא
יהודים אומגעבראכט אונד
ניערערנעמעטצעלט פיינף הונ-
דערט מאן. (ז) זאממט
פרשנדחא,
דלפון
אונד
אספחא;
(ח) פורתא,
אדליא
אונד
ארידתא;
(ט) פרמשתא,
אריסי,
אונד
ארידי
וויזחא,
(י) דיא צעהן זעהנע המים
זאון המדחאים, פערפאלגער
דער יהודים; אבער אן דיא
בייטע לענטען זיא ניכט האנד
אן

בְּנֵי הַיָּמִן בְּן־הַמְּדַחָא צָרַר
הַיְהוּדִים הָרָגוּ וּבִבְזָה לֹא שְׁלָחוּ
ח' זעירח • ו' רבמי • ז' זעירח • כסוף כדף

ר ש י

(י) עשרת בני המן. ראיתי בסדר עולם אלו עשרה שנתנה על יהודה וירושלים כמו שכתוב בספר עזרא ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שנתנה על יהודה וירושלים. ומה הוא השטנה לבטל העולים מן הגולה כימי כורש שהתחילו לבנות את הבית והלשינו עליהם הכותי והחזילום וכשמת כורש ומלך אחשורוש והתנשא המן דאג שלא יעסקו אותן שביושלים בבנין ושלחו בשם אחשורוש לשרי עבר הנהר לבטלן: ובזה לא שלחו את ידם. שלא יתן המלך עין נרה בממון: ואת

ב א ו ר

ר"ל שלא שנקו חיים לאחד מהמנוכחים, כי לפי ששרי המדינות היו מנשאים אותם ואינם מוחים בידם כלל, ואפשר שגם מסעדים אותם באנשי לבא, היו לאל ידם לעשו' באונאיה' כרצונם, כי לולי כן אפשר שהיו השרים עושים פירה ביניהם אחרי הנכות, וזה טעם ההמשך וכדמתורגם אשכנזי. וטעם בכל אויביהם, בכל מקום שנקהל: (י) ובבזה לא שלחו את ידם, יתכן שכמו שהי' כתוב אל האחדרפנים ושרי המדינות ושללם לבזו, כן כזה מרדכי לכתוב אל היהודים שלא לשלח

אז • (יא) נאך אנדיעזעם טאג
 געקאם דיא אנצאהל דער אין
 דער רעזידענץ שושן ערשלאג
 גענען פאר דען קעניג • (יב) דא
 זאגטע דער קעניג צור קעניג
 גין אסתר : אין דער רעזידענץ
 שושן האבען דיא יהודים אום
 געבראכט אונד ניערערגע
 מעטצעלט פינף הונדערט מאן
 זאממט דען צעהן זעהנען
 המקים : וואס האבען זיא ניכט
 ערשט אין דען אנדערן פראג
 פינצען געטהאן ? — וואס פער
 לאנגסט דוא נון פערנער ?
 עם זאלל בעוויליגט ווערדען
 וואס ווינשעסט דוא נאך ? עם
 זאלל געשעהען ! (ג) אסתר
 ערווערעטע : ווען עם דעם
 קעניגע זא געפעלליג, זא ווערדע אויך

את־יָדָם: (יא) בַּיּוֹם הַהוּא בָּא
 מִסְפֵּר הַהַרְוֵגִים בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: (יב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה
 הֲרָגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְדַּחְמֵשׁ מֵאוֹת
 אִישׁ וְאַתְּ עֲשֵׂרֶת בְּנֵי־הָמֶן בְּשָׂרָה
 מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ וּמָה־
 עָשִׂיתְךָ וַיִּנְתֵּן לָךְ וּמָה־בִּקְשָׁתְךָ
 עוֹד וְתַעֲשֵׂ: (ג) וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר
 אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנְתֵּן גַּם־
 מָחָר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן

לעשות

לעשות
 קעניגע זא געפעלליג, זא ווערדע אויך אויף מאַרגען דען יהודים פֿרוי א געגעבען נאך
 היי

ב א ו ר

לשלות יד בהבזה, כדי שלא יחדשו שהרגו גם אנשים נקיים שאינם מאויביהם רק לבזו ממונם
 ורכושם, אבל עתה יראה בנרדף שאין כונתם כי אם לעמוד על נפשם. גם לא מזינו שהרגו
 טף וגו' מזכיריהם אף שהורשה להם לעשות כן, וקצתם אמרו שזה טעם הרגו ואבד, ואינו
 מוכח, ואולי הו' כן לא סתמו הכתוב: (יב) מה שאלתך עוד שתיש, ויהי' א"כ חרגומו כל"א (וואס פֿערלונגסט
 מה שאלתך עוד שיתן לך, ומה בקיחך עוד שתיש, ויהי' א"כ חרגומו כל"א (וואס פֿערלונגסט
 דוא נאך דען דיר געטטעטטעט ווערדע? וואס ווינטעסט דוא נאך דען געטעהע?) : (ג) ינתן גם
 מחר, יראה מתוכן הדברים שבעיר הבירה עכמה אשר שם מושב המלכות לא העיו איש לרום את

י

ה מ ע ר

ט (ג) וחומר אסתר, החכם המבאר הביא רא' כי בשוּשן לא נלחמו כלל עם היהודים,
 אך הם הרגו בשונאיהם יען לא חזר פה לעמוד על נפשם; אולם בדת הגתנה מסורס
 לעמוד על נפשם, ולא מזינו כי היתה לשוּשן דת אחרת; לזה יראה לי כי הענין כך הוא, כי אך ביום
 שלשה עשר הורשה ליהודים לעמוד על נפשם ולהגקס מאויביהם, יען ביום הזה לא היה בידי
 האופטים לעזור בעם אשר ירלו לשלוחיד ביהודים, כי כבר ילא דבר המלכות באגרות הראשונות,
 אולם מיום ההוא והלאה לא הותרה ליהודים לקחת נקמתם מהגוררים, אך כל איש אשר הרע
 להם יסרו אותו האופטים, כי אמר שהדת נתנה ליום שלשה עשר דווקא, אבל בשוּשן קרית מלך
 רב רבו נה אנשים פוחזים ורקים ופריכי העם, ופחדה אסתר אולי יתקשרו יחדיו על היהודים
 ביום מחר ולא יהיה ידי האופטים משיגות להקים את סער רגשם לדממה, ולכן בקשה לתת רשות
 ליהודים

תרגום אשכנזי קנה

הייטיגער ווייזע צו פֿערפֿאַה־
 רען; אונד דיא קערפערדער
 צעהן זעהנע המון'ס הענגע
 מאן און יענען גאלגען. (יד) דער
 קעניג זאגטע, דאס זאָ גע-
 טהאן ווערדען קענען. דאָרויף
 וואורדע דאָ עדיקט אין שושן
 אויסגעגעבען, אונד דיא צעהן
 זעהנע המון'ס וואורדען אויפֿ-
 געהענגט. (טו) דיא יהודים
 צו שושן פֿערזאממעלטען זיך
 אלזא אויך אס פֿיערצעהנטען
 טאג דעם מאנאטס אדר, אונד
 טערטעטען דאָזעלכסט נאָך
 דרייא הונדערט טאָן, און דיא
 בייטע אבער לעגטען זיא ניכט
 האנד און. (טז) דיא איבריגען
 יהודים אין דען לענדערן דעם
 קעניגס פֿערזאממעלטען זיך,
 צור ערהאלטונג איהרעם לע-

לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם וְאֵת עֲשֵׂרֶת
 בְּנֵי־הַמֶּן יִתְּלוּ עַל־הָעֵץ:
 (יד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהַעֲשׂוֹת כֵּן
 וַתִּגְתֶּן דָּת בְּשׁוּשָׁן וְאֵת עֲשֵׂרֶת
 בְּנֵי־הַמֶּן תְּלִו: (טו) וַיִּקְהֲלוּ
 הַיְהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוּשָׁן גַּם בַּיּוֹם
 אַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אָדָר וַיִּהְרֹגוּ
 בְּשׁוּשָׁן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וּבְבִנְיָה
 לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: (טז) וְשָׂאֵר
 הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמִדְיָנוֹת הַמֶּלֶךְ
 נִקְהְלוּ וַעֲמַד עַל־נַפְשָׁם וְנוֹחַ
 מֵאִיְבֵיהֶם וְהִרְוֹג בְּשַׁנְאֵיהֶם

חמשה

יתיקו'

בענם, אונד זיך רוהע פֿאן איהרען פֿיינדען צו שאַפֿען, (זיא ערשלוגען פֿאן איהרען פֿיינדען

פֿינף

ר ש י

(יג) ואת עשרת בני המן יתלו על העץ. אותן שנהרגו: (יד) ותנתן דת. נגזר חוק המלך: השמים

ב א ו ר

ידו נגד היהודים, ואותן האגסים שהרגו היו ממספחת המן וקרוביו ומיודעיו, ונודעים כלם
 לנוררי יהודים, אשר לא ינחו ולא יסקוטו עד שינקמו נקמת אציהם, ולכן היחה לריבה אסתר
 לשאול מאת המלך מיתת נלן. וכן אמר המחרגם הארמי חמש מאות גוברין כלהון רופילין
 מדבית עמלק, ולהלן תלת מאה גוברין מדבית עמלק. גם לא מלינו באנשי שושן מאשר לצמוד
 על נפסם, אבל בשאר המדינות נקהלו ועמוד על נפסם, בלבד נגד הקמי' עליהם לנרור:
 כדת היום, כמנהג וסדר היום, וכמבואר לעיל (א' ח'): יתלו על העץ, בה"א הידועה,
 כלומר על העץ שהכין אביהם, כי שם מקום לבלן בהיות גבוהתמים אמה, והעצם להפזיז
 האויבים הנשאים, אס נשאר עוד אציה מהם: (טו) ושאר היהודים, נקהלו ביום שלשה
 עשר לבד למלחמה ונחו ביום ארבעה עשר בן הוא המשך הכתובים, ואמר אנב גררא שהם
 בכלל הרגו בשונאיהם וכו', ודינו אס בן כמאמר מוסגר, וכן הוא מתורגם: ועמוד,
 ונוח, והרוג, ועשה, כלם שמות פעלים הם:

על

ה מ ע ר

ליהודים גם מחר לעמוד על נפסם. ומה שהרגו בני המן אף שלא נראה כי עמדו נגדם, הנה
 המה היו הפקר וכל מולאס יהרגם, כדרך בארלות הקדם בבני מורד במלכות. על העץ, אמר
 המבאר בה"א הידועה כלומר על העץ שהכין אביהם וכו'. ואין דבריו מוכרחים שכן מלינו ואת
 מלך העי תלה על העץ (יהושע ח' כ"ח), והכוונה העץ אשר מיוחד לתלות עליו כי עץ הוא
 שם עלם כללי.

חמשה ושבעים אלף ובבזה לא
 שלחו את ידם: (י) ביום שלוש
 עשר לחדש אדר ונזח בארבעה
 עשר בו ועשה אתו יום משתה
 ושמה: (י) והיהודיים אשר
 בשושן נקהלו בשלושה עשר
 בו ובארבעה עשר בו ונזח
 בחמשה עשר בו ועשה אתו יום
 משתה ושמה: (יט) על-כן
 היהודים הפרוזים הישבים בערי
 הפרוזות עשים את יום ארבעה
 עשר לחדש אדר שמחה
 ומשתה ויום טוב ומשלח מנות
 איש לרעהו: (כ) ויכתב מרדכי
 את הדברים האלה וישלח
 ספרים אל-כל היהודים אשר
 בכל מדינות המלך אחשורוש

פינף אונד ויעבענציג טויזענד
 מאן, אהנע יעדאך אן דיא
 בייטע האנד אנצולעגען),
 (י) נור אס דרייצעהנטען דעם
 מאנאטס אדר, אונד פיי-
 ערטען אס פיערצעהנטען טאג-
 גע דעסזעלבען, אונד מאכטען
 איהן צו איינעם טאגע דעם
 וואהללעבענס אונד דער פריי-
 דע. (יח) דיא יהודים צו שושן
 הינגעגען, דיא זיך אס דריי-
 צעהנטען אונד פיערצעהנטען
 טאג דעסזעלבען פערזאמי-
 מעלט האטטען, רוהעטען נונ-
 טעהר אס פינפצעהנטען טאג
 דעסזעלבען אויס, אונד מאכט-
 טען דיעזען צום טאג דעם
 וואהללעבענס אונד דער פריי-
 דע. (יט) דאָהער נור דיא
 לאַנד-יהודים (ראַז הייסט:
 דיא אין דען אַפּפּענען לאַנד-
 שטערטען וואָהנען) דען פיער-
 צעהנטען טאג דעם מאנאטס
 אדר אלס איינען פעסטטאג
 דער פריידע אונד דעם וואהל-
 לעבענס פיערן, אן וועלכעם
 זיך אויך פריינדע וועכסעלויי-

יח י"ח י"ח י"ח
 טיג מיט געשענקען ערפרייען. (כ) מרדכי שריעב אללע דיעזע אומשטענדע ניערער, אונד
 שיקטע בריעפע אן אללע יהודים אין דען זעמטליכען לאנדען דעם קעניגס אחשורוש,
 נאָהע

ר ש י

(יט) הפרזים. שאינס זשנים בערי חומה בארבעה עשר ומוקפין חומה בע"ו כזשן והיקף זה
 לריך שיהיה מימות יהושע בן נון כך דרשו ולמדו רבותינו: ומשלות. שם דבר כמו משמר
 משמע לסיק הש"ן נקודה רפ"י: (כ) ויכתוב מרדכי. הוא המגילה הזאת כמות שהיא:
 כי

ב א ו ר

(יט) על כן, אמר הנותב לפי שהיהודי אשר בשושן לא נח"א בחמשה עשר על כן עתה היהודים
 הפרזים לבדם עושים את יום ארבעה עשר יום טוב, אבל ליושני ערים המוקפות חומה הותקן אח"כ
 שיעשו יום חמשה עשר יום טוב לזכר המעשה בשושן שהיתה ג"כ מוקפת חומה. ומשלוח, שם על משקל
 במשעול הכרמים. ואמר הרלב"ג ח"ל תקנו ג"כ להרכות השמחה שישלח כל איש לרעהו מנות ע"כ,
 ואסר שהיה זה רגיל אללס בימים ההם בכל יום טוב לשלוח מנות לרעהים ומתנות לאביונים:
 לחיוב

מגלת אסתר ס

הַקְרוּבִים וְהַרְחוּקִים: (כא) לְקִיָּם
 עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עוֹשִׂים אֶת יוֹם
 אַרְבַּעַה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת
 יוֹם־חַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה
 וְשָׁנָה: (כב) כִּי־יָמִים אֲשֶׁר־נָחַו בָּהֶם
 הַיְהוּדִים מֵאִי־בִיָּהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר
 נִרְפָּא לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה
 וּמֵאֵל לַיּוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם
 יְמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשָׁלוּחַ
 מְנוּחַת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְחַנּוּת
 לְאֲבִינָיִם: (כג) וְקִבֵּל הַיְהוּדִים
 אֶת אֲשֶׁר־הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֶת
 אֲשֶׁר־כָּתַב מְרֹדְכִי אֲלֵיהֶם: (כד) כִּי
 הָיָה בֶן־הַמֶּדְתָּא הָאֲגָי צִרַר
 כָּל־הַיְהוּדִים הַשֹּׁבְבִים עַל־הַיְהוּדִים
 לְאַבְדֵם וְהִפֵּל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל

להמם

תרגום אשכנזי קנט

נֶאֱחָז אונד פֶּעֶרוֹ, (כא) אויף
 זיך צו נעהמען, דען פֶּיעֶר־
 צעהנטען אונד דען פֶּינפֶּצעהנען
 טען טאג דעם מאָנאַטס אדר
 צו פֶּייעֶרוֹ, יאַהר פֶּיר יאַהר;
 (כב) (אַלס דיא טאָגע, אָן
 וועלכען דיא יהודים רוהע ער=
 לאַנגטען פֶּאָן איהרען פֶּיינדען,
 אונד דער מאָנאַט, אין וועל=
 כֶּעס זיך איהנען קוממער אין
 פֶּריידע, אונד טרויער אין
 פֶּעסמליכקייט פֶּערוואַנדעלטן).
 אונד זיא צו פֶּאַללבריינגען,
 אַלס טאָגע דעם וואָהללעכענס
 אונד דער פֶּריידע, דער וועכ־
 סעלזייטיגען שענקונגען אונד
 דעם אַלמאָזען = שפענדענס.
 (כג) אויך נֶאֱחָמֶען דיא יהודים
 גערנע אָן, וואָס זיא שאָן פֶּאָן
 זעלבסט צו טהון אַנגעפֶּאַנגען,
 אונד וואָס איהנען נון אויך
 מרדכי געשרייעבן האַטטע;
 (כד) דען הָמָן זָאָהן המדחא'ם
 דער אַגִּישֶׁע אונד פֶּערפֶּאַל=
 גער אַללער יהודים האַטטע
 דען אַנשלאַג געפֶּאַסט אַללע
 יהודים אומצובריינגען, אונד פּוֹר (דאָז הייסט לאָאוע) געוואָרפֶּען צו איהרער פֶּערניכ־
 טונג

ר ש י

(כד) כי המן בן המדחא. משנ להומס ולאבדס:

וכנראה

ב א ו ר

(כא) להיות עושים, את יום י"ד וע"ו ימי משתה ומשתה, בן הוא שעור הכתוב, אלא כיון שהפסיק
 במאמר מוסגר גדול כימים אשר נחו וגו', לאמור טעם אלו הימים דוקא, הוסיף עוד מלות
 לעשות אותם בעבור ההמשך: (כג) וקבל היהודים, ידוע שהפעל הנח לפני השם לא ישמור
 את המספר: את אשר החלו לעשות, מעלמס בשנה הראשונה יום המנוחה ליום משתה ומשתה,
 ולהיות הדבר הזה גם עתה את אשר כתב אליהם מרדכי, שהי' חשוב בעיניהם. והרלב"ג אמר
 שהם החלו לעשות יום משתה ומשתה, ומרדכי כתב לשלוח מנות ומתנות לאביונים ע"כ, ויותר
 נכון לפרש בזה הדרך, שהם החלו כלם לחוג יום י"ד כיום מנוחתם, ומרדכי תקן יום הט"ו
 לכל הערים המוקפות חומה. אבל פשוטו נראה כמו שאמרנו: (כד) כי המן וגו', הטעם דין
 הוא שיקבלו זה כי לולי זאת התשועה נמכה שמים ושם זרעם, ויזכו אותה בכל שנה להודות
 לשם

טונג אונד אויסראט טונג.
 (כה) אלס זיא (דיא קעניגין)
 אבער פֿאַר דען קעניג קאם,
 וואורדע בעשלאָססען, טראָטן
 יענעס ערשטען בריעפֿעס, זיי
 גען בעזען אַנשלאַג, דען ער
 געגען דיא יהודים געפֿאַסט,
 אויף זיין אייגענעס הויפט צו=
 ריק צו וועלצען; אונד מאַן
 הענגטע איהן אונד זיינע זעה=
 נע אַן דען גאַלגען. (כו) דאָ=
 רום האָט מאַן דיעזע טאַגע
 פֿור ים גענאַנט, וועגען דעם
 פֿור (דאָז לאַאז); אונד דאָ=
 רום וועגען אַללע אין דיעזער
 שריפֿט ערצעהלטען פֿאַרפֿאַל=
 לע, וואָס זיא דאַרויס ערווע=
 הען, אונד וואָס ענדליך פֿיר
 זיא דאַרויס געוואָרדען, (כז) האָ=
 בען דיא יהודים בעשלאָססען,

להמם ולאבדם: (כה) ובבאה לפני
 המלך אמר עם הספר ישוב
 מהשבתו הרעה אשר השב על-
 היהודים על-ראשו ותלו אתו
 ואת בניו על-העץ: (כו) על-כן
 קראו לימים האלה פורים על-
 שם הפור על-כן על-כל-דברי
 האגרת הזאת ומה-ראו על-
 ככה ומה הגיע אליהם: (כז) קימו
 וקבלו היהודים עליהם ווער-
 זרעם ועל כל-הגלוים עליהם
 ולא יעבור להיות עשים את-שני

הימים

וקבלו קרי

אונד אלס איין אונפֿערבריליכעס געזעטן אויף זיך גענאָממען, אויף זיך, איהרע
 קינדער אונד אַללע, דיא זיך צו איהגען האַלטען, דיעזע ביידען טאַגע, יאַהר פֿיר יאַהר נאָך
 פֿאַר=
 ר ש י

(כה) ובבאה. אסתר אל המלך להתחנן לו: אמר עם הספר. אמר המלך בפיו וכו' לכתוב ספרים
 שחשוב מתשבתו הרעה בראשו: (כו) על כן על כל דברי האגרת הזאת. נקבעו הימים האלה
 ולכך נכתבה לדעת דורות הנאסים: ומה ראו. עושי המעשים האלו שעשאו: ומה הגיע אליהם.
 מה ראה אשכנז שגשגתם בכלי הקדש ומה הגיע אליהם שגשג שגשג ורקד ביניהם והרג את ושתני.
 מה ראה המן שנתקוף במרדכי ומה הגיע אליו שתלו אותו ואת בנו. מה ראה מרדכי שלא
 יכרע ולא ישתחוה ומה ראתה אסתר שזימנה להמן: (כז) הגלוים עליהם. גרים העתידים להתגייר:
 כנחנס

ב א ו ר

לשם אשר לו נתכנו עלילות (הראב"ע): (כה) ובבואה, ובעבור ביאתה של המלכה לפני המלך
 נתהפכו הדברים: אמר עם הספר, לדעת רש"י ז"ל אמר המלך בפיו וכו' לכתוב ספרי' שישוב,
 וכן הוא דעת הראב"ע, ויהי' תרגומו בל"א (וואורדע בעטןששען חונד געזעטלויך נייעדערקגע
 טריעבען). אמנם הנראה הוא כדעת הרלב"ג, אמר המלך שעם קיום הספר הראשון, כלומר
 אף על פי שאי אפשר להשיב מה שנגר נקדם לכתוב בשם המלך, בכל זאת ישיב מתשבתו הרעה
 על ראשו, על דרך שנכתב בזה הספר, וכן הוא מתורגם: (כו) על כן קראו וגו', מהקדמת
 כי המן וגו' שהביא, הוליד ב' תולדות, הראשונה על כן קראו לימים האלה וגו', והתולדה השניה
 על כן דהיינו על כל הנודע מדברי האגרת הזאת, ומה אשר ראו מהשנתת השם במה שאירע להם
 בלילה הזאת, ואשר הגיע אליהם מהננס שנעשה להם בסוף, על כל זה קימו וקבלו וגו' (מדברי
 הרלב"ג והרב אבן יחיאל), וכן הוא מתורגם אשכנזי: האגרת, מגורת אגרה בקליר מאכלה והטעם
 מחברת המלים (הראב"ע) כמה שקורין בל"א (חיינע זאזאונג), והכוונה כאן על פרטי המעשה
 הנכתבים פה, ולא על מה שקורין בל"א (כריפֿע) כי הם נקראים ספרים בכל הספר הזה: (כז) כל
 הגלוים

מגלת אסתר ט

הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמָנָם
 בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: (כח) וְהַיָּמִים
 הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־
 דָּוָר וְדָוָר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה
 מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי
 הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבֹרוּ מִתּוֹךְ
 הַיְיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא־יִסּוּף
 מִזְרַעַם: ס (כט) וְהַכְּתָב
 אֶסְתֵּר הַמּוֹלֵכָה בַּת־אַבְיָחַיִל
 וּמְרַדְכֵי הַיְיְהוּדִי אֶת־כָּל־תּוֹקֵף
 ת' רבתי לקים

הרגום אשכנזי קם

פֶּאָרְגַע שְׂרִיעֵב עֵנֶר אַרְט אֹנֶד
 צִיט צו בעגעהען. (כח) אויך
 זינד דיעזע פורים = טאגע נאך
 אימער אים אַנדענקען ער =
 האלטען אונד נעפֿייערט וואָר =
 דען, אין יעדעס צייטאלטער
 אונטער יעדעס פֿאלקע, אין
 יעדעס לאַנדע אונד יעדער
 שטאָדט; ווערדען אויך ניע
 אונטער דען יהודים אַבקאָמ =
 מען, אונד איהר אַנדענקען
 ניע בייא איהרען נאַַקאָממען
 פֿערלעשען; (כט) דען דיא
 קעניגין אסתר, טאָטער
 אביחיל'ס, אונד מרדכי דער
 יהודי, האַטטען אום דיעזעם
 בעשלוססע אַללע מעגלע
 קראַפֿט

ר ש י

ככתבם. שמה המגילה כתובה כתב אשורית: (כח) זכרים. בקריאת מגילה: ונעשים. שמה ומשחה וי"ט לתת מנות ומחנות: משחה ומשחה. מתאספין יחד ואוכלין ושותין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעבורו: זכרם. קריאת מגילה: לא יסוף. תרגום שלא יתום דמתרגם עד תום עד דסף ואל"א לו להיות מגזרת סן תספו מגזרת עתה אספה יום אחד שאם כן היה לו לכתוב לא יספה מזרעם: (כט) את כל תוקף. תוקפו של נס של אשורוש ואל המן ואל מרדכי

ב א ו ר

הנלוים, הגרים והתושבים: ככתבם, הטעם על הנהגתם בשמחה ומשחה וגו', וכזמנם, כי"ד לפורים וע"ו למוקפות: (כח) והימים האלה, אמר הכותב המגילה הזאת כל"הק, שמי הרבה שנים אחר המעשה הזה, כזכר במ"הס (עיין סס), שאשר קבלו היהודים זה הדבר עליהם כן ה' באמת בעתים שעברו לפניו, הימים האלה זכרים ונעשים בכל דור ודור וגו' וגם על העתיד הוא בטוח ומנטיח, שלא יעברו ימי הפורים לעולם מתוך היהודים: נזכרים, אמרו שזה רמוז על מקרא מגילה: מששחה ומששחה, ענינו אומה מלאה משפחות עמים (תהלים ל"ו), וכטעם שהביא שם רבי בספרו זמירות ישראל, ולכן אחריו מדינה ומדינה עיר ועיר, לפי שיש אומה אחת נפוצת בכמה מדינות, כמו שבמדינה אחת יש ערים רבות, ורלונו לומר שכל אומה ואומה שהיו שם יהודים, היו עושים ימי הפורים: יסוף, יכלה כמו יחדיו יוספו והם מהשנים כי תמלא בעלומי הלמ"ד (ראב"ע) והם ב' ששים מענין אחד ורבים כן: (כט) ותכתוב אסתר ומרדכי, משקל הפעל כמשקל הנושא הסמוך, והטעם וכבר כתבו, כלומר מה שהנטיח מקיום פורים לא ה' על ידי אגרת מרדכי הראשונה כאמור ויכתוב מרדכי את הדברים האלה, כי יראה מה שאמר הראב"ע אף שזמרו ישראל המלוכה הזאת איזה שנים, נטשה אחר כך, והולך מרדכי לכתוב שנית עם אסתר בעבור היותה מלכה ע"כ, וכתבו את כל תוקף לקיים, כלומר כל הטעמים המועילים לחוק הקיום ההוא, וכדמתורגם אשכנזית, דהיינו שכתבו את אגרת הפורים הזאת השנית, הוא הכתב שלפנינו עתה, יתכן שמפורשים בו הדברים יותר מבאגרת מרדכי הראשונה, וגם כתבו ספרים מלאים דברי שלום, כמו שאמר הראב"ע שלא יפחדו בעבור שעזבו מלות פורים, ואמת שהם חייבים לשמור הפורים כאשר כבר קבלו על נפשם, וזה שאמר

קראַט אונד פֿעסטִיגקייט צו געבן, דױזע צווייטע שריִפֿט דעם פֿורים אויפֿגעזעטצט, (ב) אונד אין ברױעפֿען אַן אַללע יִהודים אין דען הונדערט אונד זױעכען אונד צוואַנציג פֿראַפֿינצען דעם קעניג־רייכס אחשורושגעשיקט, וואַרטע דעם פֿריעדענס אונד דער וואַהרהױט: (גא) דאָס כאַן דױעזען פֿורים = טאַגען אימעררוועהרענדן בעשטאַנד געבע נאָך איהרען בעשטימט = טען צױטען, זאָ וויא עס איה = נען דער יִהודי מרדכי אונד דיא קעניגין אסתר שאַן אויפֿ = געטראַגען, אונד זאָ וויא זיא אויף זיך אונד איהרע נאָכ = קאַממען יענע פֿאַסטען = אונד בעטהטאַגע בעשטעטיגעט האַבען. (גב) זאָ וואורדען דױע =

לְקַיֵּם אֶת־אֲגַרַת הַפָּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית: (א) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְהוּדִים אֶל־שִׁבְעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מַלְכוּת אַחֲשֻׁרוּשׁ דְּבַרֵי שָׁלוֹם וָאֵמֶת: (בא) לְקַיֵּם אֶת־דְּבַרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כְּאֲשֶׁר קָיָם עֲלֵיהֶם מֶרְדֳּכָי הַיְהוּדִי וָאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכֹאֲשֶׁר קָיָמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זֶרַעַם דְּבַרֵי הַצּוֹמּוֹת וְזַעֲקָתָם: (גא) וּמֵאמֵר אֶסְתֵּר קָיָם דְּבַרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בַּסֵּפֶר: (א) וַיִּשֶׁם

המלך
זע רעכטע דעם פורים דורך דאָ קעניגליכע וואַרט אסתר'ס בעשטעטיגט, אונד דיא גע = שיכטע דעסזעלבען אין דער הייליגען שריִפֿט אויפֿגענאָמען.

ר ש י

מרדכי ושל אסתר: השנית. לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים שיעשו פורים: (לב) ומאמר אסתר קים וגו'. אסתר בקשה מאת חכמי הדור לקבועם ולכתוב ספר זה עם שאר הכתובים והו נכתב בספר: לרוב

ב א ו ר

שאמר ומאמר אסתר קים וגו' לא מאמר מרדכי לבדו: (לא) קים מרדכי ואסתר, היסך וכתוב מטעם הידוע, וטעם עליהם על היהודים: וכאשר, הם נעלמם כבר קימו על נפשם ועל זרעם עשיית הפורי', וכאשר קיימו גם דברי הצומות וזעקתם, ומאמר וכאשר קיימו ככול בטעם, ובא ח"כ האתנחתא במקומה כראוי: דברי הצומות וזעקתם, על דעת רבים על יום תענית אסתר, ולפי דעתי שחכמינו ז"ל קבעו יום התענית הזה, וטעם דברי הצומות על הנזכרים בספר זכריה שהן בתמוז ואב ותשרי וטבת, והטעם שראוי שיקיימו היהודים עליהם לשמח בימי הפורים כאשר קיימו על נפשם ועל זרעם להחשנות בימי אכלס כאשר הובקעה העיר ונשרף הבית ולזעוק אל השם בימי התענית (מדברי הראב"ע), וכן הוא דעת הרלב"ג: (לב) ומאמר אסתר, כמו שנארכו להיות מלכה ומלת האלה שב על דברי לא על פורים (הראב"ע): ונכתב, בקמן העי"ן ל' הוה, כלומר כמו שאמר אסתר קים דברי הפורים כן הסב שהמעשה ההוא נכתב עתה בספר: בספר, בספחות הני"ת הוא הידוע בימיהם ואכז הספר, כאשר לא מלאנו מדרש עדו וספרי שלמה וספרי ד"הי למלכי ישראל וספר מלחמות ה' וס' הישר (הראב"ע). והיותו נכון נראה בדעת רש"י שנכתב עם שאר הכתובים בספרי קודש, וכן הוא מתורגם אשכנזית, ומענין בתיבת המגלה וכותביה עיין במ"הס:

ר (א) וישם וגו', אמר הראב"ע ח"ל, זה הכתוב להודיע כי הללו בכל דרכיו ונראתה גבורתו אחר היות מרדכי לו למשנה ע"כ, והיותו נכון שטעמו וכבר שם, חזכר גדולת המלך כדי להעיר על גדלת מרדכי שהי' משנה למלך התקיף הזה, ונכל זאת היה עניו ורטוי לרוב אפי

הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ מִם עַל-הָאָרֶץ
 וְאֵי הַיָּם: (ב) וְכָל-מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ
 וּגְבוּרָתוֹ וּפְרָשָׁת גְּדֻלַּת מְרַדְכֵי
 אֲשֶׁר גָּדְלוּ הַמֶּלֶךְ הַלְוֵא־הֵם
 כְּתוּבִים עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
 לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס: (ג) כִּי וּמְרַדְכֵי
 הַיְהוּדִי מִשְׁנָה לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ
 וּגְדוֹל לַיהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אַחִיו
 דָּרָשׁ טוֹב לְעֲמוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם
 לְכָל-זְרַעוֹ: פ

י (ה) דער קעניג אחשורוש
 האטטע זיך דאז גאנץ
 צע פעסטע לאנד זאממט דען
 אינועלן דעם מעערעם צינוכאר
 געמאכט. (ב) דיא גאנצע גע-
 שיכטע זיינער מאכט אונד גע-
 וואלט אבער, זא וויא דיא
 אויסערארדענטליכע גרעסע
 מרדכי'ס, צו וועלכער איהן
 דער קעניג ערהאבען, שטעהן
 בעשריעבען אין דען מאגעבי-
 כערן דער קעניגע פאן מעדיען
 אונד פערזיען. (ג) דאך וואר
 מרדכי דער יהודי, דער צוויי-
 טע נאך דעם קעניג אחשורוש
 אונד דער גרעסטע זיינער נאך-
 ציאן, געפעלליג געגען דיא מענגע זיינער פריינדע, וואהלוואללענד געגען זיין פאלק,
 אונד היילבריינגער פיר איהרע גאנצע נאכקאממענשאפט.

אחשורוש קרי

ר ש י

י (ג) לרוב אחיו. ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקלת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות
 והיה בטל מתלמודו: לכל זרעו. מוסב על עמו לכל זרע עמו:

ב א ו ר

אחיו וגו': הארץ, זה החלק מהיישוב שבו מחוברות מדינות ואומות רבות זו בזו בלי פרוז ימים
 יקרא ארץ, כל"א (דאז פעסטע זאנד), והחלק הקטן מיבשה המוקף ים מכל זד יקרא אי (איינע
 איינע): ואיי הים, יתכן היותם איי אלישה בחלק אייראפא המכוניס בלע"ז (ארביפענאגוס
 העועספאנטוס), שהם יותר מן אל"ף ות"ק אייס סמוך לתורגמה, כמזכר בס"ת הש להרמב"מן
 ז"ל (בראשית יו"ד), ויראה מזה היות אחשורוש המלך קטערקסטע כמבואר בס"ת: (ב) וכל
 מעשה תקפו וגבורתו, כלו' שימת המס המזכר עתה הוא לכד פרט אחד מדברי מלכותו אמנס כל
 מעש' תקפו וגבורתו וגו': ופרשח, אמרו טעמו ובאור גדולת מרדכי, והיותו נכון שהוא על
 המופרש מן המורגל (דאז אויסערארדענטליכע) כמו שס פלא הנגזר מן והפליתי ביום ההוא (שמות
 ח') שהוא ג"כ לשון הפרשה, ואפשר זה גם טעם פרשת הכסף דלעיל, רבוי הכסף העלום שאמר
 המן לשקול על גזוי המלך: (ג) כי מרדכי היהודי וגו', חד מן חבריא אמר טעם כי לאמת פרשת
 גדולת מרדכי הן למלכו והן ליהודים ולאמור שבכל זה הנהיג את עממו באופן שהי' רבוי לאחיו וגו',
 וחד אמר טעם כי אף על פי רבויס קן: וגדול ליהודים, ואף על פי שהיה הגדול שביהודים מ"מ היה
 רבוי וגו', וידוע שלפעמים תבוא הלש"ד בעבור יחס המלטרף, וחד מן חבריא אמר למ"ד ליהודים
 היא למ"ד התכלית ומוסב למטה, שאף כי היה משנה למלך לא שמש בגדולתו כי אם לטובת היהודים,
 והי' רבוי בעבור זה וגו', והראשון יותר נכון: לרוב אחיו, אמרו הטעם לרובם ולא לכלם, לדעת
 רש"י לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו, ולדעת הראש"ע לפי שאין יכולת באדם לרבות
 הכל בעבור קנאז האחים. אמנס לא יתכן היות כונת הכותב כאן למעט כי אם להפליג, וטעם
 אחיו משחתו, כי אח"כ זוכר את עמו וטעם לרוב לרבוי, ונהפוך הוא, שאז"ש ארבים היו אחיו
 מ"מ היה אהוב לכלם בעבור מדותיו הטובות, וכן היה לכל עמו כי הי' תמיד דורש לעשות טוב
 להם: ודובר שלום לכל זרעו, של עמו המזכר, כי אף אחרי מותו הטיבו מלכי פרס ליהודים
 בעבורו. וטעם דובר, או כמשמעו שהיה מליך טוב להם, או שהוא לשון הנהגה כמו דבר אחד
 לדור, כלומר שהביא לכל זרעם שלום: